

Новы Час

ПАЛІТЫК ВІКТАР ГАНЧАР

Стар. 4

БЕЛАРУСКІЯ НАФТАДОЛАРЫ: АДКУЛЬ, КОЛЬКІ, КАМУ І ЗА ШТО

Праз 9 месяцаў пасля змены Расіяй умоваў эканамічных адносін з Беларуссю стала відавочна, што ўплыў на жыццё краіны яны аказалі вялікі, нягледзячы на бадзёры тон афіцыйнай пропаганды...

Стар. 5

ТАМ, ДЗЕ ЦЯКУЦЬ ПІЎНЫЯ РЭКІ

У Германіі пачалася галоўная піўная падзея году — фестываль Актобэрфэст. Актобэрфэст, які ў гэтым годзе адбудзеца ў 174-ы раз, лічыцца самым вялікім піўным святам у свеце.

Стар. 27

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Стар. 9–24

ЧЫТАЙЦЕ Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ

Чарговы нарыс
Аляксандра Тамковіча

«СПІКЕР УЛАДЗІМІР КАНАПЛЁЎ»

Палітычны партрэт. Працяг цыкла
«Найноўшая гісторыя ў асобах»

▶ АД РЭДАКТАРА

ДЗВЕ НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ ІДЭІ?

Аляксей КАРОЛЬ

Здаецца, што тая лавіна інтэграцыйнай рыторыкі, якая яшчэ нейкіх паўгода таму лілася з усіх рупараў афіцыйнай пропаганды, ужо надзейна пахавана пад новымі патокамі дзяржаўна-незалежніцкай рыторыкі, што лъюцца з тых жа рупараў, з вуснаў тых жа афіцыйных асоб і тых жа пропагандыстаў. Бессмяротны Оруэл: «Ілжа ёсьць праўда. Праўда ёсьць ілжа». Тут нічога новага.

Новае, што гэта апошняя хвалья незалежніцкай рыторыкі паўдзейнічала на пазыцыі апанентаў — нацыянальна свядомых дэмакратаў. Больш таго — незалежных, аб'ектыўных аналітыкаў. Тэма дзвюх незалежнасцяў, супадзення пазыцый улады і апанентаў стала аб'ектам сур'ёзных абмеркаванняў — ля радыёмікрофонаў і тэлекамер, на сайтах і старонках газет. Нетолькі ў нас, але і за мяжамі — на Заходзе і на Усходзе. Галоўны акцэнт, што зразумела, робіцца на магчымых практычных палітычных выніках гэтага супадзення пазыцый. Куды ж хіненца Беларусь, куды пойдзе — на Заход ці Усход? Калі, з кім, па якому сцэнару?

У трактоўцы пэўнай групы маскоўскіх палітолагаў, пераход беларускіх уладаў да незалежніцкай рыторыкі падаецца як іх практычны зруш да ідэйнага антырасійскага альянсу з «радыкальнай апазіцыяй», што стварае реальную пагрозу сходу Беларусі з зоны ўплыву Масквы. Ім на супакой з Мінскам прагучала ініцыятыва Сініцына-Парфіновіча пра стварэнне беларуска-расійскай дзяржавы на канфедэральнай падтрымцы.

Больш элегантную, па славеснаму набору, пазыцыю сформуляваў у інтэрв'ю «Народнай волі» кіраунік інтэрнэт-праекта *imperiya.by* Юры Баранчыкаў: «Лучшим вариантом для Беларусі является некоторая корректировка курса в сторону политической и экономической либерализации при сохранении сильной роли государства... и возвращения Беларуси в интеграционный проект с Россией». Пры гэтым ён катэгорычна адкінуў «так званы ёўрапейскі выбор».

Асобныя апазіцыянеры дэмакраты адгукнуліся перыфразам вядомага выслоўя: «Дыктата-

ры прыходзяць і сыходзяць, а дзяржаўнасць беларуская застанецца». У кантэксце тэмы пра падрыхтоўку Еўрапейскага маршу прагучала яшчэ ўчора неверагодная фраза пра адзінства ўлады і апазіцыі ў пытаннях незалежнасці.

Ну што ж, гэтыя пытанні якраз з тых, калі трэба ведаць, хто і як вызначае іх сэнс, што дапаможа дэшыфраваць, вызваліць з-пад нагружавшчання прыгожых слоў сапраўдныя памкненні і мэты бакоў.

Нагадаю першасны змест беларускай ідэі, якую яшчэ на пачатку XIX стагоддзя сформулявалі

прафесары Дэрпшкага універсітэта Міхайла Баброўскі і Ігнат Даніловіч, і якая грунтавалася на перадавой для таго часу дэмакратычнай думцы Захаду. Яе складовыя часткі: адраджэнне мовы і культуры, нацыянальная самасвядомасці з канчатковым выхадам на ўсталяванне беларускай дзяржаўнасці (рэспублікі). Беларуская ідэя ёсьць ідэя беларускага адраджэння. Пакручасты і драматычны шлях яе ажыццяўлення яшчэ не завершаны. Але тут усё ясна і выразна.

А паспрабуйце вызначыць гэтак жа ясна сэнс і змест афіцыйнай дзяржаўнай ідэалогіі і, у яе рамках — паніццяў незалежнасці Беларусі, беларускай дзяржаўнасці. Пра які патрыятызм гучна вяшчаюць з высокіх трибунаў? Ні слова ў тлумачэнне. Але падтэкст гэтага патрыятызму — ці то савецкага, ці то расійскага — высвічае ўлада афіцыйнай патрыятычнага БРСМ. Прыкладам, сакратар Мінскага гаркама гэтай арганізацыі Вадзім Гігін у інтэрв'ю газете «Знамя юношества» заявіў: «Может, несколько нестандартный выбор, но мне всегда импонировал виленский генерал-губернатор Михаил Николаевич Муравьев, который больше известен тем, что подавил восстание 1863 года».

А моўная, а культурніцкая палітыка... А хвалья за хвалі затрымання і арыштаў... Ліквідацыя Саюза пісьменнікаў. Чыстка праграм па гісторыі і літаратуры.

Няма, не існуе афіцыйнай версіі беларускай ідэі, незалежнай дзяржавы. Ёсьць пераход лозунгаў, нават не з падменай, а размываннем іх першаснага сэнсу. На жаль, цяперашня сюжэты афі-

цыйнай незалежніцкай палітыкі паказваюць, што кіроўныя вярхі тримаюцца імітацыйнага шляху. Іх мадэль незалежнай дзяржавы будзе выключна на адным сtryside — асабістай уладзе. Такая незалежнасць лёгка здаецца, калі абставіны змяняюцца. На карысць вялікай дзяржавы, калі для ўладара адкрываюцца магчымасці прапрыву на вялікадзяржаўны пасад (што мы і наглядалі пад прыкрыццем інтэграцыйнай рыторыкі). Ад такай незалежнасці з цяжкасцю, але адступающа дзеля захавання сябе і сваёй, хай сабе і абкарнанай да межаў сатэліта, улады, калі ўзнікае пагроза яе страты ўнутры краіны. У такім выпадку моцнага суседа клічуць на паратунак. Разам з войскам. (Венгрыя — 1956 год, Чэхаславакія — 1968 год).

Сённяшняя незалежніцкая рыторыка беларускіх утрымальнікаў вярхоўнай улады скіравана адначасова на два гэтыя магчымыя варыянты. Адсюль і відавочныя, праз пяць хвілін, кідкі з боку ў бок.

На перамене дзвюх хвалі афіцыйнай рыторыкі для дэмакратычных колаў узнікла новая небяспека — паддацца ілюзіям, трапіць у палон імітацыйнай, плакатнай рыторыкі пра незалежнасці.

Асцеражкомся. Нават, калі гэтыя славесны паток як бы і падмаўвае ўлада пэўнымі рэальнымі крокамі. Вось ужо з надзеяй у асяродках беларускай інтэлігенцыі пайшлі размовы пра магчымыя пазыцыйныя зруші ў моўнай палітыцы, амаль што пра перавод справа-водства на беларускую мову.

Асцеражкомся. Узгадаем формулу Оруэла. І адновім у памяці паліталагічную ісціну: аўтарытарная ўлада саступае там і да той толькі рысы, дзе для яе не ўзнікае пагрозы, але можа спрацаваць на нейтралізаць поэўных упльывовых інтэлектуальных групаў грамадства.

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

2

СЛОНИМСКІЯ ЗДАРЭННІ

СКРАЛІ БОЛЬШ ЗА МІЛЬЁН

Жыхарка вёскі Кастровічы Слонімскага раёна замкнула хату, схавала ключ уядомым толькі ёй (як думала) месцы і на дзве гадзіны выйшла з дома па сваіх спрахах. Невядомаму зламысніку гэтага часу хапіла, каб знайсці схаваны ключ і забраць з хаты жанчыны 1 мільён 80 тысяч беларускіх рублёў і 40 долараў ЗША. Па адной з версій праваахоўнікаў, гроши мог забраць і хтосьці з білікіх ці добра знаёмых жанчыне людзеў, паколькі з кашалька зніклі не ўсе гроши.

Тым не менш, як адзначаюць работнікі міліцыі, падобныя злачынствы — не рэдкасць у нашых вёсках. Таму ахоўнікі правапарадку заклікаюць вяскоўцяў не пакідаць ключы ад дома ў месцах, дзе іх лёгка знаходзіць аматары лёгкай спажыві і тым больш не пакідаць жыллё адамнёным. Асабліва гэта актуальна падчас капання бульбы ці ўбorki буракоў, калі вяскоўцы цэлымі сем'ямі завіхаюцца ў полі.

ЗНІК САМАРОБНЫ МАТАБЛОК

Уноч на 20 верасня ад дома № 1 па Брэсцкай вуліцы ў Слоніме ў неядомым накірунку знік самаробны матаблок з прычэпам. Па заяве гаспадара ўзбудзілі крымінальную справу. Міліцыя вядзе пошук асобаў, якія забралі чужую тэхніку.

У гэту ж ноч з надворка прыватнага дома на вуліцы 8-га Сакавіка зніклі два металічныя швельеры, даўжынёй метраў па шэсць кожны. Па гэтым факце таксама ўзбуджана крымінальная справа. Хто звёў (а без тэхнікі тут не абышлося) швельеры з чужога падворка, высвятляюць работнікі міліцыі.

БОТЫ З «ЭКСТРЫМА»

19 верасня жыхарка вёскі Тушэвічы Слонімскага раёна спрабавала вынесці з крамы «Экстрым» на вуліцы Я. Купалы ў Слоніме жаночыя боты і некалькі кофтаў.

З таварам, за які яна не разлічылася, на выхадзе жанчыну затрымалі работнікі крамы. Такім чынам, паход у «Экстрым» для жанчыны закончыўся ўзбуджэннем супраць яе крымінальнай справы.

І ПЕНСІЯНЕРКІ Б'ЮЦЦА

Каялі міні-рынка на Брэсцкай вуліцы ў Слоніме на мінульым тыдні паславаліся дзве мясцовыя пенсіянеркі, абедзве 1949 года нараджэння.

Падчас сваркі адна з жанчын прымяніла фізічную сілу і нанесла цялесны пашкоджанні другой, якія праваахоўнікі кваліфікавалі як менш цяжкія. Супраць агрэсіўнай пенсіянеркі ўзбудзілі крымінальную справу.

КРАДУЦЬ УСЁ

У мінулу суботу ў сярэдняй школе № 8 Слоніма ў адной з выкладчыц з сумкі зніклі 500 тысяч беларускіх рублёў. Наставніца зібрала гэтыя гроши для пaeздкі з вучнямі на экспкурсію.

У гэты ж дзень з хаты ў вёсцы Драпава Слонімскага раёна ў гаспадыні зніклі залатыя вырабы. Свае каштоўнасці жанчына захоўвала ў надзеіным месцы. Тым не менш, невядомы зламыснік знайшоў іх. Што цікава, злодзея забраў не ўсе каштоўнасці.

А ў вёсцы Ягнешчыцы ў мінулу нядзелю ў адным з дамоў зінік DVD-прайгравальнік.

Па ўсіх гэтых фактах работнікі міліцыі праводзяць праверкі.

Падрыхтаваў Мікола КАНАНОВІЧ

АКЦЫЯ АПАЗІЦЫЯ ПАДТРЫМАЛА ПРАДПРЫМАЛЬNIКАЎ

Брэсцкія актыўісты Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамада), Аб'яднанай грамадзянскай партыі, Партыі камуністу Беларускай і праваабаронцы падтрымліваюць удзельнікаў мітынгу ІП горада і тыя патрабаванні, што яны выставілі ў сваім звароце да кіраўніка дзяржавы.

Як расказаў БелАПАН старшыня абласной арганізацыі БСДП Ігар Маслоўскі, практычна ўсе абласныя і гарадскія кіраўнікі гэтых партыйных структур 24 верасня ўдзельнічалі ў мітынгу, каб выказаць салідарнасць з падтрымальнікамі, якія адстойваюць сваё законнае права на працу, якога

яны, па сутнасці, пазбаўляюцца ў сувязі з дзеяннем указа презідэнта № 760. «Мы прысутнічалі на гэтым мерапрыемстве не толькі як палітыкі, якія пастаянна сутыкаюцца з парушэннем палітычных правоў і свабодаў, але і як простыя грамадзяне, якія карыстаюцца паслугамі падтрымальнікаў. Калі ўказ № 760 не будзе зменены, гэта прывядзе да росту цэн на тавары, а таксама закрыцця многіх гандлёвых аб'ектаў малога і сярэдняга бізнесу», — зазначыў Маслоўскі.

Нагадаем, 24 верасня ў Брэсце на стадыёне «Лакаматыў» прайшоў мітынг, у якім узялі ўдзел каля 200 чалавек: падстадынікі малога бізнесу вясмымі рынкаў, а таксама падтрымальнікі, якія займаюцца пасажыраправозкамі. Мэта акцыі — звярнуць увагу органаў улады на праб-

ПАДРАБЯЗНАСЦІ

СПАЧАТКУ — ДАЗВОЛІЛІ, ПОТЫМ — СУДЗЯЦЬ

Яніна МЕЛЬНІКАВА

**Траіх навапалацан
аштрафавалі за збор подпісаў
супраць адмены льготы
падчас пікетаў, што праходзілі
у горадзе з 27 ліпеня па 27
жніўня. Антона Ясіновіча,
Валера Шаўчэнку і Ігара
Сухарукава авбінавацілі ў
парушэнні Адміністратыўнага
кодэкса РБ.**

Мясцовым уладам не спадалася фраза з падпісных лістоў: «Мы пратэстуем супраць адмены льготы льготы і выступаем за адкліканне дэпутатаў парламента ад Навапалацка, якія прагаласавалі за антынародны закон».

Навапалацкія актыўісты тлумачаюць, што не зблізіліся адклікача дэпутатаў, а толькі жадалі, каб жыхары горада выказалі сваё стаўленне да прынятага рашэння пра адмену льгот.

«Нам патлумачылі, што мы парушылі Выбарчы кодэкс РБ, а

менавіта артыкулы 130–137. Мы авбінавацілі не прызналі», — патлумачыў Антон Ясіновіч журналистам.

Але ж суддзі засталіся незадаволенымі такімі тлумачэннямі і вынеслі свой вердыкт: Антон Ясіновіч павінен выплаціць штраф у памеры 25 базавых велічынь, Ігар Сухарукав — 30, Валер Шаўчэнка — 35 базавых велічынь).

Амаль тры тысячи подпісаў, сабраных падчас пікетаў, актыўісты накіравалі ў Адміністрацыю прэзідэнта. Хутчэй за ёсё, менавіта юрысты гэтай установы «падказалі» навапалацкім уладам, як «адказаць» актыўістам.

Дарэчы, на сёння Навапалацк — адзіны горад у краіне, дзе пікеты супраць адмены льгот былі афіцыйна дазволены ўладамі.

ВІЗЫ

БЯСПЛАТНЫ ШЭНГЕН?

«Інфармацыя некаторых беларускіх СМИ пра тое, што з 1 студзеня 2008 года краіны Вышаградскай групы (B4) будуць выдаваць шэнгенскія візы беларускім і ўкраінскім грамадзянам бясплатна, з'яўляецца няправільная», — гаворыцца ў прэс-рэлізе, распаўсюджаным пасольствам Славакіі ў Беларусі.

Як паведамлялася, пасля ўступлення ў Шэнгенскую зону Польшчу, Венгрыя, Чехія і Славакія (краіны Вышаградскай групы) плануюць выдаваць беларусам візы бясплатна. Такая дамоўленасць была дасягнута 20 верасня на сустэречы прэзідэнта Вышаградскай групы ў Празе.

«Гэта палітычнае дэкларацыя нашых краін пра тое, што мы б хацелі, каб пасля нашага ўступлення ў Шэнген грамадзяне Беларусі маглі атрымаць візы бясплатна», — зазначыла

у інтэрв'ю БелАПАН прэс-сакратар пасольства Польшчы ў Беларусі Моніка Садкоўска. Паводле яе слоў, пакуль цяжка сказаць, калі і як гэта рашэнне будзе рэалізавана. «Есць пэўныя

працэдуры для рэалізацыі гэтага рашэння на практыцы. Але калі пра гэта заяўлі прэзідэнты, значыць, што нашы краіны будуць імкнущы да таго, каб візы былі бясплатнымі», — падкрэсліла прэс-сакратар.

«Прэзідэнты не маюць паўнамоцтва прыняць такое рашэнне. Візавыя зборы ў рамках Шэнгенскага пагаднення, рэгулюючыя сумесна ўсімі ўдзельнікамі пагаднення і асобныя сябры не маюць кампетэнцыі ў аднабаковым парадку адміністраваць зборы», — зазначана ў прэс-рэлізе пасольства Славакіі ў Беларусі.

Разам з тым пасольства падкрэслівае, што «ўлады краін Вышаградскай групы прыкладаюць усе намаганні, каб прэферэнцыі візавы рэжым, якія яны заключылі з усходнімі суседзямі, застаўся такім жа і пасля ўступлення краін B4 у Шэнгенскае пагадненне». «У гэтым аспекте палітычнае падтрымка прэзідэнтаў ўсіх чатырох краін з'яўляецца вельмі важнай», — гаворыцца ў прэс-рэлізе.

КАНГРЭС

СТО ДЗЁН ПАСЛЯ

Алесь НАЛЬШАНСКИ

Менавіта столькі прайшло з тога часу, калі ў Палацы культуры МАЗ адбыўся VII Кангрэс дэмакратычных сілаў.

З гэтай нагоды лідэры Аб'яднаных дэмакратычных сіл наладзілі прэсавую канферэнцыю.

Адзін з сустарышняў АДС, лідэр АГП Анатоль Лябедзька адзначыў, што зараз ёсць легітимная пляцоўка сумеснай дзейнасці. І гэта добра, але яшчэ лепш, каб яна сталася яшчэ і эфектыўней, бо адны толькі дыскусіі ўжо надакучылі.

Не ведаю, што атрымаеца з Сацыяльнага і Еўрапейскіх маршаў, але тое, што нешта робіцца ўжо сёняні, відавочна. Ва ўсякім разе, гэта можна не толькі пачуць ад лідэраў апазіцыі, але і ўбачыць. Аднак, што зноў наспя-

рожвае, гэта чарговая адсутнасць якіх-небудзь словаў пра сваю адказнасць. На мой погляд, гэта вельмі дарэмна: атрымліваецца, што адны і тыя ж людзі ўжо шмат гадоў змагаюцца з уладай, увесе час прайграюць і ніякім чынам не адказваюць.

Першым адбудзеца Еўрапейскі марш. Аргкамітэт абыцца 30 тысячі ўдзельнікаў. Пабачым, тым больш, што чакацца засталася ўсяго тры тыдні.

ПАЗІЦЫЯ

МОЛАДЗЬ РУШЫЛА ДА СВАБОДЫ

Язэп ПАЛУБЯТКА

Такога ўздыму палітычнай моладзевай актыўнасці год таму не прадбачыў ніхто. Пакуль стаяла палітыкі думаюць, якім чынам узгадніць свае палітычныя памкненні з дзеяннямі маладых, сілавыя структуры спрабуюць спыніць нарастаючую хвалю моладзевых пратэсту самымі разнастайнымі метадамі. Дэманстрацыя ўладай сілы — яе бяссілле.

пашырана за межы сталіцы, па ўсёй Беларусі.

Улада вырашыла згуляць у жмуракі з Захадам, і дзеля гэтага датэрмінова вызваліла з месцаў зняволення Мікалая Статкевіча і Паўла Севярынца. Піяраўскі ход не прыйшоў. Улада прайграла двойчу: быта не толькі пазбаўлена гандлёвых ільготаў з Захадам, але і набыла ў асобе Севярынца дзеіснага палітычнага прапануніка. Маладога, энергічнага, за якім рушылі такія, як ён.

Активізацыя маладзі відавочная. У апошні час няма тага дня, каб не адбылася нейкая моладзевая акцыя. Геаграфія яе дзеянасці на Беларусі пашыраецца. Павялічваецца колькасць затрыманых, колькасць судовых працэсаў над імі.

Геаграфія акцый апазіцыйнай маладзі пачала ахопліваць рэгіё-

ны. Прычым, з перавагай на ўсходнія. Не так даўно ў Гомелі міліцыя затрымала на вуліцы маладафронтавца Зміцера Жалезнічонку, а суд вынес яму пакаранне. Прывкладна ў гэты час супрацоўнікі КДБ і міліцыі зрабілі ператрус на кватэры ў сябре гэтай незарэгістраванай арганізацыі Кірыла Атаманічыкава са Жлобіна. 10 верасня ў Баранавічах адбыўся суд над Яраславам Грышчэнем. Каля суда затрымалі некалькі дзесяткаў яго паплечнікаў, што прыйшли падтрымаша Яраслава. Паўла Севярынца асудзілі на 17 сутак (першы, хто атрымаў судовы вырак больш за 15 сутак). Над іншымі затрыманымі суды будуть доўжыцца да канца верасня.

Паколькі ўдзельнікі акцый салідарнасці жывуць у Гомелі, Магілёве, Гродна і іншых гарадах Беларусі, то іх судзяць завочна. Так

быў асуджаны Уладзімір Успіновіч з Асвеі Верхнядзвінскага раёна, беспрацоўны, бацька трох дзяцей, які выпадкова ў дзень затрымання апынуўся ля будынка суда.

Калі ўлетку праваахоўныя органы рабілі затрыманне ўдзельнікаў акцыі непасрэдна на месцы правядзення, напачатку восені затрыманні сталі прэвентыўныя. І гэта мера не спрацавала. Пачатак восені паказаў, што моладзевы рух пашыраўся, колькасць ўдзельнікаў акцыі зустрэлася з адзінкам да дзесяткаў і соценъ: затрыманні ўдзельнікаў прэзентацыі кнігі Севярынца ў Брэсце, разгон бардаўскага фэсту пад Оршай, затрыманні 36 дзяўчатаў і юнакоў у раёне Дзяржынска—Стобцаў, што ехалі на музычны фестываль у Луцк (Украіна), акцыя салідарнасці з Грышчэнем ля суда ў Баранавічах і іншыя.

Змянілася і судовая тактыка пакарання маладафронтавцаў. Калі раней за прыналежнасць да незарэгістраванага МФ каралі турэмным зняволеннем, то зараз — адміністрацыйнымі суткамі ды штрафамі. Суды прымушаюць міліцыянеру перагісць пратаколы, пасля чаго ў іх з'яўляюцца запісы кітаплату: брудна лягуся, не падпариадкоўваўся міліцыі.

Карныя сістэмы наладжваюць узаемадэяньне, асабліва цесная іх сувязь паўстала пасля адстаўкі старшыні КДБ Сухарэнкі. Пры ператрусе дома ці на афісе, пры затрыманні побач з міліцыянерамі — супрацоўнікі КДБ. На апошніх перад маючымі адбыцца маршамі на КДБ і прокуратуру ўскладзены яшчэ адзін абавязак. Яны выклікаюць да сябе рэгіянальных лідэраў

і папярэджаюць пра судовую адказнасць за ўдзел у мерапрыемстві. Наладжваюцца своеасаблівыя сувязі з навучальнымі ўстановамі. Прывкладам, школьніка апошняга класа адной з сярэдніх школаў Пінска Зміцера Кіселя выклікаў дырэктар сумесна з завучам па выхаваўчай працы і папярэдзіў, што ім цікавіцца КДБ.

Нягледзячы на татальну выведку дзеянасці ўласных грамадзян, у tym ліку моладзі, сістэма пачынае даваць збоі. Пра гэта сведчаць акцыі, праведзеныя моладзю ў апошні час. З'яўленнеграфіці ў Наваполацку — затрымання не было. 14 верасня мала каму вядомая моладзевая арганізацыя «Бунт» перад міністэрствам эканомікі правяла акцыю «Ураджай 2007». Тое адбылося днём, у самым цэнтры сталіцы. Абышлося без затрымання. Моладзь пашырае палітру пратэсту. Незарэгістраваная моладзевая арганізацыя «Ініцыятыва» зладзіла акцыю «Нашы ліст Клімаву».

Улада гэтаму пратэсту намагаецца супрацьстаяць усімі сіламі і сродкамі. Колькі спатрэбілася выслікаў, каб не дазволіць правесці бардаўскі фэст пад Оршай ці суправаджаць амаль сотню кіламетраў, каб затрымаць жадаючых патрапіць на фестываль у Луцку. Улада байдзіцца ўсяго і ўсіх. Каб затрымаць Віктора Іашкевіча і Валеру Ухналёву (старшыні арганізацыйных камітэтав, маючых адбыцца Еўрапейскага і Сацыяльнага маршаў), якія 25 верасня з некалькімі сябрамі адзначаюць ў кавярні дзень нараджэння, быў задзейнічаны аўтазак, поўны АМАПаўцаў.

Супрацьстаянне нарастает.

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

САМЫ ВЯСЁЛЫ ТЫДЗЕНЬ

Сяргей САЛАЎЕУ

Не, я нікуды не з'еду з гэтай краіны! Кажуць, што жыць тут не прэстыжна. Кажуць, што тут цяжка. Кажуць, што тут бедна. Але ніхто не можа заяўць, што тут жыць сумна. Тут ніколі не засумуеш, дзякуючы фантазіі нашых прадстаўнікоў улады.

Гэта нават не фантазія. І нават не фантазія. Гэта — нейкае фэнтэзі, са сваімі оркамі, гоблінамі і рыцарамі. Больш за тое, гэта самае вясёлае фэнтэзі ў свеце!

Вось уявіце, што бу «нняншай» краіне сказалі чалавеку, які адзначае свой дзень народзінаў у рэстарацыі? «Хэпі бэздэй ту ю!» Сумна. А вось у нас...

Намеснік старшыні Партыі БНФ, старшыня аргкамітэту па правядзенні Еўрапейскага маршу «За Свабоду» Віктар Іашкевіч адзначаў у рэстарацыі свой дзень народзінаў. А на выхадзе яго сустрэў АМАП, заяўві, што ён п'яны (гэта ва ўласны дзень народзінаў!), адвёз у выцвярэнік (!), дзе склалі пратакол,

што Іашкевіч у выцвярэніку распавялі ўлёткі з заклікам прыйсці на Еўрапейскі марш (!!!). Калі гэта так і было, то Іашкевіч дакладна не піў. Ён, хутчэй, палі што-небудзь такое, што хочацца запітатца, дзе ён такую траўку бярэ.

«Так, грамадзянізм дэбашыры, алка-голік і хуліганы. Пара папрацаўцаў на карысць сінявак! Пясчаны кар'ер: два чалавекі», — «Я!». «Будоўля Нациянальнай бібліятэкі: пяць чалавек», — «Я!». «Прыборка тэртыоры...» — «Я!». «Спадар Іашкевіч, вы ўжо задзяўбілі. На вас асабная заяўка: падрыхтоўка Еўрапейскага маршу ў асобна ўзятым выцвярэніку!» — ... (гукатляснушага ў непрытомнасці цела).

Толькі цікава, чаму ж з гэтага выцвярэніку адпусцілі старшыню аргкамітэту па падрыхтоўцы Сацыяльнага маршу Валера Ухналёва? Можа, ён бліжэй да народа, і там яму саме месца? А можа, на яго не паступіла «асобнай заяўкі»?

Не, з такой уладай, з такім АМАПам не засумуеш!

Як заўсёды, не адстае ад сваіх падначаленых і презідэнт. На «Дажынках» яго ізноў «занесла», і здаецца, не ў той бок. «Развіццё адносінаў паміж Беларуссю і Грузіяй не з'яўляецца сяброўствам супраць Расіі», — заяўві журналістам Аляксандру Лукашэнку,

«Расійскія дыпламаты вельмі часта сустракаюцца з грузінскімі калегамі. Мы ж эта не расцініваем як сяброўства супраць Беларусі», — сказаў прэзідэнт. Пры гэтым ён падкрэсліў: «Мы — суверэнная дзяржава, якая мае права будаваць адносіны з іншымі дзяржавамі зыходзячы з уласнай выгады».

Цікава, як можна расцініваць сустэчы расійскіх і грузінскіх дыпламатаў, як сяброўства «супраць Беларусі». Колькі ад нас кіламетраў да Грузіі?

Мінская вобласць прызнана лепшай па выніках рэспубліканскага спаборніцтва па ўборы зерневых і зернебабовых. Пра гэта заяўві Аляксандр Лукашэнка, выступаючы ізноў жа, на «Дажынках».

Паводле яго слоў, у Мінскай вобласці дасягнуты не толькі самы высокі ў Беларусі валавы збор зерня (амаль 2 мільёны тон) — гэты рэгіён дабіўся найбольшага прыросту ўраджаю ў парыўнанні з мінулым годам (амаль на 230 тысяч тон). Але самае галоўнае, падкрэсліў Лукашэнка, што Мінская вобласць апнулася сярод лідэрў па паказычках эканамічнай эфектыўнасці і сацыяльнага развіцця. У гэтых поспехах «велізарная заслу́га» былога старшыні Мінскага аблвыканкама Мікалая Дамашкевіча, заяўві прэзідэнт.

Дамашкевіч, нагадаем, 7 чэрвеня гэтага года быў вызвалены ад пасады кіраўніка аблвыканкама ўказам прэзідэнта. Тлумачачы прычыны яго адстаяці, Лукашэнка заяўляў: «Той перыяд, калі можна было, толькі выкарыстоўваючы адміністрацыйны рэсурс, кіраваць вобласцю, закончыўся. Патрэбны новыя людзі, удумлівія і спакойныя, патрабавальныя, якія ведаюць справу».

То Дамашкевіч кіраваў выключна з адміністрацыйнага рэсурсу, а тут — заслужыў за дасягненні, да якіх ён ужо не мае дачынення!

Можа, заслу́га Дамашкевіча ў тым, што ён своечасова зваліў з кіроўнай пасады?

Таксама спадар прэзідэнт адзначыў, што сёня «Газпрам» на продажы газу ў Беларусь «мае такую ж даходнасць і прыбытковасць, як у Германіі». «Эта значыць, з намі гандлююць, як з Германіяй», — падкрэсліў Лукашэнка.

При гэтым ён дадаў, што ў 2008 годзе «Газпрам» збіраецца ўзнятці цену для Беларусі яшчэ на 15–20%.

Так, грамадзяніне, рыхтуйцеся! Калі ў «Газпрама» такая ж «прывытковасць і даходнасць», гэта значыць, што мы набываєм газ за \$250 за 1000 «кубоў». А калі будзе ўздым на вызначаную прэзідэнтам суму... Хуценька працаваў на выгаду скаргі або заявы.

бабуль і дзядуль у вёску — там хаця б пекча ёсць. Принасі, патэлефонайце бацькам! Есць нагода сустрэцца...

Але самую вялікую сенсацыю выдаў на тыдні старшыня Канстытуцыйнага суда Беларусі Рыгор Васілевіч.

«Адказнасць за непавагу да дзяржавай мовы ніхто не адмняў», — заяўві старшыня Канстытуцыйнага суда (КС) Беларусі Рыгор Васілевіч 18 верасня ў Мінску падчас семінара «Садзейнне больш шырокаму прымененню міжнародных стандарттаў у галіне правоў чалавека ў працэсе выканання правасуддзя ў Рэспубліцы Беларусь».

«Да нас неаднаразова паступаюць скаргі на тое, што заяву ў суд не прымаюць, таму што яна напісаная па-беларуску. Я сам бачу ўсю таю рэзалюцыю: «Перапішыце заяву на нармальнай мове». У Канстытуцыйнага суда Беларусі дзве дзяржавай мовы — руская і беларуская, таму такая рэзалюцыя з'яўляецца непавагай да дзяржавай мовы», — падкрэсліў Рыгор Васілевіч.

«Такія выпадкі недапушчальныя, — падкрэсліў Рыгор Васілевіч. Ен заслу́гаў суддзяў карыстацца беларускай мовай па запатрабаванні ўдзельнікаў працэсу і зазначыў, што ўсе раашэнні Канстытуцыйнага суда адразу ж перакладаюцца або на русскую, або на беларускую мову — у залежнасці ад таго, на якой мове вёўся разгляд скаргі або заявы. Ці не весела?

► НАЙНОЎШАЯ ГІСТОРЫЯ Ў АСОБАХ

ПАЛІТЫК ВІКТАР ГАНЧАР

Аляксандар ТАМКОВІЧ

Той факт, што Віктар Ганчар быў прызначаны віцэ-прем'ерам і такім чынам трапіў у блізкае першае кола толькі што абраңага першага презідэнта краіны, зусім не сведчыў пра іх добраяя адносіны. Яны з самага пачатку не любілі адзін аднаго. Занадта добрая кожны адчуваў відавочны контраст. Было абсалютна зразумела, што гэтыя людзі не змогуць доўга існаваць побач. У далейшым так і адбылося. Але ў іх біяграфіях ёсьць не толькі паліянрасцы. Напрыклад, абодва былі некалі вясковымі хлопчыкамі.

Віктар Іосіфавіч Ганчар нарадзіўся 7 верасня 1957 года ў пасёлку Радзічава Мінскай вобласці. Нядыўна яму споўнілася 50. А ў памяці маёй, нашай і нашчадкаў, ён заўсёды застанецца маладым, прыгожым, элегантным.

З яго кароткай, але такой насычанай падзеямі і дасягненнямі біяграфіі ёсьць сэнс выдзеліць два эпізоды.

Характар

Першы. Выпускнік сельскай школы Віктар Ганчар паступіў на юрыдычны факультэт БДУ. Факультэт на той час не простила прэстыжны, а суперпрэстыжны, па сутнасці, закрыты, з неверагоднымі конкурсамі, куды траплялі па вялікай пратэкцыі. Паступіў сам. На экзамене ён адказваў так, што старшыня камісіі не змагла стрымаць захаплення. Не простила адказваў — дыскутаваў, прычым доказна, прыцягваў аргументы з розных крыніц, аж да дакладнага цытавання па памяці класікаў, са спасылкай на адпаведны том і старонку.

Другі. Ён уключыўся ў перадвыбарчую барацьбу ў Вярхоўны Савет 12 склікання не простила на суперакафіцыйнай волі, але і ў непасрэднай канкурэнцыі з непасрэдным начальнікам — рэктарам інстытута, дзе працаваў дацэнтам. І перамог.

Гэтыя два эпізоды вызначаюць дзве, бадай, галоўныя рысы яго натуры: талент ад бога і самастойны, нават амбіцыйны характер, які аднак грунтаваўся на працэльно-дольнасці і праз ведаў. Прарыў быў яго стыхіяй. Ён не любіў быць другім. Па лесвіцы — праз дзве прыступкі, на абгон — па восевай, ад Мінска да Маладечна — за 40 хвілін. Апрануты — падкрэслена элегантна. Вясковы хлопец, што той «дэндзі лонданскі».

Спіняцца паслядоўна на пасадах Віктара Ганчара не будзе. Толькі пералічу дзеля агульнага фону. Пасля універсітета працаваў старшим навуковым супрацоўнікам Інстытута філософіі і права АН БССР, дацэнтам Беларускага Інстытута народнай гаспадаркі, загадчыкам аддзела эканоміка-прававой работы Дзяржеканомпла-

на БССР, першым намеснікам старшыні (Генадзя Карпенкі) Маладзечанскага гарвыканкама, намеснікам прэм'ер-міністра РБ, генеральным сакратаром Эканамічнага суда СНД, старшынёй Цэнтральнай камісіі па выбарах і правядзенню рэферэндума.

Апошні запіс у працоўнай кніжцы быў супраўды апошнім афіцыйным. І гэта невыпадкова. Віктар Ганчар быў для ўлады вельмі небяспечным. Менавіта тому спачатку яго выштурхнулі ў андэграунд, а потым і «зіклі».

З апошняга радка афіцыйнай біяграфіі і хацелася пачаць, таму адразу ж прашу пррабачэння за парушэнне храналогіі.

Матывы

Вярхоўны Савет нешчасліва га 13 склікання прызначыў яго кіраўніком Цэнтрвыбаркаму 5 верасня 1996 года. Па меркаванню, байдай, усіх — ад паплечнікаў да палітолагаў і журналістаў, а ціпер ужо і даследчыкаў — гэта быў сапраўдны зорны час Віктара Ганчара, што цалкам адпавядае істніне. Калі Ганчара зрабілі віцэ-прем'ерам па сацыяльных пытаннях або калі ён працаваў кіраўніком Эканамічнага суда СНД, наўрад ці хто сумніваўся, што гэта не адпавядае амбіціям Віктора Іосіфавіча. Ганчар марыў пра іншое. Пра сапраўдную ўладу. Як аднойчы, неўзабаве пасля абраўніка А. Лукашэнкі прэзідэнтам, у коле бліжэйшых паплечнікаў вызначыў сам: «Ну што ж, у мяне ціпер свая пяцігодка».

Калі чую папрокі на гэты конт, заўжды катэгарычна адмаўляюся іх успрымаць. На мой погляд, гэта нармальная прафесійная якасць для палітыка. Значна горш, калі яна адсунтічае або за марамі не праглядаюцца рэальныя магчымасці і воля да перамогі. Ці не дзяячуючы менавіта гэтай апантанасці ўладай А. Лукашэнка так доўга і трываеца на самай вяршыні. Прэзідэнтам марыцца стаць амаль кожны з яго апанентаў, але не ў кожнага з іх ёсьць такія магчымас-

ці. Як кажуць, не дастаткова толькі хацець, трэба яшчэ і магчы. Ганчар хацеці і мог.

Мова толькі пра сродкі. Для Віктара Ганчара мэта і маральнасць сродкаў, мэта і дэмакратычныя каштоўнасці ўспрымаліся толькі ў адзінстве. Для яго перамога — дасягненне ўлады сумнеўнымі сродкамі — была несапраўднай, успрымалася як абрэза гонару. Яму патрэбны быў не страх людзей перад ім, а прызнанне яго вартасцей (розуму, ведаў, здольнасцей, абавязкаў) калегамі, любоў, калі хочаце, мас. Імправізацыя і разлік. Адпаведнасць пэўным фундаментальным прынцыпам і дастаткова вялікі допуск для свабоды дзеянняў з улікам рэаліт, змены абставін. Паплечнікі памятаюць яго фразу, якая яшчэ пры ім зрабілася афорызмам: «З пэўнай долія палітычнага цынізму муশу сказаць...» Разам з тым ён выклічна цаніў дакладнасць, паслядоўнасць і своечасовасць выканання арганізацыйнай схемы. Не раз падкрэсліў, калі ён мае які талент, дык арганізаторскі. Такія не могуць быць дыктатарамі, такія могуць быць толькі лідэрамі ў дэмакратычнай арганізаваных грамадствах.

Барацьба. ЦВК

Калі Віктар Ганчар стаў кіраўнікам Цэнтрвыбаркаму, ён адразу ж наведаў шмат выбарчых участкаў па ўсёй краіне. І быў літаральна шакаваны памерамі высіпываючай, метадычна рыхтуючай хлусні. Але яшчэ болей быў шакаваны тым, што вельмі канкрэтны і сур'ёзныя папярэджванні нікто не ўспрымаў. Уражанне такое, расказваў ён мне пасля адной з такіх паездак, што кіраўнікі на месцах не простиша нічога не чуюць, але і чуць не жадаюць.

Аднак, вядома, калі Ганчар нечага шчыра хачеў, стаўші свайг мэтай, спыніць яго было вельмі цяжка. Па яго настойлівым патрабаванням Канстытуцыйны суд прыняў рашэнне, што рэферэндум

не будзе насіць абавязковы характар. Гэты пункт быў унесены ў бюлетеці для галасавання. Ганчар выступіў у Дзяржаўнай думе Расіі, дзе распавёў пра шматлікія парушэнні і падрыхтоўку татальніх фальсіфікацыяў. Думаю, гэта, мякка кажучы, не спадабалася кіраўніцтву краіны, якое перш за ўсё разлічвалася на падтрымку або нейтраналасць Расіі.

Потым быў удзел у гучна вядомай перадачы НТВ «Герой дня», дзе Віктар Іосіфавіч заявіў, што такія вынікі рэферэндуму ён, як старшыня ЦВК, не падтіша. Амаль усе лічачы гэту заяву яго самай вялікай памылкай. Маўляў, траба было крыху пачакаць, сцішыцца, апазіція на пасадзе і ўжо пасля выбараў зрабіць заяву. З гэтым цяжка не пагадзіцца, але на такі крок кандыдат юрыдычных навук меў падставы. Як піша ў сваёй кнізе «Лукашэнка. Палітычная біяграфія» вядомы палітолаг і публіцыст А. Фядута: «Ганчар быў юристам, ён бачыў, як паступова і цынічна Лукашэнка папірае законнасць, і не мог з гэтым міышча».

14 лістапада 1996 года Лукашэнка сваім загадам (хамі і незаконна) адхіліў Віктора Ганчара ад пасады. Служба аховы прэзідэнта груба вынесла яго на руках з кабінета старшыні ЦВК. Не дапамаглі ні спікер парламента Сямён Шарэцкі, ні галоўны прокурор Васіль Капітан.

Мне «пашанцевала» пра пайдзіны быць у будынку, дзе тады знаходзіўся Цэнтрвыбаркам. Ганчар нервова хадзіў па холе і камусыці ўвесь час тэлефанаў. Але ў памяці засталося не толькі гэта. Запомніліся некалькі дзесяткаў падначаленых палкоўніка Цесаўца, апранутыя, як камісары часоў Кастрычніцкага дзяржаўнага перавароту, у чорных скуранных курткі, іх коротка стрыжаныя патыліцы і пах не самых чистых шкарпэтаў.

Гэта, як кажуць, «звальненне» Віктара Іосіфавіча адбылося дэфакта, а вось аформлена дэ-юре — праз месяцы. Толькі ў студзені 1997 года ў працоўнай кніжцы Віктара Ганчара з'явіўся запіс, што 10.01.97 ён вызвалены ад пасады. Такім чынам атрымалася, што ўвесь час Цэнтрвыбаркамам быццам бы кіраваў Ганчар, а не Лідзія Ярошыцьна.

Барацьба. Рэферэндум

Натуральна, што Віктар Іосіфавіч альянсуўся сярод тых, хто не признаў вынікі лістападаўскага 1996 года рэферэндуму. Больш за тое, ён узнаўші спецыяльную парламенцкую камісію, якая расследавала антыканстытуцыйныя дзеянні А. Лукашэнкі. Быў нават падрыхтаваны адпаведны дакумент. Але гэта не стала каталізаторам народнага супраціву ды і сярод апазіцыі было сустрэта без асаблівага імпэту. Апазіцыі не хапала еднасці, але аж занадта было ўзаемнага недаверу, непрыніціці адзін аднаго. Дамаўляюща і рабіць стаўку на аднаго, нават нелюбимага, але перспектывнага, з кім можна перамагчы, яшчэ не навучыліся.

Эпізод гвалтоўнага адхілення Віктара Ганчара, па сутнасці разгрому ЦВК, быў ці не цэнтральным у наступе аўтарытаратызму на падтрымкай апазіціі. Апазіцыя гэлага

той час не зразумела ці пабаялася зразумець. Працэс яе пераўтварэння з сістэмнай у несістэмную, у тое, што яна ёсьць зараз, у механізм для барацьбы, а не для перамогі, распа чаўся менавіта тады.

Нават прыняцце 14 кастрычніка 1997 года Вярхоўным Саветам адпаведнай заявы пра вынікі рэферэндуму не паўплывала на сітуацыю ў краіне. Усё скончылася лёгкай панікай ва ўладных структурах.

Калі супраць сябраў камісіі ўзбудзілі крымінальныя справы, Ганчар зразумеў, што іншым апазіцыйным палітыкам гэта донкіхцівта не патрэбна. Тое быў момант сапраўднага расчаравання, і Віктар Іосіфавіч на пэўны час знік з палітычнай аблімы краіны. З'ехаў у Латвію працаўніцтва. Чарговыя прэзідэнцкія выбары. Мае спробы высветліць больш дакладна быті безвыніковымі.

Барацьба. Выбары

Вярнуўся ў палітыку краіны Ганчар амаль праз паўгода. Калі быць больш дакладным, то вярнуўся не па ўласнай ініцыятыве, а па просьбе рэшткаў Вярхоўнага Савета 13 склікання, каб у рангу старшыні легітымнага (абранага ВС) Цэнтрвыбаркама правесці, згодна з Канстытуцыйным 1994 года, чарговыя прэзідэнцкія выбары. Якія і адбыліся 16 мая 1999 года.

У мяне няма жадання зараз спрачацца або падтрымліваць тых, хто лічыць тыха выбары па версіі апазіцыі авантурай. На мой погляд, галоўнае іншае: Лукашэнка адчулі для сябе рэальную пагрозу. Хутка за кратамі альянсуўся Міхаіл Чыгір, дык сам Ганчар паспытаў на сабе ўсе «прелесты» беларускай Феміды.

Потым было 16 верасня 1999 года. Апошні раз Ганчара, на той момант выконваючага абавязкі старшыні Вярхоўнага Савету 13 склікання, бачыў ў раёне вуліцы Фабрычнай у 22.45. Ён выйшаў са сваім сябрам бізнесменам Анатолем Красуцкім і злазні і «энік». Разам з Красуцкім і вішнёвым джыпам «Чэрокі».

Не буду шмат разважаць пра тое, што тады адбылося, пра гэта ўжо напісаныя багата. Раскажу пра іншае. Аднойчы Ганчар быў у рэдакцыі «Свабодных навін», а потым расказваў, як выходзячы выпадковая сустрэў свайго добра гаспадару, які раней працаўніцтваў у КДБ і меў у нашым будынку свой офіс. Той вітаў яго фразай: «А я думаю, па кім працуе «наружка!»

Разумею, што многія не пагодзяцца з тым, што журналіст на гэты раз абышоўся без ацэнкі і акцэнтаў, але я зрабіў гэта не выпадкова. Справа ў тым, што ў лазню на Фабрычнай Ганчар неаднойчы клікаў і мяне.

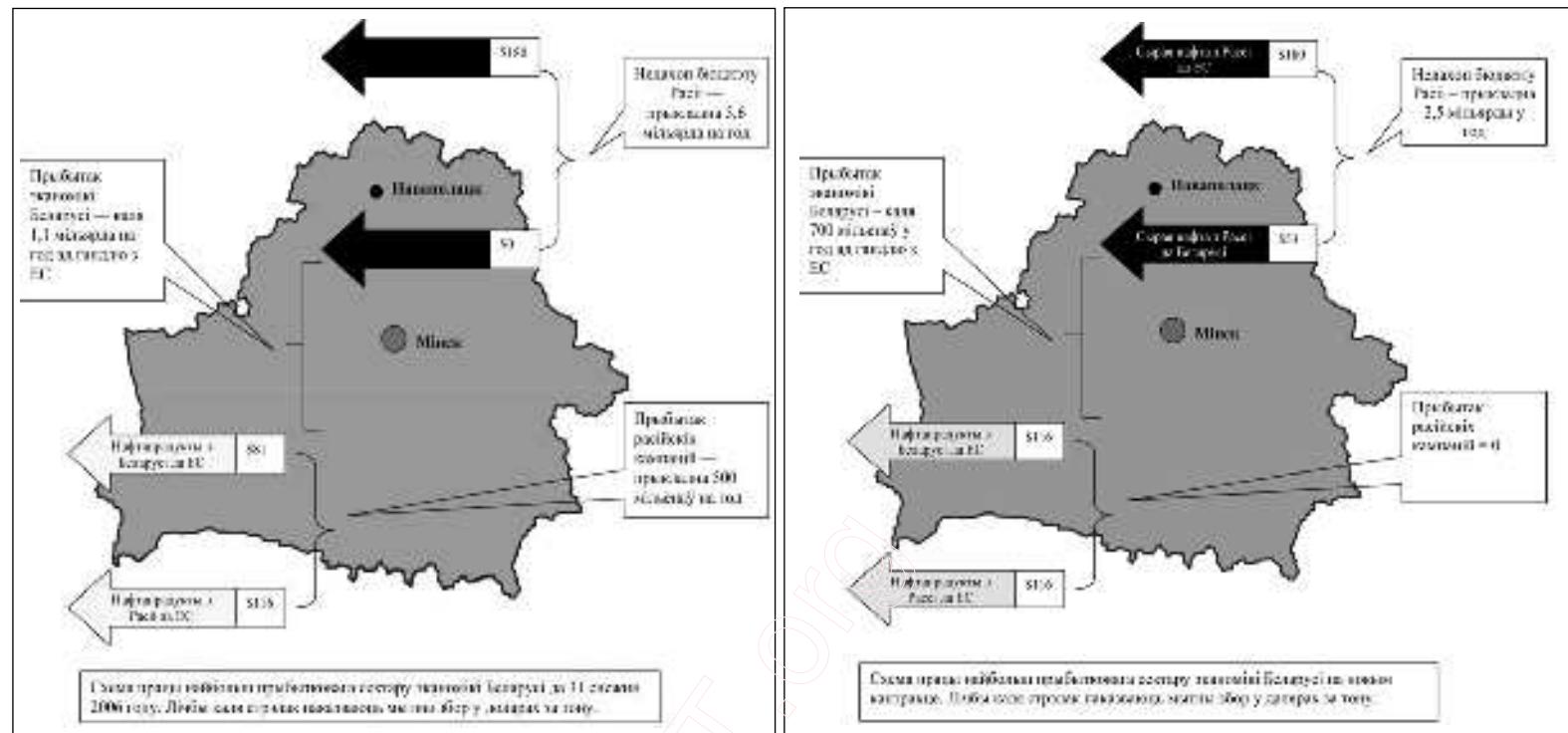
Праз шмат гадоў пасля тых трагічных падзеяў Хрыстосас Пургурыйдзе прыйдзе да вынівовы, што да гэтага злачынства маюць дачыненне ўладнія асобы. Апошнія, зразумела, з такімі вынівовамі не пагаджаюцца.

«Справа» Віктара Ганчара чакае грунтоўнага і аб'ектыўнага расследавання. Справа жыцця Віктара Ганчара — усталяванне ў Беларусі дэмакратычнага ладу — раней ці пазней будзе з поспехам рэалізавана.

БЕЛАРУСКІЯ НАФТАДОЛАРЫ: АДКУЛЬ, КОЛЬКІ, КАМУ І ЗА ШТО

Сергей КАРОЛЬ

Праз 9 месяцаў пасля змены
Расіяй умоваў эканамічных
адносін з Беларуссю стала
відавочна, што ўплыў на
жыццё краіны яны аказалі
вялікі, нягледзячы на бадзёры
тон афіцыйнай праpagанды.
Даражэць базары, камунальныя послугі, і нават
алей на базары. Касуюцца
сацыяльныя льготы. Урад
шукае гроши на чарговыя
выплаты Газпраму, на латанне
фіскальных дзірак у бюджэце.
Але калі сітуацыя з газам
увогуле простая, то эфект на
нафтапераапрацоўчую галіну
не вельмі зразумелы.

З аднаго боку — стан нафтаперапрацоўкі на Беларусі дэманс-труе ўсе прыкметы панікі. Незалежныя і нават афіцыяльныя эканамісты лямантуюць наконт страты рэнтабельнасці Белнафтахіма, кіраўніцтва канцэрна адпраўлена ў адстаўку, а ўрад Беларусі шукае новыя паставаўкі нафты за межамі Расіі — у Іране, Іраку, Венесуэле...

З другога боку, аднак, усё, здаецца, нармальна. Па дадзеных Еўрастат, аб'ём паставак прадуктаў нафтаперапрацоўкі ў ЕС з Беларусі ў 2007 не знізіўся. Ён складае каля 6 мільёнаў тон перапрацаваных прадуктаў у год, на леташнім ўзоруні. Гэты экспарт і дае краіне тыя валютныя сродкі, пра якія любіць аб'яўляць Нацбанк і якія пакуль забяспечваюць стабільнасць беларускага

Халява, сэр!

Як працювала схема можна бачити на малюнку 1. Расія брала ў 2006 році 180 доларів за тону сырой нафти експортанай яе прадпрыемствамі за мяжу. Такім чынам, нафтавая кампанія Расії прадавалі нафту па сусветным кошце ў 430 долар-

раў за тону, але ім заставалася толькі 250. Паколькі на экспарт у Беларусь гэта мыта не накладалася, расійскім нафтавым фірмам было без розніцы, куда пастаўляць — у ЕС з мытам, ці на Беларусь без мыты. У Расіі не хапае камбінату перапрацоўкі, а прадпрыемствы Белнафтахіма — адносна высакоякасныя і знаходзяцца вельмі зручна на шляху да ЕС, што давала ім стымул супрацоўнічаць з Белнафтахімам. А тут яшчэ ўрад Беларусі зрабіў бізнес зусім прывабным: калі ўрад Расіі браў за экспарт бензіну, мазуту і дызелю 116 долараў мыты за тону, то ўрад Беларусі вырашыў, што яму дастаткова 81 долара. Логіка была слушная. Што лепш, большая мыта і мала перапрацоўкі або меншая мыта і загрузка на поўную моц? Такім чынам, для расійскіх кампаній стварылі велізарны стымул: розніца ў 35 долараў за тону на мытах ў параўнанні з Расіяй давала ім калі 500 мільёнаў долараў у год чыстага прыбытку толькі за тое, каб перапрацоўваць нафту ў Беларусі.

Перакінуўшы 500 мільёнаў Рус-
нафце і Лукойлу, урад Беларусі
не прагадаў. Бо 6 мільёнаў тон
экспартаваных у ЕС прадуктаў
нафтаперапрацоўкі прадаваліся
па 520 долараў за тону, у той час
як сырая нафта набывалася ўсяго
за 250 долараў за тону замест 430
на сусветным рынку. З улікам
таго, што з адной тонны нафты
вырабляеца каля 700 кілаграмаў.
еўрадызелю, Беларусь увогуле
атрымлівала каля 1,1 мільярда
долараў прыбылку ад гандлю з
ЕС. Калі дапусціць, што ўнутра-
нае спажыванне і экспарт у СНД
прыкладна выходзяць на нуль
без прыбылку, нафтавая галіна
зарабляла каля 600 мільёнаў, і
каля 500 мільёнаў долараў ат-
рымліваў бюджет. Ці не адсюль
— лядовыя палацы, аграгарадкі,
несувімерна вялікая колькасць
сілавых структур, высокія за-
платы чынавенству і журналіс-

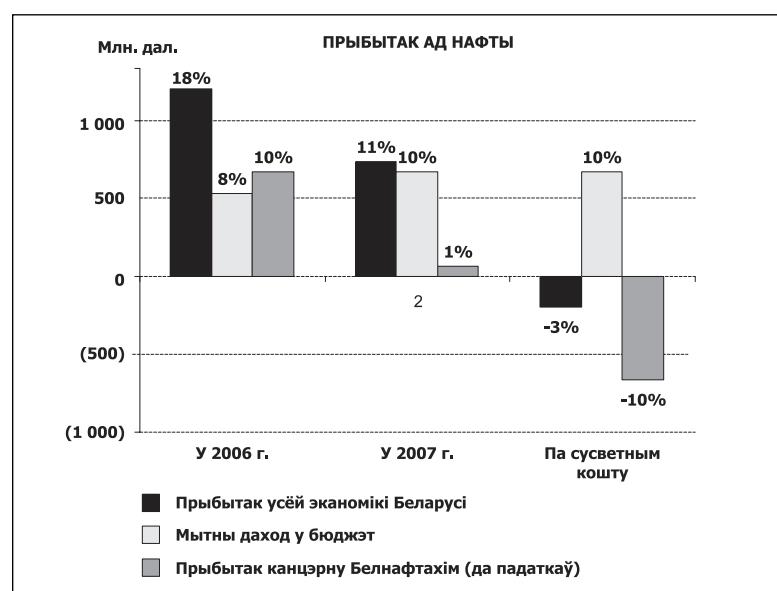

ТАБЛИЦА 1. ПРЫБЫТАК АД НАФТЫ

	Да 1.1.2007	Зараз	Па сусветным кошты
Прыбытак усей эканомікі Беларусі (млн. дол.)	1,100	700	-250
У адсотках ад абароту	18%	11%	-3%
Мытны даход у бюджет (млн. дол.)	500	600	600
Прыбытак канцэрну Белнафтахім (млн. дол.)	600	50	-900
У працэнтах ад абароту	10%	1%	-11%

там, крышталь нацбібліятэкі і
адносна прымальны ўзровень
зарплат і пенсій для насельніцтва
— фундамент для сацыяльнага
гваранта?

У схеме гэтай быў толькі адзін сапраўдны пацярпел — Уладзімір Пуцін, хто недалічыўся каля 3,6 мільярда на год для сваіх мэтаў. За экспедыцыю на Поляс таксама траба ж плаціць.

Беспрыбытковое прадпрыемства

Першое, что зрабіў расійскі бок, гэта запатрабаваў выраўняць пошліны. Беларусь згадзілася браць мыту па расійскай формule, на той момант 116 долараў за тону. Але для ўнітарнага прадпрыемства, якім з'яўляецца Беларусь, гэта не мае розніцы — з такім тарыфам бюджэт Беларусі атрымлівае на 100 мільёнаў больш і можа гэтыя гроши перадаць Нафтхаму — зніць падаткі ці даць субсідыю. Вядома, субсідыя мае пэўны псіхалагічны эффект, бо ілюзія прыбыткаў лепей за падарунак, але ўсім вядома, што ў Беларусі толькі адзін гаспадар, і перакладаць з кішэні ў кішэню для яго не праблема.

Таму ў Расіі вырашылі падстрахавацца, хутка зрабілі падлік і дадалі мыту на сырую нафту ў Беларусь — 53 долары за тону. Зусім не выпадкова, што роўна столькі і складаў прыбытак Беларусі за тону імпартаванай нафты.

І вось цяпера нафтавая галіна Беларусі працуе, як паказана на малюнку. Дзякуючы добрай якасці і недастатковай колькасці камбінатаў у самой Расіі, а таксама доўгатэрміновым контрактам з ўрэйцамі, перапрацоўка пакуль не знілася. Дзякуючы больш высокім мытам яна ўсе яшчэ дае прыбытак Беларусі, які, аднак, з 1,1 мільярда знізіўся да 700 мільёнаў. Гэта каля 10 працэнтаў рэнтабельнасці. Але Белнафтахім, як прадпрыемства,

стаў зусім беспрыбытковым.
Таму і звярнуўся да ўрада за
субсідый

Бұлғышының

Калі здабыча нафты, асабліва па сённяшніх цэнах — справа вельмі прыбытковая, то перепрацоўка чужой нафты ёсьць бізнесам стратным. Таму перапрацоўка рэдка існуе сама па сабе, а звычайна знаходзіцца ў складзе комплексаў, якія і здабываюць нафту, і прадаюць прадукты яе пераапрацоўкі. У прыватнасці, у 2006 годзе еўрапейскія камбінаты страцілі каля 35 долараў за тону калі Беларусь, якой пашанцавала з суседам, зарабляла 55

У параўнанні з імі ў Беларусі і зараз вельмі добрыя ўмовы. Калі б беларускі НПЗ мусілі наўбываць сыравіну па сусветнаму кошту, яны б страчвалі калі 10 працэнтаў на гол.

Ці будущі карбонатні пошуки альтернативних Радянському країні сировини? Каб яны далі хоць нейкую карбонатную, трэба не проста знайсці нафту, але і таго, хто пагодзіцца прадаваць яе ніжэй за сусветны кошт. На што спадзявацца цяжка, бо хто адмовіць сабе ў прыбылку, ці даходу з мытаў дзеля маленъкай краіны з двумя НПЗ? Але рэсурсы — справа складаная, і Беларусі трэба вельмі мала, па сусветных стандартах, нафты. Таму магчыма, што нейкія праекты і будущы. Самым перспектывным падаецца Іран. Там практична няма перапрацоўчых прадпрыемстваў, і Іран вымушаны купляць бензін за мяжой на гроши, атрыманыя ад продажу сировини. Такім чынам, нейкае рагшэнне паміж сябрамі-антыхамерыканістамі магчыма, але тут узікае праблема з транспартам. Іран не толькі далёка, але паміжнае нафтую давядзеца праз Радзію, якая даўно мае вока на НПЗ у Беларусі, што дужа добра ўпісваючы ў расійскі энергетичны комплекс.

ГРАМАДСТВА

6

КАМУНАЛКА

ЦІ ПРОСТА ПАСТАВІЦЬ ЛІЧЫЛЬНІКІ

Мікола КАНАНОВІЧ

На звестках Слонімскага райвыканкама, у гэтым і наступным годзе ў 11 821 кватэрэ жыхароў Слонімшчыны прадугледжана ўстанавіць прыборы ўліку вады. Сёлета запланавана паставіць лічыльнікі ў 5910 кватэрах. За 8 месяцаў прыборамі ўліку вады абсталівалі 2 599 кватэр.

Камунальныя службы (а лічыльнікі вады ставяць Слонімскі вадаканал, КУП ЖРЭА, ГУП ЖКГ і РУП ЖКГ) актыўна пралагандуюць сярод жыхароў горада і раёна выгоды мець у кватэрэ прыборы ўліку вады. Асноўны аргумент — плаціш толькі за сябе. Гэта абсалютна справядліва, а яшчэ адпавядзе патрабаванням презідэнцкай Дырэктывы №3 аб эканоміі і беражлівасці. Вось толькі сам працэс устаноўкі лічыльнікаў досыць часта выклікае нязручнасці для жыхароў шматпавярховак, а часам і лакальныя скандалы.

«Прыезджайце, паглядзіце, як у нас устанаўліваюць лічыльнікі вады, — расказ-

валі жыхарка дома №107/2 на Брестскай вуліцы Наталля Несцер. — Мы з суседкай Валянцінай Сакалоўскай зрабілі заяўку на ўстаноўку лічыльнікаў на 14 гадзін. Да складна ўгэты час прыехалі хлопцы з вадаканала, пяць чалавек. Пайшлі ў падвал перакрываць ваду — і не змаглі. Выклікалі слесара з ЖЭСа. Той прыйшоў, паглядзеў, плюнуў і пайшоў. Сказаў, што вінцілі не трываюць, і каб званілі на прадпрыемства ацяпляльных кацельніў — гэта іх гаспадарка. Дазваніліся ў аварыйную службу. Дзяжурная сказала, што пакуль вінцілі не закупаюць — ваду перакрыць нельга, а цяпер у іх венціліяў німа. Як жа нам быць? Брыгада з вадаканала ўжо дзве гадзіны дарэмна прастойвае».

Такую ж перспектыву маюць найперш жыхары шматпавярховак, якія не бачылі капітальнага рамонту. Прычым, калі меркаваць па сёлетніх тэмпах гэтага працэсу, на працяглы час.

Іржавая вада з кранаў адразу пасля выкананых работ — яшчэ адзін непрыемны пабочны эффект устаноўкі лічыльнікаў. І ніякія скаргі ў камунальныя службы тут не дапамагаюць — з іржавай трубы мусіць цячы іржавая вада.

Ад сярэдзіны лета механізм вымання грошай з кішэніў насельніцтва пачаў набіраць абароты. Гэта адчулі ўсе, але пакуль гэта не выклікала сацыяльнага пратэсту — ні стыхійнага, ні спланаванага апазыцый.

— Пакуль не «дапякло», — тлумачаць адны.

— А можа, так і трэба? — цытуюць аnekdot другія.

— Цікава, а на колькі хопіць цярпення ў памяркоўных беларусаў? — задаюць пытанне трэція.

Прадавец — апошняя інстанцыя перад пакупніком у форме «тавар — грошы».

Іх меркаваннямі на конт павышэння цэнаў цікавіўся журналіст «Новага часу» Язэп Палубятка.

М. К., кантралёр-касір адной з мінскіх харчовых крамаў:

— Павышэнне кошту тавару адбываецца паступова. Скажам, першага верасня былі падняты цэны на малочную і хлеб-булачную прадукцыю на сто-дзвесце рублёў за адзінку тавару. Чалавек жа не купляе адразу дзесяць літраў

малака, а толькі пакет. І таму за то рублёў не стане бунтаваць. Не выкавалі прэтэнзіі і пенсіянеры, бо атрымалі восьміпрацэнтную падвышку выплат ад дзяржавы, хоць не разумеюць, што рэальная пакупная здольнасць пенсіі зменшилася на 12 працэнтаў.

Павысіць цэны на ўвесць тавар, які знаходзіцца ў краме, магчыма, але для гэтага неабходна яе зачыніць на рэвізію на два-тры, а то і больш дзён, напісаць стос актай, пераклеіць ярлыкі і іншае. Працы лішнія не мерана. А вось такое паступовае падаражанне — прымалныя варыянты, як для нас, прадаўцоў, так і для спажыўцоў. Калі хто і выказваў незадаволенне, што ўжо на другі дзень супаківаўся.

Праз некалькі дзён нам прывозяць партыю мясных вырабоў. Ужо па новых цэнах. Пенсіянеры тыя каўбасы купляюць раз на месяц, і то маленькі кавалачак якога-небудзь зельцу. А тых, хто іх набыва стала, маюць прыстойны заробак і таксама трываюць.

Найбольшую незадаволенасць выказвалі спажыўцы піва і таннага віна. Але лямантавалі яны толькі ля прылаўка, і тое не доўга, бо арганізм патрабаваў неадкладнай «запраўкі». Вось так

паступова, глядзіш, да канца месяца станем гандляваць па новых цэнах. А там праз некаторы час пры паступленні новых тавараў будуць і новыя цэны.

С. П., прадавец ЦУМа:

— Адназначна магу сказаць, што рэзкага скачаку цэнаў у нас не было і не будзе. Будзе паступовае падвышэнне на ўсе віды тавару, нават на тыя, пра якія не аўтаматизаваліся з тэлеэкрана. Павышэнне кошту на газ пацягне за сабою павышэнне кошту іншых энерганосьбітаў, тыя, у сваю чаргу, мяркую, паягнүць за сабою павышэнне кошту выключна на ўсе тавары. Гэта перманентнае павышэнне.

Ведаю, прыйшла новая партыя агульных сышткаў у аддзел канцылярскіх тавараў коштам вышэйшым за мінульты. Складаней з сезоннымі таварамі, такімі, як адзенне, абутак. Звычайна перад пачаткам сезона кошту на такія тавары павышаецца, а па заканчэнні можа быць і зніжаны на асартымент, што выйшаў з моды. Таму тут цяжка меркаваць, якая доля перабольшвае ў павышэнні кошту тавару — сезоннасць ці энерганосьбіты.

Г. В., загадчыца сельскай крамы ў Мінскім раёне:

— Як гэта ўсё надакучыла! Вёска вымірае. Пакупнікоў німа. Прыйзджаюць на выхаднія дзеці да старых бацькоў, дык яны ім з Мінска вязуць харчы і сваю старую вонратку. Хто і што купляе? Пенсіянеры — хлеб, лайдакі — таннае віно. Якая б ні была падвышка цэнаў — хлеб купяць ўсё роўна, як і віно, бо апахмяліца хочацца.

А нам жа даводзіцца план продажу па зацверджаному асартыменту тавару: ад галёшай да сухой каўбасы. Камісіі розных на нас — не мерана. Не выканаў план — маеш спагнанне. Знайшлі пратэрмінаваны прадукт на паліцы — штраф. Куды мне яго дзець, калі і без павышэння цэнаў ніхто яго не купляў? Энергандзор прыйзджае — ававязкова нейкі акт напісаць, пажарнік таксама. І кожны, хто не прыйзджае нешта піша, каб паказаць сваю працу. Адным словам, вар'тарня і без павышэння цэн.

PhotoByMedia.Net

ЮРЫДЫЧНАЯ КАНСУЛЬТАЦІЯ

Мы працягваєм друкаваць пытанні, якія паступілі да юриста Алега Волчака, спадзяюмся, што яны дапамогуць вырашыць проблемы і іншым чытачам.

- **Маю намер купіць гараж. Якія дакументы і якім чынам павінны быць аформлены пакупніком і прадаўцом?**

Вярцінская Н.П., г. Слонім

Дамова куплі-продажу нерухомасці афармляецца ў натарыяльнай кантролю. Калі казаць пра дакументы, то ў пакупніка павінен быць толькі пашпарт. Прадстаўленне іншых (рэгістрацыйнае пасведчанне, да-

ведка з падатковай інспекцыі пра адсутніць запазычанасці па плацяжам у бюджет, даведка з бюро тэхнічнай інвентарызацыі і, магчыма, іншыя дакументы) — абавязак прадаўца.

- **Ці можа мой муж забраць у мене дзіця? Я з ім не жыву больш за год. Сама збіраюся паехаць за мяжу на заробкі. Дзіця застаецца ў маёй маці.**

Арлова Н.Н., г. Гомель

Згодна з артыкулам 80 Кодэкса аб шлюбе і сям'і, бацька і маці маюць роўныя права ў адносінах да сваіх дзяцей. Ваш муж не пазбаўлены бацькоўскіх правоў, значыць, ён мае права патрабаваць, утym ліку і ў судовым парадку, перадачы яму дзіцяці на час вашага ад'езду за мяжу. Таксама ён

злоўжываюць сваімі бацькоўскімі правамі. Пазбаўленне бацькоўскіх правоў здзяйсняеца толькі ў судовым парадку.

Іск пра пазбаўленне бацькоўскіх правоў можа падаць і ваш муж.

Толькі суд можа прыйсці да высновы, што ваш ад'езд за мяжу з пакіданнем гадавалага дзіцяці з'яўляецца ў дадзенай жыццёвой ситуацыі ўхіленнем ад выканання сваіх абавязкаў па выхаванні.

У адпаведнасці з артыкулам 76 Кодэкса аб шлюбе і сям'і, бацька і маці маюць роўныя права ў адносінах да сваіх дзяцей. Ваш муж не пазбаўлены бацькоўскіх правоў, значыць, ён мае права патрабаваць, утym ліку і ў судовом парадку, перадачы яму дзіцяці на час вашага ад'езду за мяжу. Таксама ён

можа вырашыць гэтае пытанне з дапамогай органа апекі і апякунства.

- **Я адна будавала кааператыўную двухпакаўную кватэрку, аформіла яе ва ўласнасць. Пасля таго, як мой сын ажаніўся, я працісала ў маю кватэрку нявестку і крыху пазней унучку. Пасля разводу з маім сынам нявестка стала патрабаваць у маёй кватэрке пакой і сказала, што будзе звяртацца ў суд.**

Ігнатовіч В.А., г. Віцебск

Згодна з артыкулам 116 Жыллёвага кодэкса, ваша нявестка мае права карыстацца вашай кватэрой на роўні з вами. Можа падаць іск у суд і патрабаваць устанаўлення парадку карыстання жылым памяшканнем.

Гэта значыць, патрабаваць замацавання за ёй праў (але не ва ўласнасць) на адзін з пакояў. Пленум Вярховага суда ў пастанове №3 ад 30.03.2000 года раслумчавы: выдзелены ў карыстанні ўласнік ці член яго сям'і ізаляваны пакой адчужненню і абмену не падлягае.

- **Я са сваім мужам не жыву, атрымліваю ад яго аліменты. Калі я з'еду ў Расію, ці будзе мая маці мець права атрымліваць аліменты на маё дзіця, калі яно будзе жыць у маці?**

Смірнова А.П., г. Брэст

Ваша маці можа атрымліваць аліменты на ваша дзіця, вам праста неабходна пакінуць сваёй маці даверанасць на атрыманне аліmenta.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

TV

1 КАСТРЫЧНІКА, ПАНЯДЗЕЛАК

05.35 Сериал «Право на счастье». **06.20, 07.05, 08.10** Доброе утро, Беларусь!. **06.45, 07.45** Зона X. **07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 15.00, 16.00, 18.00, 19.00, 00.35** Новости. **07.30, 08.30** Деловая жизнь. **08.20** Готовим вместе. **09.05** Боевик «Группа Zeta». **10.00** Славянский базар в Витебске-2007. **10.55** Телесага «Любовь как любовь-2». **12.10** Б.Гринвуд, М.Эммет Уолш в семейной комедии Ф.Дю Шо «Бешеные скачки». **13.55** Здоровье. **14.30** Nota Bene. **15.15, 19.25** Новости региона. **15.30** Дневник детского Евровидения. **15.40** Культурные люди. **16.10** Фигуры. **16.40** Сериал «Право на счастье». **17.40** Телесага «Любовь как любовь-2». **18.50, 00.30** Зона X. **19.35** Время спорта. **19.55** Боевик «Группа Zeta». **21.00** Панorama. **21.40, 01.55** Сериал «Медиум». **22.35** Боевик «В тени». **00.55** Документально-публицистический сериал «Тайны забытых побед». Фильм 1-й «Преодоление». **01.25** Футбол. Лига чемпионов. Видеожурнал.

06.00 Наши новости. **06.05** «Пока все дома». **07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00** Наши новости. **07.05** ОНТ представляет: «Наше утро». **09.05** Контуры. **10.10** Фильм «Вооружены и опасны». **11.00** Наши новости. **11.05** Новости спорта. **11.10** Продолжение фильма «Вооружены и опасны».

12.00 «Малахов+». **13.00** Наши новости. **13.05** Новости спорта. **13.10** Сериал «Моя прекрасная няня». **13.40** «Федеральный судья». **14.30** «Контрольная закупка». **15.00** «Лолита. Без комплексов». **16.00** Наши новости. **16.10** Новости спорта. **16.15** Реалити-шоу «Три холостяка». **18.00** Наши новости. **18.15** Новости спорта. **18.20** «Очарованный». Многосерийный фильм. **18.55** Жди меня. **20.00** Время. **20.30** Наши новости. **21.00** Новости спорта. **21.05** Ток-шоу «Выбор». **22.00** Премьера сезона. «След». **23.00** Наши новости. **23.15** Новости спорта. **23.20** «Преступления века». **23.55** Теория невероятности. «Просто лень». **00.40** «Фабрика звезд «дома». **01.10** «Убойная сила». Многосерийный фильм. **02.05** ОНТ представляет: «Коварство гор». Многосерийный фильм. **03.00** Наши новости. **03.20** Новости спорта до 03.25 **5.00** Наши новости. **05.05** «Пусть говорят». **05.45** «Шутка за шуткой».

06.00 «24 часа». **06.10** «Минница». **06.20** «С чего начинается утро». **07.30** «Неделя с Еленой Ходорёнок». Информационно-аналитическая программа. **08.40** «Большой завтрак». **09.15** «Частные истории». **10.00** «Спортивная неделя». **10.30** «24 часа». **10.40** «Культурная жизнь» с Александром Ефремовым.

11.05 «Ребека». Интерактивный телесериал. **12.00** «За все тебя благодарю 2». Сериал. **13.00** «Есть контакт». **13.30** «24 часа». **13.50** «Фантастические истории». **14.45** «Инопланетяне». Мультсериал. **15.10** «Элен и ребята». Сериал. **15.50** «Рожденные в СССР». **16.30** «24 часа». **16.50** «Бабий бунт». Ток-шоу. **17.20** «Минница». **17.30** «Званый ужин». **18.25** «За все тебя благодарю 2». Сериал. **19.30** «24 часа». **20.05** «СТВ-спорт». **20.15** «Добрый вечер, малыш». **20.25** Фильм Егора Кончаловского «Консервы». **22.30** «24 часа». **22.55** «Закон и криминал». **23.00** «Столичный футбол». **23.30** «Громкое дело». **00.20** «Военная тайна» с Игорем Прокопенко.

07.00 Утренняя подзарядка. **08.00, 17.30** Сериал «Белинда». **08.50** Сериал «Лики Евразии - диалог культур». Фильм «Излучение любви». **09.20** Хорошие новости. **09.50** В этот день. **09.55** Семейная киноповесть «На исходе лета». **11.10** «Акцент на времени». Док. фильм о дирижере Александре Анисимове. **11.45, 18.30** Сериал «Расплата за грехи». **12.35** «Телебарометр». **13.00** Сериал «Свой человек». **13.55** «Школа ремонта». **14.45** Всё о безопасности. **15.20** Документально-познавательный сериал «Охотничья одиссея». **15.55** Мультсериал «Доброе утро, Мики Маус!». **16.25** Сериал «Школа первых ракеток». **16.45** Едим дома.

19.30 Белорусское времечко. **20.35** Калыханка. **20.55** Исторический сериал «Ермак». **22.00** Футбол. Чемпионат Англии. **23.05** Хоккей. Формула игры. **23.40** Баскетбол. Чемпионат Европы. Женщины. Квалификационный раунд.

07.00 Доброе утро, Россия!. **09.05** «Братская ГЭС». **10.00** «Ревизор». **10.30** «Специальный корреспондент». **11.00** Вести. **11.30** Местное время. Вести- Москва. **11.50** «Фитиль». **12.50** Сериал «Нежное чудовище». **13.50** Вести - Беларусь. **14.00** Вести. **14.10** Местное время. Вести-Москва. **14.30** Худ. фильм «Мужчина должен платить». **16.00** Сериал «Украденные поцелуи». **16.50** Вести - Беларусь. **17.00** Вести. **17.20** Местное время. **17.45** Сериал «Ангел-хранитель». **18.50** Вести - Беларусь. **19.00** Вести. **19.45** Спокойной ночи, малыши! **19.55** Сериал «Виола Тараканова. В мире преступных страостей». **21.00** Сериал «Телохранитель». Фильм 2. «Недетский мир». 1 серия. **22.00** Сериал «Закон и порядок». **23.00** Вести -. **23.10** Вести +.

08.00 Сериал «Мой серебряный шар. Лиля Смирнова». Ведущий - Виталий Вульф. **08.00, 17.30** Сериал «Белинда». **09.00** «Смотр». **09.30** «Чрезвычайное происшествие». Обзор за неделю. **10.00** Сегодня.

10.20 «Кулинарный поединок». **11.15** «Квартирный вопрос». **12.15** «Следствие вели...». **13.00** Сегодня. **13.25** Исторический фильм «Александр Невский». **15.30** «Обзор. Чрезвычайное происшествие». **16.00** Сегодня.

16.25 Комедия «Ландыш серебристый».

18.30 «Обзор. Чрезвычайное происшествие».

19.00 Сегодня.

19.45 Сериал «Опера. Хроники убойного отдела».

20.50 Сериал «Защита Красина».

22.30 Ирина Алексимова в криминальной драме «Палач».

23.35 «Маски-шоу».

00.05 «Профессия - репортер».

09.30 Мотоспорт по выходным.

10.00 Суперспорт. Чемпионат мира в Италии.

11.00 Легкая атлетика. Золотой Гран-при в Китае.

12.30 Футбол. Кубок мира в Китае. Женщины. Финал.

14.00 Фехтование. Чемпионат мира в России. Финалы.

15.00 Теннис. Турнир WTA в Люксембурге. Финал.

16.15 Велоспорт. Чемпионат мира в Германии. Гонка. Мужчины.

17.15 Футбол. Кубок мира в Китае. Женщины. Финал.

18.45 Футбол. Го-о-о-ол!!!

19.00 Футбол. ЕвроГолы.

20.00 Вот это да!!!

20.30 Снукер. Зал славы.

21.30 Сильнейшие люди планеты. Кубок мира в Канаде.

22.00 Боевые искусства. Бойцовский клуб.

01.00 Футбол. ЕвроГолы.

2 КАСТРЫЧНІКА, АЎТОРАК

05.35 Сериал «Право на счастье». **06.20, 07.10, 08.10** Доброе утро, Беларусь!. **06.30, 07.05** Пресс-обзор. **06.45, 07.45** Зона X. **07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 15.00, 16.00, 18.00, 19.00, 23.45** Новости. **07.30, 08.30** Деловая жизнь. **08.20** Готовим вместе. **08.35** Время спорта. **09.05** Боевик «Группа Zeta». **10.00** Славянский базар в Витебске-2007. **10.55** Телесага «Любовь как любовь-2». **12.10** Актер Анатолий Папанов. Комедия Э.Рязанова «Человек ниоткуда». **13.40** Видеофильм АТН «Люди на границе». Фильм 1-й «Грибной рай». **14.05** Час суда. Дела семейные. **14.50** Nota Bene. **15.15, 19.25** Новости региона. **15.30** Премьера. Э.Робертс, С.Рю в мультсериале «Клава, давай!». **15.50** Мелодрама «Близнецы». **16.45** Сериал «Право на счастье». **17.45** Телесага «Любовь как любовь-2». **18.55, 23.40** Зона X. **19.35** Сфера интересов. **19.55** Боевик «Группа Zeta». **21.00** Панorama. **21.40** Футбол. Лига чемпионов. «Манчестер Юнайтед» - «Рома». **00.10** День спорта. **00.20** Футбол. Лига чемпионов. Обзор дня. **01.35** Футбол. Лига чемпионов. «Штутгарт» - «Барселона».

06.00 Наши новости. **06.05** «Лолита. Без комплексов». **07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00** Наши новости. **07.05** ОНТ представляет: «Наше утро». **09.05** Жди меня. **10.00** «Модный приговор». **11.00** Наши новости. **11.05** Новости спорта.

11.10 Сериал «Не родись красивой». **12.00** «Малахов+». **13.00** Наши новости. **13.05** Новости спорта. **13.10** Сериал «Моя прекрасная няня». **13.40** «Федеральный судья». **14.30** «Контрольная закупка». **15.00** «Лолита. Без комплексов». **16.00** Наши новости. **16.10** Новости спорта. **16.15** Детектив «Супермаркет». **17.15** «Пусть говорят» с А.Малаховым. **18.00** Наши новости. **18.15** Новости спорта. **18.20** «Очарованный». Многосерийный фильм. **18.55** «Татьянин день». Многосерийный фильм. **20.00** Время. **20.30** Наши новости. **21.00** Новости спорта. **21.05** Сериал «Не родись красивой». **22.10** Премьера сезона. «След». **23.10** Наши новости. **23.25** Новости спорта. **23.30** К юбилею Олега Ефремова. Фильм Леонида Парфенова «Вечный Олег». **00.30** «Фабрика звезд «дома». **01.05** «Убойная сила». Многосерийный фильм. **02.00** ОНТ представляет: «Коварство гор». Многосерийный фильм. **03.00** Наши новости. **03.20** Новости спорта. **03.25** Худ. фильм «Кошмар на улице Яузов». **05.00** Наши новости. **05.05** «Пусть говорят» с А.Малаховым. **05.45** «Шутка за шуткой».

07.30 «24 часа». **07.40** «С чего начинается утро». **08.50** «Тайны Бермудского треугольника». Док. фильм. **09.15** «И Вам при встрече я скажу...». Международный театральный фестиваль «Голоса истории» в г. Вологда. **10.00** «Столичный футбол».

10.30 «24 часа». **10.40** «Из достоверных источников». **10.55** «Наше дело». **11.05** «Ребека». Телесериал. **12.00** «За все тебя благодарю 2». Сериал. **13.00** Журнал искателей «Сталкер». **13.30** «24 часа». **13.50** «Профессиональный бокс». **14.50</**

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

8

3 КАСТРЫЧНІКА, СЕРАДА

- Техническая профилактика по Минску и Минской области с 09.05 до 15.00**
- 05.35 Сериял «Право на счастье». 06.20, 07.10, 08.10 Доброе утро, Беларусь!. 06.30, 07.05 Пресс-обзор. 06.45, 07.45 Зона X. 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 15.00, 16.00, 18.00, 19.00, 23.45 Новости. 07.30, 08.30 Деловая жизнь. 08.20 Готовим вместе. 08.35 Сфера интересов. 09.05 Боевик «Группа Зета». 09.55 Мелодрама «Близнецы». 10.55 Телесага «Любовь как любовь-2». 12.10 Актер Анатолий Папанов. Мелодрама «Дети Дон-Кихота». 13.35 Видеофильм АТН «Люди на границе». Фильм 2-й «Белорусская тундра». 14.00 Час суда. Дела семейные. 14.45 Nota Bene. 15.15, 19.25 Новости региона. 15.30 Сериял «Клава, давай!». 15.50 Мелодрама «Близнецы». 16.45 Сериял «Право на счастье». 17.45 Телесага «Любовь как любовь-2». 18.55, 23.45 Зона X. 19.35 Земельный вопрос. 19.55 Боевик «Группа Зета». 21.00 Панorama. 21.40 Футбол. Лига чемпионов. «Валенсия» - «Челси». Прямая трансляция. 00.10 День спорта. 00.20 Футбол. Лига чемпионов. Обзор дня. 01.35 Футбол. Лига чемпионов. «Селтик» - «Милан».

- 06.00 Наши новости. 06.05 «Лолита. Без комплексов». 07.00, 07.30, 08.00, 08.30,. 07.05 ОНТ представляет: «Наше утро». 09.00 Наши новости
- Техническая профилактика с 09.05 до 15.00.**
- 15.00 «Лолита. Без комплексов». 16.00 Наши новости. 16.10 Новости спорта. 16.20 «С чего начинается утро». 17.30 «24 часа». 17.40 «Дальние родственники». 11.05 «Ребека». Интерактивный телесериал. 12.00 «За все тебя благодарю 2». Сериял. 13.00 «Репортер СТВ». 13.30 «24 часа». 13.50 «Чрезвычайные истории». 14.45 «Инопланетяне». Мультсериял. 15.10 «Элен и ребята». Сериял. 16.00 «Судьбой написанные строки».

- 16.15 Детектив «Супермаркет». 17.15 «Пусть говорят» с Андреем Малаховым. 18.00 Наши новости. 18.15 Новости спорта. 18.20 «Очарованный». Многосерийный фильм. 18.55 «Татьянин день». Многосерийный фильм. Россия, 2006 год. 20.00 Время. 20.30 Наши новости. 21.00 Новости спорта. 21.05 Сериял «Не родись красивой». 22.10 Премьера сезона. «След». 23.10 Наши новости. 23.25 Новости спорта. 23.30 «Как выбрать алименты». 00.30 «Фабрика звезд «дома». 01.05 «Убойная сила». Многосерийный фильм. 02.00 ОНТ представляет: «Коварство гор». Многосерийный фильм. 03.00 Наши новости. 03.20 Новости спорта. 03.25 Худ. фильм «Кошмар на улице Вязов-2: Месть Фреддии». 05.00 Наши новости. 05.05 «Пусть говорят» с Андреем Малаховым. 05.45 «Шутка за шуткой».

- 06.00 «24 часа». 06.10 «Минцина». 06.20 «С чего начинается утро». 07.30 «24 часа». 07.40 «С чего начинается утро». 08.40 «Автопанорама». 09.00 «Солдаты 13». Сериял. 10.00 «Горячий лед». 10.30 «24 часа». 10.40 «Дальние родственники». 11.05 «Ребека». Интерактивный телесериал. 12.00 «За все тебя благодарю 2». Сериял. 13.00 «Репортер СТВ». 13.30 «24 часа». 13.50 «Чрезвычайные истории». 14.45 «Инопланетяне». Мультсериял. 15.10 «Элен и ребята». Сериял. 16.00 «Судьбой написанные строки».

- 16.30 «24 часа». 16.50 «Бабий бунт». Ток-шоу. 17.20 «Минцина». 17.30 «Званый ужин». 18.25 «За все тебя благодарю 2». Сериял. 19.30 «24 часа». 20.05 «СТВ-спорт». 20.15 «Добрый вечер, малыш». 20.30 «Добро пожаловаться». 20.50 «Солдаты 13». Сериял. 22.00 «Минск и минчане». 22.30 «24 часа». 22.55 «Закон и криминал». 23.00 «Реактивный бокс». 23.30 «Детективные истории». 00.20 «Редакция». Сериял.

Техническая профилактика по Минску и Минской области с 08.50 до 15.15

- 07.00 Утренняя подзарядка. 08.00, 17.30 Сериял «Белинда». 08.50 Документальный сериал «Лики Евразии - диалог культур». Фильм «Враг народа». 09.20, 16.45 Едим дома. 09.50 В этот день. 09.55 Фильм-притча «Садовник». 11.40, 18.30 Сериял «Расплата за грехи». 12.35 ПРОдвижение +. 12.55 Док. фильм «Живая история НЛО: правда и мифы». 1-я часть. 13.40 «Другие». Типично женское преступление. 14.05 «Слово писателя». 14.35 «Театр. Избранное». «Театр-фестиваль «Балтийский дом». Штрихи к портрету». 15.20 Документально-познавательный сериал «Охотничья одиссея». 15.55 Мультсериял «Доброе утро, Микки Маус!». 16.25 Сериял «Школа первых ракеток». 19.30 Белорусское времечко. 20.35 Калыханка. 20.55 Сериял «Ермак». 3-я и 4-я серии. 22.55 «Просто программа».

- 07.00 Доброе утро, Россия!

06.00 Наши новости.

- 09.05 «Маршал песни. Соловьев-Седой». 10.00 Сериял «Виола Тараканова. В мире преступных страстей». 10.45 Вести. Дежурная часть.

11.00 Вести.

11.30 Местное время. Вести- Москва.

11.50 Сериял «Телохранитель». Фильм 2. «Недетский мир». 2 серия.

12.50 Сериял «Нежное чудовище».

13.50 Вести - Беларусь.

14.00 Вести.

14.10 Местное время. Вести- Москва.

14.30 «Кулагин и партнеры».

15.00 Суд идет

16.00 Сериял «Украденные поцелуи», Перу-Венесуэла.

16.50 Вести - Беларусь.

17.00 Вести.

17.20 Местное время. Вести-Московская область.

17.45 Сериял «Ангел-хранитель».

18.50 Вести-Беларусь.

19.00 Вести.

19.45 Спокойной ночи, малыши!

19.55 Сериял «Виола Тараканова. В мире преступных страстей».

21.00 Сериял «Телохранитель». Фильм 2. «Недетский мир». 3 серия.

21.55 Сериял «Закон и порядок».

23.00 Вести-Беларусь.

23.10 Вести +.

23.30 Премьера. «Украинский национализм. Невыученные уроки».

00.30 Детектив «Инспектор уголовного розыска».

15.30 «Обзор. Чрезвычайное происшествие».

16.00 Сегодня.

16.30 Сериял «Возвращение Мухтара-2».

18.30 «Обзор. Чрезвычайное происшествие».

19.00 Сегодня.

19.45 Сериял «Опера. Хроники убойного отдела».

20.50 Сериял «Защита Красина».

22.00 Сегодня.

22.30 Ирина Алексимова в криминальной драме «Палач».

23.35 «Маски-шоу».

00.05 «Криминальная Россия».

09.30 Экстремальный спорт.

10.00 Легкая атлетика. Золотой Гран-при в Китае.

11.00 Велоспорт. Чемпионат мира в Германии. Гонка. Мужчины.

12.00 Спидвей. Гран-при Словении.

13.00 Футбол. Кубок УЕФА. 1-й раунд.

14.00 Вот это да!!!

14.45 Теннис. Татьяна Головин. Журнал.

15.00 Теннис. Турнир WTA в Германии. 3-й день. Прямая трансляция.

19.00 Футбол. ЕвроГолы.

19.15 Теннис. Турнир WTA в Германии. 3-й день. Прямая трансляция.

20.15 Избранное по средам.

20.20 Конный спорт. Конное прыжковое шоу в Италии (Сан-Патриньяно).

21.20 Новости конного спорта.

21.25 Избранное по средам.

21.30 Гольф. Тур PGA Viking Classic.

22.30 Гольф. Евротур Seve Trophy.

23.00 Гольф. Challenge Tour.

23.30 Гольф. Гольф-клуб.

23.35 Парусный спорт. Регата Rolex Farr 40 Worlds (Ньюпорт, Великобритания).

00.05 Парусный спорт. Trophie Clairefontaine.

00.35 Парусный спорт. Яхт-клуб.

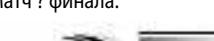
00.40 Избранное по средам.

00.45 Парусный спорт. Тур Испании.

01.15 Футбол. Кубок УЕФА. 1-й раунд. Первые матчи.

02.15 Вот это да!!!

- 22.40 Баскетбол. Чемпионат Европы. Женщины. Матч ? финала.

- 07.00 Доброе утро, Россия!

09.05 К юбилею. «Юрий Любимов».

10.00 Сериял «Виола Тараканова. В мире преступных страстей».

10.45 Вести. Дежурная часть.

11.00 Вести.

11.30 Местное время. Вести- Москва.

11.50 Сериял «Телохранитель». Фильм 2. «Недетский мир». 3 серия.

12.50 Сериял «Петербургские тайны», Россия.

13.50 Вести - Беларусь.

14.00 Вести.

14.10 Местное время. Вести- Москва.

14.30 «Кулагин и партнеры».

15.00 Суд идет

16.00 Хуан Карлос Гарсия, Стефани Кайо и Вероника Шнейдер в в молодежном сериале «Украденные поцелуи».

16.50 Вести - Беларусь.

17.00 Вести.

17.20 Местное время. Вести-Московская область.

17.45 Сериял «Ангел-хранитель».

18.50 Вести - Беларусь.

19.00 Вести.

19.45 Спокойной ночи, малыши!

19.55 Сериял «Виола Тараканова. В мире преступных страстей».

21.00 Сериял «Телохранитель». Фильм 2. «Недетский мир». 4 серия.

22.00 Сериял «Закон и порядок».

23.00 Вести - Беларусь.

23.10 Вести +.

23.30 Премьера. «Последняя песня сыщики Экимяна».

00.30 Худ. фильм «Психопатка».

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Выпуск №6–7 (верасень)

Анонс

Галоўныя літаратурныя падзеі, навіны і даты месяца...с.	2–3
Актуаліі: змена школьніх праграм па літаратуре	с. 4
як працяг рэпрэсій культуры	с. 4
Архіўы: ліставанне паміж Алемесем Адамовічам	с. 5
і Васілем Быковым	с. 5
Рукаўіс: Валянцін Болтач пра Аляксея Карпюка	с. 6
Новыя вершы Валянціны Аксак	с. 7
Алавяданні Валерый Казакова	с. 8–9
Вершы Уладзіміра Паўлава і Язэпа Палубяткі	с. 10
Лекторы: постачь Браніслава Тарашкевіча	с. 11
Уладзімір Січыкай пра дзеянасць выдавецтва	с. 12
«Радыёла-плус»	с. 13
Гутарка з Алегам Лойкам	с. 13
«Бібліятэка» «Вікі»: новыя выданні	с. 14
Навіны з літаратурнага замежжа	с. 15
Конкурс, літакцыя	с. 16

▶ ЮБІЛЕЙ

Анатоль КУДРАВЕЦ

Хто быў блізка знаёмы з ім, той добра ведаў, які гэта быў матарны чалавек. Ні хвіліны без працы, не працы — то ідэі працы, ідэі часцей за ўсё нечаканай, ні на што не падобнай, магчыма, нават практична нерэальнаі, але заўсёды прыцягальнай, узрыўной, эфектнай. І прыцягальнасць і ўзрыўны зарад ішлі перш за ўсё ад самога аўтара ідэі, ягонай душы — неспакойнай, актыўнай, вечна «ченаежкай».

Ён быў чалавек стыхійны, і партызаншчына была яго стыхія. Партизаншчына не з тварам бяздумнай неўтайнаманіі вольніцы, а з абліччам прыроднага свабодалюбства і заўсёднай гатоўнасцю ваяваць за яго. Караві той партызаншчыны можна шукаць у ваенных, сарнакавых, папраўдзе партызанскіх гадах, калі шаснаццацігадовы школьнік Саша Адамовіч узяў у руку сапраўдную баявую віントуку, а можа, і яшчэ раней, у гады трываліцця, калі раскулачвалі, растрасалі, знішчалі знаёмых вясковых людзей, а з імі і ягонага дзеда Мітрафана Тычыну...

Адамовіч любіў ўсё шумнае і прыгожае, эффект — прыгожы і шумны таксама. Але эффект не як мету, а як вынік. Падступімся бліжэй да канкрэтнай рэальнасці, прыгадаем хаця б некаторыя загалоўкі ягоных кніг: «Вайна пад стрэхамі», «Сыны ідуць у бой», «Хатынская аповесць», «Браму скарбаў сваіх адчыняю...», «Карнікі: Радасць нажа, ці жыццеапісанне гіпербарэя», «Апошняя пастараўль», «Vixi»... У кожным з іх разам з адкрытым — прачытаеца адразу! — сэнсам схаваны ці зародак метафары, ці нават уся высделеная метафара.

На пачатку «перабудовы», у пару яе ружкова-алтыністычнай раніцы, Але́сь Адамовіч (разам з многім інтэлігентамі філалагічна-філасофскай закваскі) быў абранны дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР — апошняга савецкага Вярхоўнага Савета. Дэпутацтва адкрыла нечакана новыя магчымасці для самарэалізацыі Адамовіча-чалавека, Адамовіча-пісьменніка, нарэшце, Адамовіча-палітыка, для рэалізацыі яго дауніх затоеных ідэй.

Адамовіч быў неціярпіў і дамагаўся свайго. І траба прызнаць: шмат што яму ўдавалася.

Этот Адамовіч раскроціў беларускі Чарнобыль, давёўшы да ведама савецкай і сусветнай гра-

ПАДАРОЖКЫ АЛЕСЯ АДАМОВІЧА

мадскасці засакречаныя факты радыяцыйнай трагедыі Беларусі, на зямлі якой асела дзве трэці ўсіх смертаносных асадкаў, выкінутых выхухам на Чарнобыльскай АЭС. Дзве трэці асадкаў, трэць забруджанай тэрыторыі — Гомельшчына, Магілёўшчына, Брэсцкая, Мінішчына, плюс кожны пяты «мечаны» з дзесяці мільёнаў насельнікаў Беларусі, плюс... Калі

б супакоіца, калі б паслушацца дактароў, «залегчы» на жыццёвае дно... Але гэта быў бы не Адамовіч. Партызан заставаўся партызанам, і не ў яго волі было што-небудзь змяніць. Хаця мяняць у сабе ён нічога і не думаў.

«Стала лепей — захацелася яшчэ пажыць. Не, не больш эканомна, гэта лішняе, а вось больш

Калі б не Адамовіч, можа, і сёння людзі не ведалі б праўды — не ўсёй, але ўсё-такі праўды! — пра ўчарашнія, сённяшнія і заўтрашнія цяжкія наступствы гэтак званага «мірнага» атама для здароўя і будучыні мільёнаў людзей...

Адамовіч спяшаўся жыць, а жыццё яго было — работа. Ён нібы прадчуваў, што не так шмат часу адпушчана яму, а пасля цяжкага, як напішуць дактары, «вострага трансмуральнага інфаркту мілкарда», які зваліў яго ў Москву і які ён залечваў у санаторыі імя Герцэна, гэтае прадчуванне набыло лёгкага прагназуемую сумную перспектыву.

Магчыма, гэту перспектыву можна было трохі і адсунуць, калі

(«Пражыта»). Часопіс яшчэ не выйшаў, але ўжо быў аддрукаўаны; заставалася толькі сышыць аркушы, накінуць вокладку і... чытайте, добрыя людзі. Я аддаў давезенныя ў рэдакцыю акуратна складзеныя аркушыкі, лічы, ужо гатавага часопіса Аляксандру Міхайлавічу.

— Вось добра, будзе што пачытаць у цягніку, — сказаў ён, але неяк мімаходзя, як не пра абавязковасць. Ён збіраўся тым жа вечарам выязджаць у Москву, і мне пасля яго слоў чамусыці падумалася, што хутчэй за ўсё не будзе ён чытаць у цягніку ні сваё «Vixi», ні матэрыялы іншых аўтараў, надрукаваныя ў часопісе.

Аляксандру Міхайлавічу спытаў, ці не можна ў гэтым годзе надрукаваць у часопісе і другую яго аповесць, ён яе толькі што скончыў. Называеца яна «Падарожжа з Мінска ў Москву і назад».

Ніколі Адамовіч з такімі ці блізкімі да такіх просьбамі ў «Нёман» не звяртаўся. Прынясе рукапіс, пакладзе на стол: «Ну, хлопцы, глядзіце, як у вас выходзіць. Словам, як будзе магчымасць, так і друкуйце». Пытанне публікацыі для яго ніколі не было першасным. Напісаны, значыць, справа зроблена, трэба рабіць новую работу. Не было ў яго проблемы і дзякі надрукавацца. Любы, хоць маскоўскі, хоць ленінградскі, хоць мінскі часопіс з ахвотай аддаваў свае старонкі яго творам.

Звычайна не ў традыцыі часопісаў друкаваць у адным годзе

разумна і больш сканцэнтравана. На чым толькі, куды пльсці? — запіша ён у сваім дзённіку на чацвёрты дзень пасля інфаркту. Вось такі пасляінфарктны Адамовіч і заяўвіўся ў кабінет галоўнага рэдактара «Нёмана» на самым пачатку 1994 года. Галоўным рэдактарам часопіса тады быў аўтар гэтых радкоў, а ў першым нумары друкавалася аповесць Алея Адамовіча «Vixi».

— Толькі вы далёка не адкладвайце, — зноў папрасіў Аляксандру Міхайлавічу адыходзячы.

Такім — разумным, размякчаным і сумнаватым — адправіўся Алея Адамовіч у сваё

апошняе падарожжа ў Москву, каб праз тыдзень вярнуцца назад у Беларусь зусім супакоеным, — пад самотныя гукі пахавальнай музыкі.

«Падарожжа з Мінска ў Москву і назад», як і абылася аўтару, было надрукавана ў 1994 годзе...

Вучоны, пісьменнік, кінасценарыст, палітык — гэта галоўныя іпастасі асобы, імя якой Алея Адамовіч. Кожная з іх магла «жыць» у розных людзях, і нават адной хапіла б, каб даць «саюзную» славу таму чалавеку. Але тут яны сабраліся ў адным целе, у адной галаве, у адной душы і працавалі то адначасова, то пачаргова, але заўсёды з поўнай выкладкай. Пісьменнік дапамагаў вучонаму, «кіношніку» дапамагаў пісьменніку, палітыку... З палітыкамі справа не такая адназначная. Здавалася б, палітык — іпастась найбольш выигрышная, найбольш эфектная. Але яна і найбольш рызыкойная і найбольш няўдзячная.

Частыя падарожжы з адной сталіцы ў другую можна патлумачыць і больш глыбінным: яму было цесна, душна ў Беларусі, і ён шукаў жыццядайнейшай інтэлектуальнай прасторы. «Не жабрамі, а лёгкімі дыхаць!»

Спраўды, у Москву было вальней, чым у Беларусі, якая з пачаткам перабудовы ўсё больш ператваралася ў адстойнік усяго старабальшавіцкага, кондава маркісцкага, таго, што Адамовіч аднойчы жорсткі і трапна назаве «Ванддзяй»...

1992 год, май месяц, Падмаскоўе, бальніца. Ажываючая прырода і хворы чалавек — часцінка гэтай прыроды, чалавек, якога ўчора ўжо н е б ы л о, а сёння ён зноў ёсць. Чалавек гэты — Алея Адамовіч. Адамовіч, якога мы ведаем, а болей Адамовіч, якога не ведаем. Бы гэта Адамовіч-паст, Адамовіч-лірык, Адамовіч-пейзажыст са сваімі мініяцюрамі-акварэлькамі:

«Удзячны вясне, яе мог і не ўбачыць, а таму ўсё гэта быццам для мяне спецыяльнай».

Вядома ж, ўсё гэта было створана спецыяльнай для яго. Каб ён ўсё ўбачыць і запісаў. А значыць, — і для нас таксама.

Друкуюцца ў скароце.

▼ МЕСЯЦАЛОУ**ПЕРФОРМАНС
МЕСЯЦА**

1 верасня дэмакратычныя моладзевыя арганізацыі правялі ў Мінску акцыю «Хочам вучыцца па-беларуску!», падчас якой адбыўся перформанс «Памяць нашадкаў».

Каля станцыі метро «Няміга» на драбінках была ўстановлена лялька папуаса, якая павінна была сімвалізаваць чыноўніка ад адукцыі.

У руках у лялькі была пашкоджаная кніга Янкі Купалы, па словах аўтара перформанса, «напалову перамолатая механізмам вертыкалі сёняшніх улады». «Мы хапеці паказаць абсурднасць дзеянняў улады, якая энічнае вечнае, непарушнае, жывое — беларускую культуру і літаратуру, выключаючы яе з падручнікаў у школах і ўніверсітэтах», — сказаў Франак Вячорка (БелАПАН).

На зямлі ляжаў разбіты партрэт Янкі Купалы...

Моладзь запусціла ў Свіслач караблік з пенапласту, ветразем якога быў падручнік беларускай мовы для першых класаў. У падручнік быў уваткнуты... асінавы кол.

ВЫСТАВА МЕСЯЦА

У брэсцкай абласной бібліятэцы імя Максіма Горкага 3 верасня адкрылася выставка «Пачынальнікі», прысвечаная 125-годдзю са дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа і прымеркаваная да Дня беларускай пісьменнасці.

Як паведаміла БЕЛАПАН намеснік дырэктара па навуцы бібліятэкі Ала Мяснянініна, у экспазіцыі прадстаўлена каля 500 выданняў і документаў. У tym ліку ўнікальныя краязнаўчыя матэрыялы, якія адлюстроўваюць заходжанне класікі беларускай літаратуры на Брэстчыне. Адмысловае месца займаюць навуковыя працы выкладчыкаў Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта ім. А. Пушкіна, прысвечаныя творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа.

У адкрыцці выставы прынялі ўдзел прадстаўнікі грамадскасці, навукоўцы і студэнты.

ВЕЧАРЫНА МЕСЯЦА

3 верасня ў Мінску ў памяшканні управы БНФ адбылася паэтычная вечарына народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча. На сустрэчу з творцам прыйшла беларуская моладзь.

«Здаецца, ледзь не ўчора напісаў свой першы верш. А сёлета было 50 гадоў, як тое адбылося. Азірнуцца не паспей — жыццё праляцела. І Вы азірнуцца не паспееце! Пытанне нумар адзін — не марнаваць час! Вы вельмі маладыя! Дык думайце над тым... Пачынайце думаць сёння, бо заўтра можа быць позна. Глядзіш — і не тым шляхам пайшоў, не туды», — адзначыў Ніл Гілевіч. У сваёй праўме ён называў пачаткам добра га юзыці чалавека і глебай станоўчага юзыці кожнага грамадства сям'ю. І, канешне ж, асноўным акордамі вечарыны сталі вершы.

ПРЕЗЕНТАЦЫІ МЕСЯЦА

Чарговы, шоўсты выпуск альманаху «Паміж» презентаваўся на двары аднаго з прыватных дамоў на ўскрайку Мінска. Альманах робіцца навучэнцамі і выпускнікамі Беларускага калегіума — недзяржаўнай фундатуры ўніверсітэтай навучальнай установы. «Паміж» — культурнікі часопіс, дзе сярод аўтараў можна сустрэць і вядомыя імёны, і пачаткоўцаў.

Не дазволілі сучасныя ўладальнікі стаўнічага Дома літаратара правесці ў ім прэзентацыю кнігі Уладзіміра Арлова «Імёны свабоды» — кнігі пра слынных дзеячоў Беларусі, якія набліжалі і сёння дапамагаюць набліжаць дзень нацыянальнай і дзяржаўнай волі. Сустрэча аўтара з чытальцамі (на якой прагучалі і выступленні ягоных калег) адбылася на сядзібе БНФ, невялічкае памяшканне якога на быўшы вуліцы Варвашэні становіцца адзінм месцам у немалым Мінску, дзе могуць свабодна сабрацца літаратары і кнігалаубы.

ПАТРАБАВАННЕ МЕСЯЦА

Сяргей Сямёнаў, жыхар Гомеля, выявіў надзвычайнью патрабавальнасць запаўняць дэкларацыю, бланкі якой «двухмоўная» Беларусь мае толькі расійскамоўныя. Спадар Сяргей тлумачыў мытніку, што слаба ведае «другую дзяржаўную» і байцца нарабіць памылак. Беларускамоўных бланкаў мытнік прапанаваць не мог — іх няма. Не было і перакладчыка, якога патрабаваў прынцыпавы грамадзянін. Узнік канфлікт, які перайшоў у суд. С. Сямёнаў прызналі віноўным у парушэнні артыкула 23.4 Кодэкса аб адміністрацыйных парушэннях — непадпарадкованне законным патрабаванням асобы пры пасадзе пры выкананні ім службовых паўнамоцтваў — і прысудзіл да штрафу амаль у мільён рублёў.

Праз некалькі дзён пасля суду гамяльчанін зноў пераязджаў праз мяжу і... зноў адмовіўся запаўняць расійскамоўную дэкларацыю...

СВЯТА**ДЗЕНЬ ПІСЬМЕНСТВА**

Дзень беларускага пісьменства сёлета прайшоў у першую нядзелю верасня ў Шклове. Распачаўся ў Шклousкай ратушы. Па вуліцах абруслага да нельга горада шпацыравала па-святочнаму апранутая публіка, гучала музыка. А чыноўнікі загаварылі па-беларуску. На адкрыцці свята віцэ-прем'ер Аляксандар Касінец нечакана перайшоў на беларускую мову. Выступаў упэўнена, без палеркі.

— Сёння мы ўшаноўваем памяць нашых продкаў. Шклousчына багатая сваімі таленавітамі

людзьмі. Многае зрабіў для яе генерал-лейтэнант Зорыч (заснаваў у Шклове кадэцкі корпус, мануфактуры і прафесійны тэатр), але тут Радзіма прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнкі, — адзначыў ён.

Да важнай падзеі ў горадзе адкрылі краязнаўчы музеі. У яго экспазіцыі — і старажытныя часы, і сталінскія рэпрэсіі, і зверсты гітлерараўштад, і падпісанне Белавежскай дамовы... Аднак хіт музея — стэнд «Шклousчына — Радзіма Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь». Усяго экспазіцыя змяшчае 64 фотаздымкі.

Падчас Свята пісьменства яе арганізаторамі былі ўручаныя літаратурныя прэміі «Залаты Купідон». Іх атрымалі Уладзімір Гніламёдаў за раман «Уліс з Прускі», за

Photo by MediaNet

**ЛІТАРАТУРНАЯ
ПРЕМІЯ ІМЯ
КАЛЕСНІКА****БРЭСЦКІ АБЛЫВАКНАМ ЗАСНАВАЙ****ПРЕМІЮ ІМЯ УЛАДЗІМІРА****Калесніка.**

Яе лаўрэаты будуць вызначацца па трох намінацыях: «проза» (драматургія і публіцыстыка, крытыка), «пэзія», «літаратура для дзяцей». Для пераможцаў у кожнай намінацыі прадугледжаны дыпломы лаўрэатаў і грашовыя прэміі ў 25 базавых велічыні. Пакуль у аргамітэт паступілі творы ад дзеяцца літаратараў вобласці, у tym ліку пяць твораў у намінацыі «проза», трэ — «пэзія», адзін — «дзіцячая літаратура». У канцы верасня на ўрачыстай цырымоніі адбудзеца ўзнагароджанне пераможцаў.

Усё б выглядала годна, калі бы не чарговая чыноўніцка-ідэалагічна тупасць: у інструкцыі пра парадак прысуджэння прэміі ў гонар заснаваўшага на Берасцейшчыне пісьменніка, выкладчыка і літаратуразнаўцы ёсць асобны пункт. У ім гаворыцца, што вылучэнне на атрыманне прэміі робяць самі аўтары літаратурных твораў, аднак пры гэтым вылучэнец абавязаны быць сябрам Беларускага аўдзялнення грамадскага аўдзялнення «Саюз пісьменнікаў Беларусі», створанага ўладамі як альтэрнатыва старэйшаму Саюзу беларускіх пісьменнікаў. Сам жа У. Калеснік доўгі час узначальваў Беларуское абласное аддзяленне таго «ніправильнага» (на думку ўладаў) Саюза пісьменнікаў — члены якога (сярод іх — усе колішнія сябры У. Калесніка) цяпер сталі нягудодыні.

БАРАДУЛІН ПА-ЯПОНСКУ

У Токіо накладам 1 тысяча асобнікаў выдадзеная кніга вершаў народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна «Малітва ветра».

Як паведаміла БелАПАН дацэнт Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта кандыдат філалагічных навук Ала Сакалоўская, у выданні ўвайшлі вершы паэта з яго беларускамоўных зборнікаў «Ксты» і «Быць», раней выдадзеныя ў Мінску рымска-каталіцкай суполкай святых Сымона і Алены.

Аўтар перакладу — Кашыно Гоу — нарадзіўся ў 1972 годзе на выспе Хаккайдз, дзе ва ўніверсітэце скончыў філалагічны факультэт

менавіта цяпер, калі з пастаноўкай гэтай трагікамедыі існуюць вялікія праблемы ў Беларусі. Былі спробы выкінуць класічны твор нацыянальнай прамлематыкі і са школьніх праграм.

Спектакль у Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі 1992 года. П'еса была часова выключаная з рэпертуара ў красавіку 2006-га, што растлумачылі неабходнасцю рамонту дэкарацый. У студзені 2007 года кульпавая п'еса была паказана двойчы, прычым за месяц да спектакля квіткі былі ўжо раскуплены. Цяпер жа «Тутэйшы» зноў няма ў рэпертуары беларускага тэатра.

І аспірантуру. З 2001 па 2003 гады ён працаў у Мінску ў амбасадзе Японіі ў Беларусі. К. Гоу мае досвед працы з беларускім словам: ён перакладаў творы Алеся Адамовіча і Уладзіміра Караткевіча.

«Малітва ветра» выдадзеная высілкамі прафесара Нагасакскага ўніверсітэта Шунічы Ямашты, які займаецца вывучэннем праблем радыяцыйнага апраменьвання чалавека.

Аўтар прадмовы да зборніка — часова павернені ў справах Беларусі ў Японіі Леанід Башчаноўскі. Презентацыя кнігі адбылася ў Японіі, у верасні чакаеца ейная прамоцыя ў Мінску.

Н. К.

СУСТРЭЧЫ

НІДСКІ ФЕСТЫВАЛЬ

38 па 13 верасня ў Нідзе, якая месціца на Куршской касе на ўзбярэжжы запіву і Балтыскага мора, адбыўся фестываль пазіў і мастацкі плэнэр, наладжаны Саюзам літоўскіх пісьменнікаў пры фінансавай падтрымцы Міністэрства замежных спраў Літоўскай Рэспублікі.

У фестывалі прынялі ўдзел творцы Летувы, Беларусі і Поль-

шчы. Ад Беларусі былі запрошаны Алег Аблажэй, Генадзь Драздоў, Аляксей Маракін, Уладзімір Някляеў, Але́сь Пашкевіч, Барыс Пятровіч, Таццяна Сапач, Рыгор Сітніца і Кацярына Сумараўа.

Падчас фестывалю пазітыўныя пракладалі вершы сваіх калегаў, а мастакі малівалі жывапісныя краявіды Нідзы. Адбыліся пазытыўныя чытанні ў доме-музеі Томаса Мана і ў Доме творчасці пісьменнікаў, было наладжана некалькі мастацкіх выстаў, якія затым наведаюць Вільню,

Варшаву і Мінск. Па выніках фестывалю ў хуткім часе будзе выдадзены трохмоўны альманах пазіў, праілюстраваны «нідскім» карцінамі.

У межах фестывалю прайшло некалькі нарадаў паміж кіраўніцтвамі пісьменніцкіх Саюзаў Летувы (Ёнас Ліняўскас, Бірутэ Ёнушкайтэ), Польшчы (Марэк Варжшкевіч) і Беларусі (Але́сь Пашкевіч, Барыс Пятровіч), на якіх абмяркоўваўся сучасны стан грамадска-літаратурнага жыцця, а таксама выпрацоўваліся планы будучага ўзаемасупрацоўніцтва.

Рычардас Шылейка, Ёнас Ліняўскас, Бірутэ Ёнушкайтэ і Уладзімір Някляеў

Аляксей Маракін (у цэнтры) — пра высокае...

БРЭСЦКІ СХОД

8 верасня ў Брэсце адбыўся агульны сход абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Кіраунік аддзялення СБП Ніна Мацяш нагадала аб здабытках і стратах за мінулы год, выказаўшы асаблівую падзяку свайму намесніку Івану Мельнічуку, які займаўся няўзядзячнай працай па перарэгістрацыі філіі ў абласным упраўленні юстыцыі і пасялякова завершыў яе. Білеты СБП былі ўручаны «неафітам» — Лявону Валасюку, Аляксею Галаскуку і Міколу Папеку. Рэкамендаваны да ўступлення ў Саюз Святлану

Варонік, Мікалай Аляксандраў і Мікалай Цялічка.

Галоўны рэдактар «Брэсцкага кур'ера» М.Аляксандраў падняў злабадзённую ў век найноўшых тэхналогій тэму магчымага прыёму ў пісьменніцкія шэрагі не толькі па друкаваных кнігах, але і па электронных версіях, размешчаных у Інтэрнэце (дарэчы, берасцейскія журналісты і пазітыўныя практычна завяршилі працу над сайтом філіі СБП). Сход падтрымаў прапанову Зінаіды Дудзюк аўбясціць да юбілея Берасця, які адбудзеца ў 2009 годзе, конкурс на лепшыя творы абласнога СБП. Ініцыятыву аддзялення СБП. Іван Мельнічук распавёў аб пасяджэннях літаратурнага клуба.

Вадзім Жылко

Сход зацвердзіў палажэнне аб літаратурнай прэміі імя Уладзіміра Калесніка за высоцкія творчыя дасягненні сярод берасцейскіх літаратараў. У свой час удава слыннага творцы і навукоўца Зоя Міхайлаўна дала згоду на выкарыстанне яго імя для прэміі менавіта аддзялення СБП. Аднак праз пэўны час з'явілася пастанова Брэсцкага аблвыканкама, згодна з якой пры прысуджэнні прэміі будзе ўлічвацца сяброўства ў праўладным Саюзе. Гэткі крок выклікаў абурэнне ў большасці ўдзельнікаў сходу. І аднадушна было вырашана: свою прэмію будзе ўручыць і наш Саюз, на баку якога маральна-этычнай перавага.

ДАТЫ

СЯБРЫ

Ніна МАЦЯШ, старшыня Брэсцкага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў

Жыць для людзей і дзеля іх ітасца,
Прыносіць радасць словам і справай...

У. Калеснік

4 жніўня гэтага года Янку

**Брылю споўнілася 690,
17 верасня Уладзіміру**

Калесніку — 85 гадоў з дня нараджэння. Памяць ставіць іх побач не толькі з нагоды пашанотных юбілеяў. Гэтых знакавых людзей Беларусі, знакамітых сыноў карэліцкай зямлі лучыла паустагоддзя глыбокай, шчырай мужчынскай дружбы: звяза самаахвярная партызанка, а разлучыць патрапіла толькі смерць.

Пры натуральным адрозненні абліччам і харектарам, яны былі вельмі падобныя, — «падобныя сэрцам», па трапнай заўяззе Уладзіміра Караткевіча. Абодва змалку цягнуліся да мастацкай кнігі, нейкім сёмым чуцём вычуваючы, што толькі вучоба, пэўныя грунтоўныя веды пасобяць вырвацца з аднастайнай вясковай руціны, з прыземленага, утылітарна-спажывецкага вясковага побыту ў эстэтычна-вабныя, духоўныя неасягі. Абодва надзвычай тонка адчувалі прыроднае і чалавече хараство, і гэтак жа востра ўболяваліся ўсякім сацыяльным злом. Рослыя, спраўныя, дужыя, з па-юначы бескампрамісным сумленнем і прынцыповай прагай справядлівасці, абодва без вагання ўзяліся за слабага і пакрыўджанага.

Нядзіва, што ў часіну ваенага ліхалецця, гвалтоўнага парушэння чужынцамі звыклага плынну юласнага і ўсіхага жыцця, 20-гадовы Валодзя Калеснік згуртаваў землякоў-камсамольцаў у партызанскі атрад, а пазней, па ўцёках з нямецкага палону, у яго ўлучыўся 25-гадовы Янка Брыль. Гнечаныя непапраўнымі стратамі родных і сяброў, неаднойчы ѹ самі цяжка мечаныя варожымі кулямі, яны і па вайне, як найраднейшыя браты, падтрымлівалі адзін аднаго, памагалі адзін аднаму сцвердзіцца і пераможна адбівацца ад рознай масці незычліўцаў у жыцці і ў творчасці.

З жорсткіх сутычак дабра і зла не выходзяць непараненымі. Варта перачытаць раман Янкі Брыля «Птушкі і гнёзды» ды аповесць «Муштук і папка», або книгу-споведź Уладзіміра Калесніка «Доўгі памяці», каб зразумець, што ператрывалі гэтыя знакамітыя Асобы і чаму перамаглі і страх, і боль, і адчай, і наўпроставыя пагрозы жыццю і волі. Гэтыя сціплья, зычлівия, шчырыя людзі былі валадарамі вола-

таўскага духу. Адданыя патрыёты роднага краю, годныя спадкаемцы лепшых народна-этычных традыцый, светлыя рамантыкі, чыіх абагаўленняў Красы не вымарнавалі ніякія лёсавыя выпрабаванні, яны і ў літаратуру ўваходзілі падобнымі спекамі: Брыль пачынаў і як паэт, друкаваўся ў заходнебеларускім часопісе «Шлях моладзі», а ў сёлета выдадзенай кнізе пра Уладзіміра Калесніка «Пасланец Праметэя» неспадзяянана можна пазнаёміцца з вершамі і Уладзіміра Андрэевіча.

Няспынныя індывідуальны пошуки самавяяўлення, як гэта ё бывае ў сапраўдных творцаў, у асобе Брыля выкрышталізаваліся ў найлірычнейшага ў беларускай літаратуры празаіка-думаника і выдатнага перакладчыка прозы і пазіў (!) з некалькіх славянскіх моваў. Калеснік знаны ж перадусім як непераўзыдзены крытык і літаратуразнаўца, які вярнуў у канцэкт беларускай літаратуры шматлікія рэпрэсаваныя імёны заходнебеларускіх пазітаў. І, канешне ж, як слынны педагог, прафесар Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта, які за 40 гадоў выкладчыцкай працы выгадаваў сотні настаўнікаў, дзесяткі вучоных-мовазнаўцаў і пісьменнікаў: Уладзімір Андрэевіч стварыў і распаліў літаратурнае «берасьцейскае вогнішча», быў сакратаром Брэсцкага аддзялення Саюза пісьменнікаў, бо ў сам па-майстэрску валодаў жывым словам, гутарковым і мастацкім.

У шматлікім, разнамаітym гурце зямных спадарожнікаў слынных Сябров, аблашчаных Іхний шчырай увагай, атуленых крылом Іхний зычлівасці і спрыяння пашчасціла быць і мне. У Іхніх вялікіх сэрцах хапала месца для ўсіх, бо найістотнейшай рысай Іхний натуры была чалавечнасць. Яны ѹ прыйшлі ў гэты нібыта цывілізаваны свет, дзе, аднак, у проціўлю людзей «душа ѿшчэ з дзерава не злезла» (Л. Кастэнка), — каб лепшыцца яго, прыгожыцца і чалавечыцца. Прыйшлі — каб застацца ѹ па сваім адойсці, — жывыя ва ўдзячнай памяці, у мудрых творах сваіх. Каб і нам, і далёкім наступнікам дадаваць разумення, што сэнс жыцця ѿ тым, каб узрастыць душой, бо найважлівейшымі складнікамі і адзінай стваральнічымі чыннікамі жыцця ёсьць любоў, сумленне і годнасць чалавека. Гэтак думалі і гэтак жылі яны — светлыя, багаты ўтalenаваныя людзі і пісьменнікі Янка Брыль і Уладзімір Калеснік.

► ПАЗІЦЫЯ

ЗАЯВА

Сакратарыята Саюза беларускіх пісьменнікаў

Перад новым навучальным годам дзяржаўнымі службоўцамі былі зменены школьныя праграмы па беларускай літаратуре. Пад ідэалагічную цэнзуру падпаў увесь літаратурны перыяд XX стагоддзя, найперш — 30-я гады (сталинскія рэпрэсіі) і сучаснасць.

Сакратарыята Саюза беларускіх пісьменнікаў разглядае гэта як акт чарговых рэпрэсій незалежнай беларускай літаратуре. Чыноўнікамі міністэрства адукцыі да вывучэння школьнікам Беларусі прапануеца неаб'ектыўны курс роднай літаратуры, а вартасць літаратурных твораў выміраеца не іх мастацасцю, а ступенiu лаяльнасці да ўлады ды адпаведнасцю сучаснай ідэ-

алагічнай кан'юнктуры. Сярод вык雷斯леных з праграмы па літаратуре — усе члены Саюза беларускіх пісьменнікаў, які ўжо не першы год перажывае перашкоды ды шальмаванне з боку беларускай улады. На іх месца ўпісаны малавядомыя прозвішчы аўтараў сумніўна-мастацкіх тэкстаў.

У час, калі родная мова і літаратура пастаўлены перад мяжой вынішчэння, калі беларуская школа пазбаглена гуманітарнага акцэнту і праз то комплекснага духоўна-эстэтычнага патэнцыялу, ёй прапануеца яшчэ і барацьба з гісторычнай праўдай ды літаратурнай сучаснасцю.

Сапраўдная нацыянальная літаратура — па-за ўладнай ідэалогіяй і па-над палітыкай. У сучасных манкуртаў ад адукцыі і знішчальнікаў літаратуры ёсць імёны, і яны застануцца на чорных старонках усебеларускага нацыянальнага летапісу!

Верасень 2007 г.

МАКСІМУ ТАНКУ — 95

17 верасня споўнілася 95 гадоў з дня нараджэння Максіма Танка, народнага паэта Беларусі, класіка нацыянальнага мастацтва і яго легенды.

Мінск адзначыў гэтую дату надзвычай сіплі. У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры праішоў вечар памяці пазта, на якім выступілі вядомыя пісьменнікі ды літаратуразнаўцы: Міхась Тычына, Анатоль Верабей, Уладзімір Мархель, Сяргей Панізінік, Анатоль Вярцінскі ды інш. Гучалі вершы Максіма Танка ды згадкі пра яго.

Інстытутам літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальной акадэміі навук і выдавецтвам «Беларуская навука» выдадзеныя 4 тамы 13-томавага збору твораў паэта.

ПАЭТЫЧНЫ ФЕСТЫВАЛЬ У МІНСКУ

Другі Фестываль сучаснай паэзіі «Парадак слоў» пройдзе ў Мінску з 2 па 7 кастрычніка 2007 года.

Першы адбыўся ў жніўні мінулага года і выклікаў вялікую цікаўнасць як з боку беларускай публікі, так і ў літаратурнай грамадскасці сумежных краін. У фестывалі ўдзельнічалі калі пяцідзесяці аўтараў з Беларусі, Расіі, Летуве, Літве, Украіне, Казахстана. Фестываль асвятляўся беларускім тэлебачаннем, радыё, прэсай.

У межах другога фестывалю прадугледжаныя вечары беларускай, рускай, украінскай паэзіі, презентацыі кніг і выданніў, гасцёўні, а таксама выязная праграма, якая пакуль застаецца сюрпризам.

Адметная рыса фестывалю — аб'ектыўная прастора сучаснай паэзіі.

► ШКОЛА

Міхась Тычына: «НОВЫЯ НАВУЧАЛЬНЫЯ ПРАГРАМЫ — ГЭТА АДЫХОД НАЗАД У АДУКАЦЫЙНЫМ ПРАЦЭСЕ»

На 1 верасня школьнія настайнікі беларускай літаратуры атрымалі ад Міністэрства адукцыі своеасаблівы «падарунак» — новыя навучальныя праграмы па літаратуре. Цяпер выкладчыкі на ўроках мусіць старанна абмінаць тэму рэпрэсіі у 30-я гады, ім таксама забаронені гаварыць пра творчасць некаторых выдатных сучасных пісьменнікаў.

Пра новыя праграмы — гутарка Міхась СКОБЛА з літаратуразнаўцам, доктарам філалагічных навук Міхасём ТычыНАМ (размова прагучала на Радыё Свабода).

Міхась Скобла: «Спадар Міхась, тое, пра што так многа гаварылі ѹ паведамлялі ѿ рэспубліканскіх масавай інфармацыі, — сталася. Новыя навучальныя праграмы па беларускай літаратуре паступілі ѹ школы. Якое Ваша агульнае ўражанне ад гэтых праграмаў, што займаюць ажно 300 старонак?»

Міхась Тычына: «Хоць пра змены ѹ школьнай літаратурнай адукцыі й сапраўды многа гаварылася, усё ж з'явіліся новыя праграмы нечакана — сама перад новым навучальным годам. І гэта нечаканацца прадыктавана, мабы ц, нейкімі патаемнымі праектамі. Каб тых, хто мае дачыненне да нацыянальнай адукцыі, засташь зняніцку, каб яны не паспелі нават адумацца, паразважаць, пытанні задаць. Што праўда, пытанні задаваць нима каму: праграмы, якія дзіўна, ананімныя, чаго ніколі не было. Невядома, хто іх аўтары, хто складальнікі, хто ініцыятары, хто кіраунікі».

М. Скобла: «Са старых праграмаў патрабавалася выдаліць «апазыцыйна настроенных» пісьменнікаў. Ці адбылося гэтае выдаленне?»

Міхась Тычына: «З праграмаў зікілі ўсе імёны беларускага замежжа — Наталля Арсеніева, Масей Сяднёў, Ларыса Геніуш. Хоць яшчэ нідаўна, гады два-три тыму, гэтыя імёны прысутнічалі ў падручніках. Заўважу тут, што адначасова з беларускімі выйшлі ў новых праграмах па расійскай літаратуре. Дык вось, там эміграцыя прысутнічае ў поўным аўёме: і Бунін, і Салжаніцын, і другія. Ну, як Салжаніцына можна выкрасліць? Гэта немагчыма. А вось беларускі падручнікі могуць абысціцца ўзлічніцай літаратуры замежжа. Хоць ведаю з практикі, як вучні захапляюцца творчасцю Наталлі Арсеніевай. Прадстаўнікоў метраполіі таксама «пачысцілі». Калі Генадзь Бураўкін і Сяргей Законнікаў хоць у нейкай меры прысутнічаюць (адзін-два вершы, ды ў тых для пазакласнага чытаць), то Уладзімер Някляеў, Леанід Дранько-Майсюк, Вольга Іпатава, Святлана Алексеевіч, Анатоль Сыс з праграмаў зікілі зусім».

М. Скобла: «Мяне трохі здзівіла, што не зачапілі Васіля Быкава. Толькі замянялі «Аблаву» на «Сотнікава»...

Міхась Тычына: «Тлумачэнне тут простае: у праграме амаль адсутнічае новы Быкаў. Той Быкаў, які незнаёмы, нечаканы,

цыі прэзідэнта ў Нацыянальны інстытут адукцыі ўвесну, вымагалася «выключыць са старых праграмаў негатыўныя палітызаваныя ацэнкі літаратуры 30-х гадоў». Ці закранаеца тэма рэпрэсій у новаспечаных праграмах?»

М. Тычына: «У раздзеле «Беларуская літаратура 1930-х — першай паловы 1950-х гадоў» слова «рэпрэсіі» нават не сустракаецца. Не згадваюцца там імёны ні Сяргея Грахоўскага, як аўтара ўспамінаў пра гады, праведзеныя ў лагерах, ні Паўла Пруднікава, ні Яна Скрыгана, ні Алеся Звонака — тых пісьменнікаў, якія пісалі пра той трагічны час. Гэта, я лічу, вялікі прагал, і, вядома ж, ён не на нашу карысць. Гэта не працуе на наш нацыянальны гонар, годнасць».

М. Скобла: «Замест выдаленых з праграмы пісьменнікаў з'явіліся новыя. Адзін з іх — Георгій Марчук. Яго твораў сапраўды бракавала ѹ школьніх праграмах?»

М. Тычына:

«Думаю, адсутніца гэтага імі не заўважылі бі на выкладчыкі, ні вучні... Найперш я наткнуўся на праграму для пятага класа, дзе з'явіліся Марчуковы казкі «Чужое багацце» й «Дзіка груша». Мяне вельмі здзівіла, што ўзнікі яны на месцы выдатнай філасофскай казкі Змітрака Бядулі «Сярэбраная табакерка», якую можна смела залічваць у скарбніцу ўсіх светных шедраў. Не будуць больш чытаты пяцілістнікі ў казкі Уладзіміра Караткевіча. А творчасць Марчuka прадстаўленая даволі шырока: і ў 5-ым, і ў 8-ым, і ў 12-ым класе, прычым, рознымі жанрамі: і казкамі, і раманам, і п'есай, і «Давыд-Гарадоцкімі канонамі». Ды яшчэ імія ягонае змешчанае паміж імёнамі Рыгора Барадуліна і Аляксея Дудараўа. Узнікае пытанне, як Марчук пачувае сябе паміж «жывымі класікамі»?

М. Скобла: «Думаю, што не камплексуе».

Міхась Тычына: «Хай сабе. Але мне здаецца, што пра той жа Давыд-Гарадоцкі куды лепш у сваіх вершаваных творах напісаў Леанід Дранько-Майсюк. Вось Дранько-Майсюка ў праграме якраз і не хапае».

М. Скобла: «У праграме яшчэ адно «новае імя» з'явілася — Мікола Мятліцкі. Прывчым, у вельмі цікавай рубрыцы «Пошуку наватарства ў галіне форм», і ў не менш цікавым суседстве з Алегем Розанавым. Вам што-небудзь вядома пра Мятліцкага-наватара?»

Міхась Тычына: «Мне вядома, што гэта паэт-традицыяналіст па сваім накірунку, эстэтычных запатрабаваннях. Найбольш вядомыя ягоныя творы пра Чарнобыль. Думаю, тое, што ён апнуўся побач з Алегем Розанавым, то гэта не на карысць самому Мятліцкаму. Прытакім супластаўленні й парайнанні адразу будзе відаць, хто ёсць хто. Такі спіс для Мятліцкага проста небяспечны».

М. Скобла: «Памятаеца, у той сакрэтнай інструкцыі, якая прыйшла з Адміністра-

цыі прэзідэнта ў Нациянальны інстытут адукцыі ўвесну, вымагалася «выключыць са старых праграмаў негатыўныя палітызаваныя ацэнкі літаратуры 30-х гадоў». Ці закранаеца тэма рэпрэсій у новаспечаных праграмах?»

Міхась Тычына: «Вядома ж, гэты парыў ёсць. Але такое адчуванне, што тут жа нехта хапае за рукавы, за крысо ѹ адцягвае ўсё назад. Праўда, аб'ём новай праграмы (трэста старонак) дазваляе ўставіць туды шмат новых замежных імёнаў: там і Умберта Эка, і Борхас, і Павіч... Але калі іх вывучаць? Часу на простае знаёмства з гэтымі імёнамі й тэкстамі няма. У ранейшых праграмах для паглыбленага вывучэння беларускай літаратуры ў старэйшых класах адводзілася 170 гадзінаў. Цяпер — толькі 51 гадзіна, нават адной гадзіны на тыдзень не прыпадае. Наогул, у мяне ўражанне ад новай праграмы — як ад перавернутага пясочнага гадзінніка. Увесь пясок высыпаўся, трэба гадзіннік назад перавярнуць, каб час у ім не «спыніцца». Як не «спыніцца» час у тых праграмах, якія гадоў пяць тamu складалі выкладчыкі філалагічнага факультэта БДУ пад кірауніцтвам доктара навук Вячаслава Рагойшы... А тут пясок вышек, гадзіннік спыніцца, адбываецца адыхад назад. Вось гэты адыхад назад мяне вельмі расчараўваў».

► ЭПІСТАЛЯРЫЙ

Алесь АДАМОВІЧ, Васіль БЫКАЎ:

«ТАК УЖО НА НЯБЁСАХ ЗАПІСАНА»

Дарагі Вася!

...Вы прыяджалаі да мяне і не заспелі. Гэта шкада, бо і я табе тэлефанаваў і не мог дастаць цябе ніяк. На радыё сказаі, што ты з'ехаў 9-га. І пра тое, што з аповесцю пачынаюцца новыя «хаджэні па дурнях». Так яно, на жаль, і ніяк інакш, хоць і час змяненца, і людзі — таксама. Мне падаецца, што ты ўжо ўрос у літаратуру, стаў трывала, што можна і не паддавацца тым «дабрадзеям», для якіх твоя новая аповесць — толькі ённая сума для іх, а што і як — усё роўна. Прабач, што не ў сваё палез, але, на жаль, нават мае студэнцікі адгадваюць, што і «Балада» і «Пастка» дзіўна і знарок неяк канчаюцца.

Ну ды ты дужы, выдужыши, як любаць пісаць донцы.

Гэтак блізка прымам гэтую сітуацыю і таму яшчэ, што сам хутка апнінуся ў тым жа становішчы, і тады пашвердзіцца старая ісціна, што райць лягчэй, чым самому... Чужую бяду рукамі развязу!

Але цяпер я ў той стадіі, калі думаеш: хутчэй бы распілавацца, вось наступную реч напішу! І зноў аб вайне. А ты забяжы ў сучасніц на хвілінку — памяняемся паліцамі. Не хочаш?

Як там Карпок?

Прывітанне жонцы і хлопцам твайм!

Адамовіч.
28.3.1965 г.

1 красавіка 1965 г.

Дарагі Аляксандр Міхайлавіч!

Дзякую табе за слова добрыя, і за ліст, і за памяць. Па праўдзе, гэтыя маскоўскія пасездкі зліваюцца для мяне ў адно перамышане бязладзе. Трэба б, вядома, знаходзіцца там даўжэй, каб неяк падзяляць уражанні. Але так не атрымоўваецца: часу замала, а справы паддіскаюць, ну і — чарка. (Не без яе ж!) Вось так і падбягае час ад'езду. А тут Карпук мяне катурхае — што Адамовіч, як Адамовіч? А я нічога не могу сказаць — паспрабуй, знайдзі Адамовіча!

Зайдрошчу твайі праз дзеянісці і працаздольнасці. У мяне ж усё зікае. Падумваю над тым, каб гадкі трывалыя магчымасці. Для Юлі — гэта проста апошняя і адзінай магчымасць. Я думаю, Вася, што і тваё слова магло бы мець тут немалую ролю.

Менавіта аб гэтым хачеў я пагаворыць з твой пры сустречы. Але калі хутка яна не адбылася, давялося выкласці на паперу.

З Новым годам, з новым дзесяцігоддзем цябе, Вася, і ўсіх тваіх блізкіх! Ад душы!

Твой Саша.

Дарагія нашыя Вера і Саша, сардечна віншаем вас з Новым годам, будзем спадзявацца, шчаслівым 1983! Хай ён прынісе новыя радасці, новыя кнігі, новыя пасездкі (для Сашы), добрае здароўе і нічым не захмаранае сябровустства!

Шчыра вашыя
Васіль і Ірына!

[Кактэбел]

Дарагі Васіль, Ірына!

Сяджу пасля мора і пішу чырвонымі чарніламі, а на сцёгнах маіх чырвона палаюць лампасы

А. Карпук энергічна кіруе Аддзяленнем [Гарадзенская адвокатскае аддзяленне Саюза пісьменнікаў]. — Рэд.]. Арганізуе ў траўні нараду пачаткоўцаў з удзелам літ. сіл Мінска і Беластоку. Так сказаіць, міжнародны форум.

Я ўзмоўнена аўтарызую пераклад. М. Г. [Міхайл Гарбачоў], перакладчык «Мёртвым не баліць». — Рэд.] прыспешвае. Я ж не спяшаюся, бо ведаю — ні да чаго.

На тым — жадаю табе ўсялякіх выгад.

Дужа цісну руку — Васіль.

Буду ў Маскве — паспрабую ўсё

ж цябе адшукаць. У красавіку.

Мінск. 18.12.1979 г.

Дарагі Вася!

Я не дачакаўся твайго званка і вырашыў скрыстацца паштовай бандэроллю. Гэта незвычайнай, вельмі спрэчнай і рэзка таленавітая, на мой погляд, кніга. Ігар [Дзядкоў]. — Рэд.] праправаў над ёю дзесяць гадоў. Ен вельмі прасіц цябе прачытаць яе і напісаць яму хоць некалькі слоў.

Цяпер аб іншым. Ты, верагодна, ведаеш, які цяжка і безнадзейна хворы Грышы Бярозкін. Вось ужо паўгода ён, па сутнасці, жыве з адключаным мозгам. Я ніяк не могу з гэтых змірьшца. Ён некалькі разоў сніўся мне, вясёлы, гаманкі. Я ўсё пытала яго: «Грышы, Вы акрыялі, акрыялі!..» І — прачынаюся. Далёкаўсходнікі дасталі найрэдкія японскія лекі — гамалон. Але і яны, на жаль, не дапамаглі. Гавараць, што яшчэ можа дапамагчы час. Хачу спадзявацца на гэта.

Але дапамога патрэбна не толькі Грышу. Засталася Юля, засталіся хлопцы. Усе згодны, што Юлю трэба ўладкаўці на працу, а бэздзеяние нават гаварылі на сакратарыяце. Але, як гаворыцца, воз і цяпер там. Кірэнка, да прыкладу, праста катэгагічна адмовіўся ўзяць яе (хоць прафесійная якасці Юлі па-за сумненнем), іншыя аднекваюцца ды адмахваюцца. Адзін Толя Кудравец, да гонару яго, пакінуў ёй нейкую надзею. Цяпер ён вярнуўся з Амерыкі, прыступіў да працы і, пэўна, трэба неяк умацаваць яго ў гэтым думцы. Для Юлі — гэта проста апошняя і адзінай магчымасць. Я думаю, Вася, што і тваё слова магло бы мець тут немалую ролю.

Менавіта аб гэтым хачеў я пагаворыць з твой пры сустречы. Але калі хутка яна не адбылася, давялося выкласці на паперу.

З Новым годам, з новым дзесяцігоддзем цябе, Вася, і ўсіх тваіх блізкіх! Ад душы!

Твой Саша.

Дарагія нашыя Вера і Саша, сардечна віншаем вас з Новым годам, будзем спадзявацца, шчаслівым 1983! Хай ён прынісе новыя радасці, новыя кнігі, новыя пасездкі (для Сашы), добрае здароўе і нічым не захмаранае сябровустства!

Шчыра вашыя
Васіль і Ірына!

[Кактэбел]

Дарагі Васіль, Ірына!

Сяджу пасля мора і пішу чырвонымі чарніламі, а на сцёгнах маіх чырвона палаюць лампасы

Васіль Быкаў і Алесь Адамовіч

падораных Быкаўым шортамі, якія выклікаюць зайздрасць іншых чальцоў СП — асабліва Кіліка і Тараса. (Яны тут, і мы толькі што вярнуліся з паходу ў далёкую Бухту, а ўзначальвае нас — у гэтым і ў застолях, як учора ўчыны — сам Чарніченка Юрый Дзмітрыевіч, чалавек-камбайн, які ўсё можа і робіць.)

А раніцай (у 4:30) я паднімаюся і нават нешта імкнуся рабіць — каб потым нічога не рабіць з ясным сумленнем.

Ну, а вы як — патрыёты Мінска і Волгі (у двухосці якая)? Вельмі шкада, што няма тут вас абодвух — вельмі, вельмі! Чагосьці без вас тут бракуе.

Вось і Верын голас з веранды: «Напішы, што я вельмі шкадую, што няма тут Быкаўай», — вось якая сінхроннасць думак!

Я нават занепакоіўся: а што, калі яна заўсёды мае думкі чытае — яны ж бываюць розныя: нямытыя, непрычасаныя! Што там у Мінску за 4 дні, падаецца, што вунь куды ўсё сплыло і там столькі-столькі навін!..

Адамовіч. 8.8.1983 г.

Саша, дарагі друга!

Толькі што ў нас была Вера, пачаставала кулічом і яйкамі (да Вялікадня), Ірына праводзіла яе, а я сеў за гэты ліст. Мы тут, жартам, складалі табе тэлеграму ў тым сэнсе, каб ты бяроть сябе, бо цалкам магчыма, што ўяўляеш зараз адзінікі генафонду нацыі, які спатрэбіцца неўзабаве на раёне. Увогуле цяпер становішча, падаецца, нармалізвалася (або калі таго), але справа ў тым, што ў першыя дні, якія прышлі на выхадныя, ніхто радыёактыўнасць не выміраў, а менавіта тады праз усю Беларусь на поўнач праішоў радыёактыўны шлейф, у якім была найбольшая канцэнтрацыя. Яшчэ і ў панядзелак прыборы апынуліся зашкаденімі ад 20-30-кратнага перавышэння нормы. Два паўднёвых раёны Гомельшчыны эвакуіруюцца.

Вось такія нашыя справы. Многія вельмі засмучаныя, іншыя ж не звяртаюць увагі — п'юць і шпацируюць, якія заўсёды на свята...

Саша, ты за нас не трывожяся: мы ва ўладзе божай — інакш не скажаш. П'ем ёд (4 кроплі на паўшклянкі малака) і кабэрнэ, гавараць, выводзіць. Але, гавараць, гарэлка выводзіць лепш, калі б яна была. Гарэлкі няма!! Нават на свята...

Саша, ты за нас не трывожяся: мы ва ўладзе божай — інакш не скажаш. П'ем ёд (4 кроплі на паўшклянкі малака) і кабэрнэ, гавараць, выводзіць. Але, гавараць, гарэлка выводзіць лепш, калі б яна была. Гарэлкі няма!! Нават на свята...

Значыць, не хочаце сюды? Адпусці тады Ірыну з Верай і Наташай, калі сам да Тэтчэр [у Вялікабрытанію]. — Рэд.] дзэрэшся. Хай пагуляюць, пакуль можна, пакуль тут чиста. Пакажу Каўказ, хоць бы з поўначы.

Абдымаю і жадаю, каб усё гэта — на сухі лес!

Ваш Адамовіч.

7.5.1986

Дарагі Саша!

У нас навіна эпахальная: С. Паўлаў [«ідэолаг» ЦК КПБ]. — Рэд.] пакінуў сваё крэсла і перайшоў рэктарам Мінскай ВПШ [Вышэйшай партыйнай школы]. — Рэд.]. На яго месцы пакуль што пуста. Ёсьці і некаторыя іншыя змены — рэдактароў газет...

Дасылаю табе новыя выразкі. Харошыя, так сабе і плюгавыя. Як, напрыклад, [Эдуарда] Скобелева, што апошнім часам стаў галоўным брахачом супраць Народнага Фронту. Але ёсьці і харошыя людзі. Чытай, пранікайся атмасферай бацькаўшчыны.

І — будзь здароў!

Во, забыўся. «Наш современник», здаецца, ужо звар'яцеў зусім. №6 — жах! Узяліся іншыя з Граніна. І цябе там успамінаюць. Во падлогі!..

Удачы табе, добрая настрою...

Абдымаем —

Васіль і Ірына.

21.07.1989

Дарагі Васіль!

Адно з маіх страшных успамінаў: зіхціць раскошна, ежай-пітвом застайленыя сталы, госці ў прадчуванні тоўпяцца, гудзяць, а ён (сядзім у старонцы, ля вакна) раптам нахіліўся да мяне, сказаў: «Мне дрэнна...». І зусім ужо іншы, не ад свету гэтага, твар лёг мне на калені. Я паклікаў людзей, што здарылася, што, дапамажыце!.. Ніхто і вухам не павёў. Тады я мацюкнуўся на ўсю напалову жаночую залу — пачулі. Цяпер ён (гэта значыць ты) як агуручак (і колікі яшчэ зрабіў!), і хай будзе так, яшчэ шмат-шмат гадоў! У новым і ва ўсіх новых гадах!

А я да таго гэта гавару, што праз нейкі прамежкі часу жыццё з намі паступае, як Гаспадар статку: а выбраўся я вось гэтага! Вось гэтага дэпутата А., які ўсё роўна спраўя сваёй асноўнай займаецца праз пень-калоні!.. Гаспадара на іншай, і ты з поля ягонага зроку знік. І жывем да наступнай селекцыі. Затое лепш пачынаем разумець: часу не губляй! Абяцаю запомніць урокі!

А дарэчы, гэта здарылася ў мяне 21 снежня [інфаркт]. — Рэд.]. Памятаю, у шахаўцоўскія часы [Шахаўец — колішні дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура»]. — Рэд.] менавіта ў гэты дзень пагражалі расправай. Таксама падстава

РУКАПІС

УВАСКРАСЕННЕ ЎЧАРАШНЯГА ДНЯ

Валянцін БОЛТАЧ

...Усур'ёз пазнаёміўся з ім, калі стаў працаца ў абкаме партыі і асабліва — як пачаў курыраваць абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў, дзе ён быў старшынём. Прадставіў мяне яму Васіль Быкаў, з якім выпадкова сустрэліся, стаялі і гаманілі непадалёк ад будынка абкама на Замкавай вуліцы. І тут, як віхор, на нас літаральна наляцеў Карпюк, заклапочаны, сканцэнтраваны ў сабе.

— Здароў! — прыпыніўшыся, падаў руку Быкаву, потым, глянуўшы з-паділба, — мне.

— Знамёсі... — кінуў на мяне Быкаў.

— Ды я раней за цябе яго ведаю! — з выклікам, пераможна глянуў на яго Карпюк, потым скасіў вока на мяне: — У начальства выбіўся?

— Ды якое там начальства, Аляксей Нічыпаравіч...

— І правільна, не зазнавайся! — падміргнуў, і ўжо да Бывава: — Ну, будзь здароў! Няма часу...

— А ты куды?

— Туды! — хітнуў галавой на абкам. — Куды ж яшчэ! Вы ж ніхто і пальцам не паварушыце...

Быкаў здагадваўся, мо нават дакладна ведаў, якія клопаты гоняць таго да начальства: Карпюковай няўрымлівай натурай завалодала чарговая вялікая ідэя — чаго б там ні каштавала, а зрабіць рамонт і рэстаўрацыю дома Элаізы Ажэшкі, дзе два пакоі, у тым ліку і знакамітую камінную залу пісьменніцы займала аддзяленне Саюза пісьменнікаў, а асноўныя плошчы — аддзел замежнай кнігі абласной бібліятэкі. Драўляны дом пад касметычнай тынкоўкай быў у аварыйным стане, і Карпюк паставіў усіх на ногі, не даваў спакою пачынаючы з мясцовых, канчаючы наўбышайшымі маскоўскім інстанцыямі, каб захаваць гісторычную рэліквію. <...>

Першыя службовыя стасункі з Аляксеем Нічыпаравічам у нас адбыліся напярэдадні 100-годдзя Леніна, якое рыхтавалася і праводзілася з небывалым размахам. З падведамасных арганізацый запатрабавалі планы мерапрыемстваў па правядзенні вялікага юбілею правадыра сусветнага пралетарыяту, якія мелася звесці ў адзіны абласны і зацвердзіць сумеснай пастановай абкама і аблыканкам, надаўшы яму абавязковую сілу закона. Натурадзельна, я пазваніў Карпюку і папрасіў на працягу тыдня скласці, абмеркаваць і прадаставіць у абкам мерапрыемстваў па лініі аддзялення Саюза пісьменнікаў. Ён справіўся не праз тыдзень, а ў

Аляксей Карпюк

наступны ж дзень прынёс чамусьці не мне, а напрамую Ульяновічу надрукаваныя на машынцы мерапрыемствы з толькі аднаго пункта: «Правесці ў вобласці масавую кампанію пад дэвізам: а Ленін на піў». Сакратар абкама ледзь не паехаў са смеху:

— І эта ўсяго?

— Астатнія самі панапісаце, а да гэтага — не дадумаецеся! — пераможна глянуў Карпюк.

Пра ягоную бескамітаміснасць да алкаголю па сённяшні дзень ходзяць легенды, дакладней — амаль што дакументальны гісторыі, і амаль усе дзіўнаватыя, смешнаватыя, донкіхоцкія, у якія найчасцей трапляюць вялікія мройнікі і максімалісты... Хоць бы ягонае памкненне стварыць усесаюзнае таварыства цвярозасці, для чаго спецыяльна ездзіў у Маскву да непітушчага генерала Гарбатава, пра што добра напісаў, а яшчэ лепш любіў расказваць Васіль Быкаў. Можна падумаць, што Карпюк змалку быў гтакім зачатым антыалкаголікам. Ды не! У партызанах, франтавых акопах быць цвярознікам цяжка, амаль немагчыма, і Карпюк, як і ўсе, рэгулярна браў свае наркомаўскія стограм, а то і больш. Пералом адбыўся ў самым канцы вайны ў Берліне, калі нямецкі асколак з ашмоццем гімнасцёркі глыбока засеў у лёгкіх, і ваенурач пасля аперациі, відаў, для прафілактыкі ад паследкаў тых штодзённых наркомаўскіх стограм, папярэдзіў: жыць будзеш толькі, калі кінеш піць, інакш — хана... Так што сам выбірай...

...Карпюк ніколі ні ў кога нічога не прасіў, ён патрабаваў, ды з такай наступальнай перакананасцю і ўпэўненасцю, што яму проста нельга было адмовіць, перад ім не маглі ўстаць самыя мацёрыя бюракраты-валышчыкі. У тым я пераканаўся і калі ён займаўся рэстаўрацыяй дома Ажэшкі, і калі «выбіваў» для пісьменнікаў кватэры, ды не абы якія і не абы дзе, а ў цэнтры горада, у дамах з найноўшай планіроўкай і каб абавязкова быў лішні пакой пад рабочы кабінет. Але асабліва

— як упругся ў арганізацыю музея... Пачалося ўсё з пастановы ЦК, якой у Гродне ствараўся рэспубліканскі музей атэізму. Адказнасць за ягоную арганізацыю ўскладвасяла на абкам партыі і Міністэрства культуры. Гродна выбралі месцам размяшчэння рэспубліканскага музея... Была пастанова, але адсутнічала хоць нейкай канкрэтнай канцепцыі будучага музея...

Але перш за ўсё трэба было знайсці дырэктара, каб быў і добры гаспадарнік-арганізатор, і кеміў, што за музей стварае, і каб згадзіўся пачынаць ўсё з нуля. Перабіралі магчымыя і немагчымыя кандыдатуры, аж раптам мне ў галаве цюкнула: Карпюк! Арганізатор — што трэба, валодае проблемай — толькі што на мясцовым матэрыяле напісаў раман антырэлігійнага накірунку і зместу «Вершлінскі рай». Яму і карты ў руکі!

Сакратар абкама партыі па ідэалогіі Еўдакія Яфімаўна Емяльянава, ражуча падтрымала, даручыла мне неадкладна сустэрэцца з Карпюком, пагаварыць, угаварыць, калі спатрэбіцца, папрасіць помачы ў Быкаву. Треба сказаць, у адрозненіе ад многіх жанчын-вылучэнак, што ледзь ці не масава прыйшлі на ідэалагічныя пасады, і перш за ўсё, паразуноўваючы з ідэалагічнімі іншых абласцей, гродзенцам вельмі пашчасціла, у чым неўзабаве, перайшоўшы на работу ў ЦК, змог пераканацца.

Карпюк тады працаўаў прадстаўніком камітэта па аўтарскіх правах па Гродзенскай і Брэсцкай абласцях, спраўляўся, але адчувалася, што справа яму не надта па душы. Распытаўшы, што і да чаго, ён адразу ж згадзіўся, выказаўшы, праўда, сумненне, што ягоную кандыдатуру пратыпсціц Ульяновіч, паколькі музей будзе падначальвашца не толькі абкаму, але і міністэрству. Аднак насуперак ягоным песімістычным прагнозам ўсё прашло без анікіх ускладненняў, і Аляксей Нічыпаравіч з імпэтам узяўся за спраўу.

Дтэсаафаўцы, не ўступаючы ў канфлікт, сціснуўшы зубы, уступілі дзве келлі будучаму музею, спадзяючыся, што намечанае будаўніцтва іхніх гаражоў, майстэрняў, складоў на ўскрайку горада зацягнецца на многія гады, і яны, палкоўнікі, маёры, да часу, як спатрэбіцца перабірацца з цэнтра горада к чорту на выселкі, паспеюць выйсці на пенсію, а там, як кажуць, хоць патоп. Аднак неўзабаве спахапліўся, якога далі маху, упусціўшы Карпюка на сваю тэрыторыю, усчалі бамбардзіроўку ўсіх магчымых і немагчымых, аж да Міністэрства абароны інстанцы, даказваючы, што перадыслакацыя дтсаафаўскіх тэхнічных службадарэвонакіх абларонадольнасць краіны, і патрабуючы выкурыць Карпюка з тых дзіўюх келляў. Ды кепска

яны ведалі, з кім маюць справу. Месяцы праз два ў абкам да мяне ў кабінет улячеў разнерваваны, руки трасуцца, палкоўнік і істэрычна закрычаў:

— Остановите Карпюка! Уберите Карпюка! — Трохі супакоіўся, выпіўшы прашанаваную мною ваду. — Представляете, я уже боюсь появляться на своеі собственай территории. Он затэроризировал всех. Представляете: заставляет меня, атеиста, советского офицера, чинить церковную крышу! Может ты и крест прикажешь водрузить, спрашиваю? И крыж поставить на место следует, отвечает. Да это же издевательство, форменное издавательство!..

Выкурыць Карпюка, канечне ж, палкоўніку не ўдалося, і ён днімі стаў прападаць на сваёй будоўлі за горадам, каб як мага хутчэй разысціся з настырными музейшчыкамі...

Даючы згоду ўзначаліць музей, Аляксей Нічыпаравіч паставіў умову: ніхто не будзе ўмешвацца ў падбор і прызначэнне супрацоўнікаў, арганізацыю экспазіцый. Згадзіўся, папрасіўшы, каб, як гэта належыць, узгадніць кандыдатуры свайго намесніка, загадчыкаў аддзелаў, гарантуючы поўную падтрымку. Ён набраў сабе ў штат толькі моладзь — пераважна выпускнікі педагогічнага вучылішча... На тым і закрылася яркая старонка ягонай арганізаційнай гаспадарчай дзеянасці, якая на жаль не прынесла яму ні славы, ні доброй памяці. Прыйшлі іншыя часы, і музей са словам «атэізм» у назове набыў адзёзнатавістычнае гучанне, яго новыя ўлады сарамліва прыкрылі, перадаўшы экспанаты абласному краязнаўчаму музею, а цэркаву — па прызначэнні, вернікам...

Вестка пра смерць Карпюка летам 1992 года напачатку падалася неверагоднай, нейкай недарэчнай памылкай. Яшчэ зусім нідаўна ён прыезджаў у Мінск, быў, як заўсёды, поўны энергіі, значна маладзейшы на свае гады, якія нібыта не мелі ўлады над ім... Я праводзіў яго да самага апошняга ягонага зямнога рубяжа на алеі заслужаных людзей новых гродзенскіх могілак, пакінуўшы і свае сімвалічныя жмены жвіру на ягонай дамавіне... Тым не менш і сёння кепска сабемагу ўяўвіць Гродню, вузенкія вуличкі ў ягонай гісторычнай часцы без самабытнай, каларытнай Карпюковай постасці, роўна як і сціплай Быкаўскай. Для мяне яны дык працягваюць жыць туту гэтых старажытных муроў, гэты адшліфаванай нагамі столькіх пакаленняў старой, але па-ранейшаму надзейнай брускатцы. Мо таму, што даводзіцца бываць тут, як кажуць, рады ў гады, і цяжка прывыкнуць... Ідзеш сярод незнаёмага люду і міжволі паглядваеш, чакаеш насуперак усяму: вось-вось дзе-небудзь з-за павароту на вуліцу Ажэшкі альбо з вечнага натоўпу ля галоўнага ўнівермага па Савецкай узімку цынастымі знаёмыя постасці, Быкаў усміхнецца здаля сваёй добра прыязнай усмешкай, а Карпюк таропка працягне руку, коратка і энергічна павітаеца: ну, здароў!..

ВАЛЯНЦІНА АКСАК

ДРАБНІЦЫ МІНУЛЬХ ВАКАЦІЯЎ

Асташонкава альтанка

Унейкім далёкім,
далёкім жыци
у гэтай альтанцы
Алесь Асташонак
гаварыў пра сваю
«П'яную книгу».
Леанід Галубовіч
удумліва слухаў,
кіношник Таміла
маўкліва здымаў.
Так было на БТ
гадоў двацицаць таму.
Асташонкавы попел
цияпер на Кальвары,
«Жоўты сънег»
замест «П'янае книгі»
чэзьне ў калюэсках
«ЛіМаўскіх» бздураў.
А альтанка пльве
па-над Свіслаччу,
дэбілізм РБ,
майм тут адлётам
з бутэлькай «Шафі»
і пытненнем у невараць дня:
ці ж пра мяне
некалі
у Янаў дзень
у гэтай альтанцы
вершик напіша?

Купалле ў Смалічах

Седзячы пад арэшнікам,
я сёння пішу
над вузенькай стужкай Цапры.
У яе казытлівых цуркох
песцяца ўтомныя ногі,
падэшвы казыча
юрлівы маленъкі вірок.
Рантам пальцы кране
млыны чэрвеньскі ўон
і дзесяці ў глыбінях
пад левай лапаткай
азьвецца балючая кропка...
Цапра нясе мае верши
у Лань,
Прыпляць,
Дняпро,
у грэki,
але не з варагаў —
яны засталіся
на Люхаве.

Затока Ihre на Готландзе

Камяніска-пясанік
ператвораны шматвяковым
ветрам —
акурат такія
выступаюць з паломнай
Сержука Цімохава,
які тут дагэтуль не быў.
Іншыя палачане —
таксама,
прынамсі, сорак апошніх гадоў.
Прыкладна столькі
мільгнула кароткіх
готландаўскіх летаў
на спакойным твары
карчмаркі Іры.
Пачу́шы няյпэўнены English
у тлумачэнні, адкуль я,
яна перапытала:
а дзе твая country?
Карчомка прадзымутая
навылёт —
шорты зусім не пасуюць
тутэйшаму ліпеню,
хочь наведнікі робяць выгляд,
што карчмарчыны пледы
ім зусім не патрэбныя,
і я — адзіная,
каму заманулася
ахінушца ў шорсткую воўну

шэрых баранчыкаў,
якія лена скубуць
мяккі мох
за фальклорнай згародаю.
Рыбакі разгружаюць салаку,
якую мы
церплява чакаем,
каб з'есці
з хатняю тоўчанай бульбай
і бруніставым сочывам
замест соусу.
І ў гэтым чаканні
так выразна адчулася,
што больш за ёсё
зараз мне прагненца
цёпленькіх ічупачкоў,
толькі што спечаных
у самотным прысадку
на правым беразе
Палаты.

Люхавская русалка

Ты сёння пішаши,
мачаючи пёркам
шэрае чаплі
у вечаровае Люхава.
Празрысты атрамант
цячэ па паперы
у лона смяшлівай русалкі,
і яна ў гэты ёснівен
усцешна цяжарная.
Але халодным травеніцкім
ранкам

роспач яе
зноў адчайна
пагоніць хвали
здзічэлага за зіму возера
на поплаў вашай мінулай
летній пяшчоты,
дзе ўчарнела ляжысьць
мёртванароджсаны ейны
чароўны дзіцёнак.

Чытаючы антычныя міты

Грэкаў хвалюе пытанне,
каму збагрыць саспелае,
як грудзі Венеры,
віно,
калі ты яго робіш
на малой,
аддаленай выспе
Эгейскага мора.
Беларусаў вярэдзіць проблема,
дзе раздабыць
хочь якое бухло,
калі ты існуете без крамы
у глухой,
закінутай за Расонамі,
вёсцы.
Дыёніс
застрэліўся б тут
з уласнага лука,
Эўропід
ні пра якую Ленку-красуню
не плёў бы лухты,

а Гамер
не ўхваляў бы бамжка Адысэя.
Якое віно —
такія і міты.

Раніца на Нешчардзе

Світала.
Сонная сябрына
соладка пасопала ў намётах,
вятырка вогнічча самлелае
ледзь шаваліў.
Ні чаіцы,
ні гускі,
ні чародкі чорнадзюбых
качанятаў
на срэбнай роўнядзі вады,
і ў чаратох ля ўзноўжжа выспы
ні плёскату,
ні шолагу,
ні ўскліку.
Раптоўна па лістках бярозаў —
ні з туль, ні з сюль —
пасытаў слабы дожджык,
такі драбненькі,
рэдзенькі,
нясмелы,
як дзеўчынка ў пяшчоце першай
хочь ты вазьмі яму дый
памажсы.

«Дробна-драбніца,
дробна-драбніца,
дробны дождж дідзе...»

Страпянуўся,
неспадзеваны на мае падлеўкі,
дый асцярожна падцягнуў:
«Сабралася бедна басата
дый гарэлку п'е...»
Дуэт грамчэў,
суладзіўся,
узмоцнёў.
«...П'ем мы гарэлку,
п'ем мы вішнёўку,
будзем піць віно...»
Над возерам
маё сапрана разляглося,
мажкорна дождж
свой тэнар дасылаў
да ўсіх наўкольных
паплавоў,
лясоў
і селішчаў.

I так захоплена
мы з ім спявалі,
што й не заўвалжылі,
як ад бліжэйшай вёскі Мурагі
да выспы падплылі
два маладыя грыбнікі,
а з супрацьлеглай, дальшай —
не ведаю, як завеца —
чамусы, два дзікі.
На тым баку,
за Нешчардай,
у развіднелым даляглідзе
была відаць
зарослая хмызом
Расяя.

Данікаўская выспа

На Нешчардзе
няма цяпер Белай Сарокі
і Кабеты Інсекты
таксама няма,
не плёскаецца
у гушчэны чароту
ніводная чараўніца.
Тутэйшыя німфы
ведаюць мала
пра дзядзьку Завальню
і на выспу ягоную
з заезжымі малыцамі
плаваюць
не шляхіцай хутар шукаць,
а любіца
на стромых бязлюдных адхілах.
Выглядае, аднак,

што тое хутка мінецца —
безыменная выспа
ад лета займела
фантастычнага гаспадара.
Там будуюць яму
памятны фальварак
з усім мадэрновым начыннем,
з падводнымі лёхамі
у накірунках Сусвету,
з адмысловай галгобаю
для самалёта,
недасяжнага жалу сістэм СПА.
Гаспадар тае выспы
ведае ўсё —
і пра міты Барычэўскага Яна,
і пра творы Барычэўскага Лёni,
пра Ўсяслава,
Сапегу,
Астрожскага,
Воршу,
Нямігу,
Кастуся
і імя яго пляц у сталіцы,
і нават пра тое,
як прысягне
у мястэчку намётаў
на вернасць яго абаронцам.
Праўда, покуль яму
чатыры гады
і на выспу ён ездзіць
у бацькавым
сціленькім
чоуне.

Браслаўскі цуд

У Браславе
зноў не шанцуе нам з надвор'ем.
З найлепшага
ва ўсёй краіне далягліду
з-за буры мы змаглі пабачыць
толькі адну
дзвіносную карціну.
Дзяўчынка —
трохгадовая дзіця —
сядае верхам
на вялізнага калматага ваўка,
а той,
сцяроўская вушы наструнішы,
ступае горда
на ўбркуванай
ад двара да возера
сцяжыне,
з вачай зялёных
стрэламі ляціць
пагрозы
ўсім сустрэчным спробам
замахнуцца
на ягоны скарб.
Так, пэўна,
рымская ваўчыца
насіла сваіх двух сыноў.
I гэты воўк таксама
ўжко падгадаваў
старэйшых двух
братаў дзяўчынкі,
фактычна,
замяніў ім бацьку,
свайго гаспадара —
адзінага ў краіне звераведа,
якога іншы бацька
пазбавіў права
гадаваць дзяцей.
Урэальненне
антыхнага сюжэту —
найлепшай нагародай нам
за прыкрасі
паскунага надвор'я,
і верай,
што калі і гэты
рымскі цуд
праз тысячу гадоў
зноў паўтарыўся,
ды яшчэ й на нашых землях,
то хутка зноў паўторыца
і наш
тутэйшы цуд —
рэальнасць БНР.

ПРОЗА

16 (8)

ВАЛЕРЫЙ КАЗАКОЎ

ЛЕКІ АД АДЗІНОТЫ

ДВА АПАВЯДАННІ

Казакоў Валерый Мікалаевіч нарадзіўся ў 1952 г. на станцыі Рэста (вёска Гарбовічы) Магілёўскай вобласці. Закончыў Вышэйшую ваенна-палітычную вучэльню і Літаратурны інстытут імя Горкага. Быў ваенным карэспандэнтам газеты «Красная Звезда», аспірантам БДУ, супрацоўнікам Расійскага саюза ветэратаў Афганістана, Савета бяспекі Расійскай Федэрацыі, Адміністрацыі презідэнта Расійскай Федэрацыі. Кандыдат сацыялагічных навук, палкоўнік запаса, узнагароджаны трывма ардэнамі. З'яўляецца сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў Расіі.

Апублікаваў шэраг кніг паэзіі і прозы: «Філософія звука», «Разбитое зеркало Карабаха», «Саморазрушение», «Асфальт и тени», «Записки колониального чиновника».

Сённяшняя публікацыя ў «б» — аўтарскі дэбют па-беларуску.

ПЛАЧ АДЗІНОКІХ

Самотным нельга стаць, самотным трэба нарадзіцца і з гэтай радзімай плямай пражыць усё сваё жыццё, так і не зразумеўши, навошта столькі розных напаўненых людзей блукала доўгія гады побач з табой. Майму пакаленню амаль з пялёнак даводзілі, што кожны чалавек — творца свайго жыцця і толькі ён, вянец прыроды, можа ўладаць над сваім лёсам, а заадно і над усёй прыродай, прыстасоўваючы яе пад свае не заўсёды разумныя мары і патрэбы. Дзіўна, але гэтаму верылі. Праўда, вера выходзіла нейкай надрэгунай, з нудой і праклёнамі. Наогул у нас з верай гістарычна не ладзілася, хоць усё ў ласкавай бацькаўшчыне ліпела на гэтым загадкам, абсолютным пачуцці, якое нікому не пакідала магчымасці сумненняў і ваганняў, бо не было ў краіне больш страшнага злачынства, чым сумніўнік.

Колы раздалбанай, шмат што перажытай фурманкі гучна спатыкаліся аб сцёртыя пешаходамі і транспартамі шэрыя з рудымі іскрынкамі камяні гарадской брукаванкі. Поўня, вываліўши сваё невядома з кім нагуленае пузо, бессаромні і нахабна адышодзіла ў запавешаныя цемрай вокны аднолькавых у сваій аўшарпанасці і лядашчасці дамоў, між якімі няспешна плялася дзіўная працэсія. Даходзіла з правіслай ад старасці спінай у бледным светле «цыганская сонца» была падобная да абцягнутага ломкай скруйкі шкілета. Падавалася, падзымі начны ветрык, і гэта абсурдная істота рассыплемца ў прысак. Але сціснутая зброяй і аглоблямі стала пакорліва і даволі цвёрда плялася за доўгім, гарбаватым чалавекам, узрост якога вызначыў у зыбкім свяtle безразважнага свяціла было вельмі цяжка. Чалавек адной рукой тримаў жаласліва скрыплівую аброчь, што соўгала па ссохлай конскай пысе, другой — закураную самакрутку, па-разбойніцу схаваную ў кулак. Чырванаваты агенчык, кінуўшы няроўныя бліскавіцы на даўно няголенія шчокі і злініяту тканіну замытай кашулі, на нейкі час згасаў, каб, ледзь счакаўши, успыхнуць ізноў. Калёсы з невысокімі дашчанымі бартамі былі напоўненыя нейкімі бясформеннымі цюкамі ды вузламі, якія ад мудрагелістых ценяў канчаткова страцілі форму. Крыху ззаду, хутка перабіраючы кароткімі крывымі лапамі,

бег дзіўны ў сваёй беспароднасці сабака. Мяркуючы па ўсім, у беднай істоте было намішана столькі крывей, сабачых нацый і расаў, што прабращаца да ягонаў першаасновы ўжо не ўяўлялася магчымым, ды і ці трэба было гэтым займацца на сабачым узроўні, калі амаль усё чалавечтва даўно пераплавілася ў нейкі мудрагелісты кангламерат чужых адзін аднаму генеаў і крыві, гатовых да самых непрадказальных мутацый. Побач з сабакам плялася згорбленая старая ў нейкіх мудрагелістых адзежынах. Тоўстая суконная хустка ў сера-брудную клетку спаўзла на патыліцу, агаліўшы рэдкія бясклерныя валасы, што збліліся ў вадкія пасмы, скрэзь якія агідана бліскакаела шэрэя старэчая скура. Твар старой быў узняты да поўні, засмаглы і пахаваны ў сотнях маршчын губы бязгучна варушыліся, нібы яна нешта гаварыла старожытнаму свяцілу. Дзівіла сваім памерамі кульбака, на якую абапіралася начная падарожніца. Гэта была нават не кульбака, а нейкі загнuty кручиком кій, — з падобнымі посахамі на старожытных карцінах і гравюрах паказвалі стара-свецкіх патрыярхах і паганскіх жрацоў.

Поўня на некалькі імгненняў па нейкай, толькі ёй вядомай патрэбе, нырнула ў невялікую бляявую хмару. Падслепаватая шэрэя імгла размыла і амаль пагнула дамы, дрэвы і дзіўную кампанію, якая кудысьці цягнулася па гарбатай ад старасці брукаванцы адной з ускрайковых вуліц. Не, усё гэта не знікла, прости на нейкі час страціла рэзкасць, правалілася за межы рэальнасці. Калі вялізнае пузо начной блудніцы выкацілася з-за нябеснай фіранкі, вуліца была пустая, і, падавалася, толькі глухое рэха ад стуку непадкаваных капытоў аб камень ды лёгкі грукат кія юшчэ пэўны час віселі ў нерухомым срэбным паветры.

Не выявіўши звыклай карціны на ранейшым месцы, поўня засумавала, але наўздагон бегчы заленавалася. Яе ўвагу прыцягнула расхінутае вакно на другім паверсе прысадзістага, падобнага на казарму, дома. У ім, абапіршыся рукамі на шырокасце падваконне, стаяў аголены мужчына і абыліва глядзеў кудысьці далёка, у туу бязмежную далеч, што часам адкрывае асноўнікі людзям у такія вось месячныя ночы. Голага чалавека звалі Віктар, і ён паніцца не меў аб бязмежных далячыніах, якія мог сёння сузі-

раць. Віктар быў матэрыялістам і ва ўсякую, сталую сёняні моднай, іррэальнай лухту проста не верыў. Сюды, на гэту старую цяністую вуліцу, ён прыходзіў рэдка і юшчэ радзей заставаўся тут начаваць, але застраглае дзесьці глыбока ўсярэдзіне юшчэ інстытуція каханні ўсё цягнула яго, як магніт, у прапахляя стагоддзімі і чужымі жыццямі пакою з ненатуральна высокімі столямі і амаль эпохі прыгону сценамі. Ён даўно адзначыў даўгацца сваіх візітаў да Рыткі, амаль усе яны прыпадалі на поўні. Спачатку ён гэта звязваў з зарплатай, якую выдавалі ў канцы месяца. Калі ж грошы пачалі плаціць нерэгулярна, а потым і зусім на паўгодзі забылі аб гэтым некалі абавязковай працэдуры, ён спісаў месячныя цыклы на выпадковыя супадзенні. Грошы да гэтага часу ўжо перасталі адыгрываць для яго нейкую значную ролю, яны былі ў яго заўсёды. У адрозненне ад шматлікіх сваіх таварышаў па новым буржуйскім жыцці, Віктар не краў, не хітрыў і не скупляў у сваю бытнасць галоўным інжынерам за шклянку гарэлкі ў былога гегемона акцыі, ён учапіўся ў сваю родную шахту, не даў яе разваліць, разбазарыць. Больш за ўсё клопатаў і непрыемнасцяў у гэтай смяротнай сутыццы яму дасталося ад прадстаўнікоў юшчэ зусім нядаўна самага прагрэсіўнага класа, які з галодным азвярэннем ірваваў з бальшавіцкай дарэмшчынай ў дарэмшчыну капиталістычную.

Божа, як ён яе ведаў! Амаль на малекулярным узроўні. Ён мог апярэдзіць любое ейнае жаданне, адгадаць наступнае слова, якое юшчэ толькі нараджаецца ў глыбіні дыхання

На першым жа вольным сходзе, дзе ледзь не разарвалі былога дырэктара, чалавека добрага і адданага гарняцкай справе, Віктара аднадушна абрали генеральным. Сказаць па-праўдзе, ён доўгі час не мог вызначыць, чым гэта пасада для яго стала — выгодай ці прыкрыем непрыемнасцю. Яшчэ да прыватызацыі, у эпоху працоўных камітэтаў і стачкамаў, яму хацелася кінуць ўсё, паслаць рабацяг на хрен, адстаяць адзін цех і пачаць сваю справу, але нешта ўтрымала яго ад гэтага, можа, прыродная злосць, а можа, дурацкая звычка ўсё даводзіць да канца; адным словам, Віктар не зламаўся і выдужаў. Далося гэта няпроста. Ён у драбноткіх падрабязнасцях

памятаў пераходзячыя ў історыку аповеды жонкі аб ператрусах, якія наладжвалі падвыпітыя актыўісты працоўнага камітэта, калі яго не было ў горадзе. Яны ўвечар некалькі разоў рваліся ў яго старую кватэру і патрабавалі прад'явіць змесціва халадзільніка, маўляў, «а покаж нам, чым начальства харчуецца, у той час, як прастой рабацяга з пустым жыватом арэ?». Абшарпаны «Мінск», да засмучэння вартавых раўнапраўя, з зайздроснайсталасцю аказваўся амаль пустым і, акрамя хатніх саленняў, нічога больш каларынага не ўтрымваў. Абледаваўшы на ўсякі выпадак шафы, рабкомаўцы сыходзілі, пакінуўшы раўці перапалоханую жанчыну і дзяцей. Усё гэта было даўно ў мінулым. Сёння ён, Віктар Пятровіч Захрэбаў, найбагаты чалавек у сваім рэгіёне, які практычна не залежыць ні ад каго, уключочы дзяржаву, лахманы якой бязволна боўтаюцца на ўжо перарослай яе краіне, блытаючыся і сціскаючы далейшыя рухі.

Віктар глыбока ўздыхнуў і, юшчэ раз абыякава зірнуўшы на поўні, ступіў назад у пакой. На шырокім ложку, захутаўшыся па шыљу ў лёгкую коўдру, сядзела, прыціснуўшыся да цёмнай драўлянай спінкі, прыгожая мініяцюрная жанчына. Вялікія, неяк па-дзіцячаму зіхатлівыя вочы глядзелі разумна і строга. Для Рыты занята каханнем быў самай адказнай справай у жыцці. Яна любіла гэтыя працэсы, чакала, саромліася яго і да стравы прыгомнасці баялася. Пры гэтым страх быў рознапланавым, з поўным наборам разнастайных пагроз, ды да таго ж юшчэ пераплещеных адна з адной, а таму гэтае ўсё паглыняльнае пачуццё нагадвала айчынную стратэгію нацыянальнай бяспекі, калі і пагрозы ніякія няма, ды баяща трэба — нутро патрабуе. Праўда, спытай яе хто-небудзь: «Чаго ты байшся?», наўрад ці ён атрымаў зразумелы адказ. Рыта баялася, і, мабыць, гэта было галоўным у звар'яцелым калаўроце адчуванняў і перажыванняў, якія прыдумаў Стваральнік дзеля кароткага імгнення не падзельнага ѹднання мужчыны і жанчыны. Калі ўсе страхі сябе вычэрпалі, гудзенне крыва ў скронях суціхала, а ліхаманкавыя дрыжыкі ператвараліся ў саладжавую, шчымлівую стому, Рыта становілася сама сабой. I

увесі вялізны сусвет на нейкі час змяшчаўся ў яе маленькім сэрцы. Яна з любою глядзелі на свайго каханага мужчыну, працягваючы паглынаць у сябе ягоныя пахі, ціхія гукі паспакайнелага дыхання, пукатыя лініі вялікага цела і юшчэ цэлую кучу разнастайных рознасцяў, якімі і назывы няма, хоць і жывуць яны ў жанчынах сотні тысяч гадоў, але ў кожнай свае.

Яе мужчына стаяў у плыніх нябеснага святла, якое дробнай алмазнай іскрынкай злёгку паблісквала ў краплях астылага поту на ягоным правым плячы; левае, далейшае ад яе, не блікаўала, а падавалася высечаным з найчыстага белага мармура. Ёй раптам захацелася вельмі моцна

зажмурыцца ды, зламаўши ўсе ўмоўнасці, што дзеляць свет на реальнасць і образ, пратіхнуць глыбока ўнутр сябе гэтае месячнае вакно, на дрыготкім глянцы якога быў немаведама як захаваны малюнак самага роднага ў чалавека. Пратіхнуць, увабраць, схаваць і памерці, каб назаўжды адбараць яго адлюдей, ад працы, ад іншай жанчыны, ад сумнага ў сваёй мітуслівасці жыцця.

— Рыцэнак, ты чаго плачаш?

— Гэта табе прымроілася. Пастой юшчэ трошкі ля вакна, — яна вымольна выставіла перед сабою малюсеньку далоньку, — мне падаецца, што ў свеце зараз нешта абыякава, а можа, гэта адбываецца ўма. Хутчэй за ўсё, гэта парушаная табой самата-адзінота: спрабуе вярнуцца на пакуль юшчэ занятае месца. Яна адвікла ад таго, што са мной можа быць хтосьці, акрамя яе. Табе было добра?

— Мне ніколі з табой не бывае нядобра. Мы разам ужо цэлае жыццё, а ты ўсё задаеш гэтае дзіцяча пытанне...

— Сталець ужо позна, хутка састарэю. Якая незвычайная поўня! Ты паглядзі... А ведаеш, гэта поўня — самотных. Гэта наша з табой поўня. Уяўляеш, колькі яна нас шукала... I вось сёння знайшла. Я, падаецца, ўсё зразумела. Нам трэба перастаць сустракацца...

— Я гэтага не змагу зрабіць, — асіпым ад нечаканасці голасам вымавіў Віктар, паспешліві прысядаючы на край італьянскага ложка, які ён гады з трэтуаму назад падарыў Рыце. — Ты не можаш, не маеш права не тое што гаварыць, нават думаць аб гэтым. Ры, ну давай заўтра ўсё кіну, і мы махнем куды-небудзь на выспы. Ты ж любіш выспы?

— Ён асцярожна крануў пальцамі ейныя твары. Божа, як ён ведаў!

Амаль на малекулярным узроўні. Ён мог апярэдзіць любое ейнае жаданне, адгадаць наступнае слова, якое юшчэ толькі нараджаецца ў глыбіні дыхання. Часам Віктару падавалася, што ўсе гэтыя веды былі ў ім заўсёды, а не ўзніклі ў плыні доўгіх гадоў іх дзіўнага кахання. — Ры, ну перастаць, усё пройдзе, гэта твая чортавая поўня ва ўсім вінаватая. Мне толькі што прыйшло ў галаву, што прыяджаю я да цябе апошняй гадоў сем чамусыці менавіта ў поўні.

— А ў нас з табой і першы раз ўсё адбылося ў поўні. Ты хіба не памятаеш? Я — першакурсніца, дурная і наїўная, ты ўжо выпуслікі-зачоўнік. Самаўпэўнены і дасведчаны. Вялізная поўня на верандзе Мішкінага лецішча, я тады ледзь розум не страпіла ад радасці! — Рыта, аўбіўшы руку, яго шыль, зашаптала ў вуха, — Я цябе кахаю, вельмі, вельмі. Але сустрака

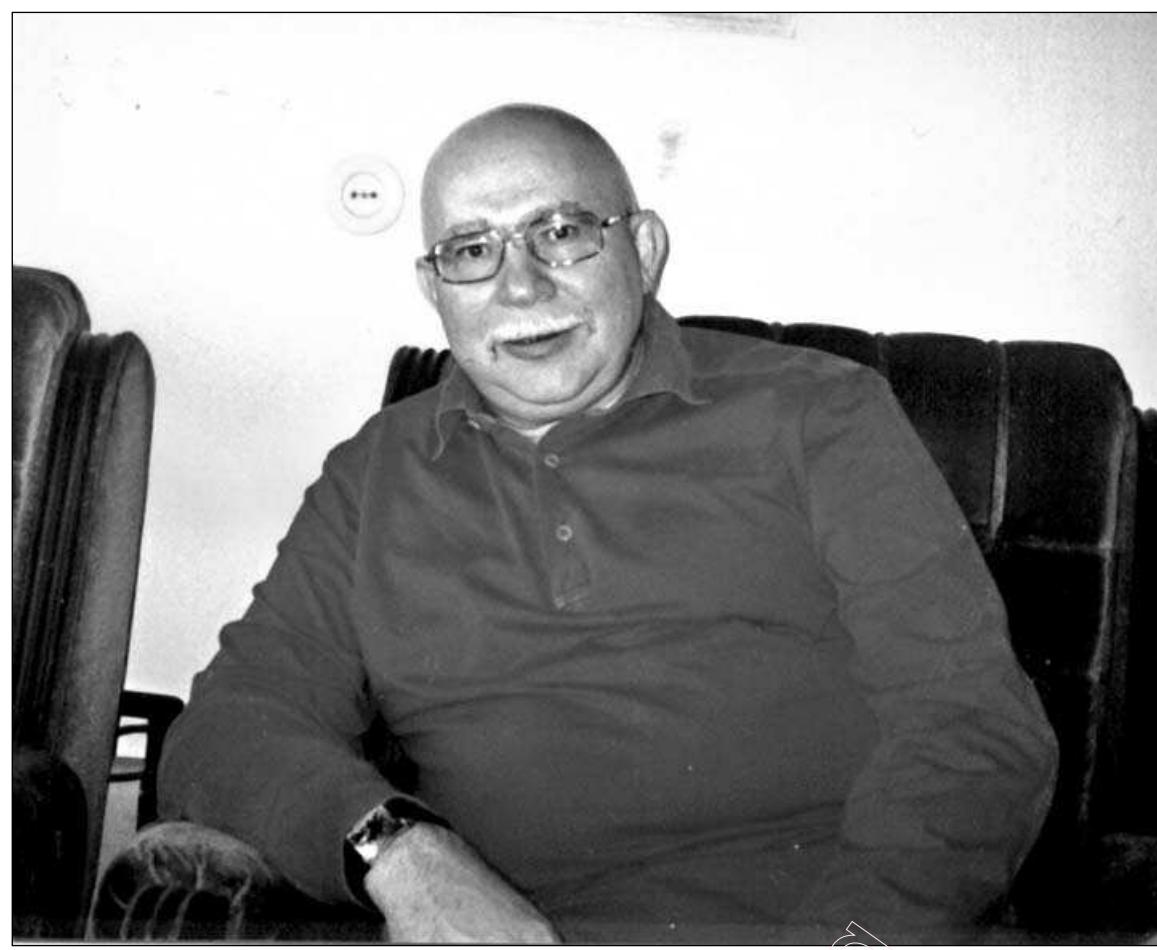
ному адбываецца? Чаму твой промысел, Божа, такі лукавы? Што з забароненага я сатварыў, за што ты збіраешся адбараць у мяне гэты выратавальны прыстанак?»

— А ніхто ў цябе нічога не адымаете, — як быццам падслухаўшы ягоныя думкі, спакойным роўным голасам вымавіла Рыта. — Проста ўжо занадта позна. Позна. Якое дзіўнае слова. Позна... Захрэбаў, ты хіба не адчуваеш? Проста, мы нарадзіліся адзінокім, і з гэтым нічога не паробіш. Не ведаю, магчыма, павярніся тады даўно нашае жыццё па-іншаму, можа, і мы змаглі б перамагчы гэты праклён і бысь разам. Не ведаю. А ўсё бачыш, як склалася. Вядома, ты будзеши пярэчыць, але ў нашым выпадку гэта не мае ніякага значэння. Проста ўсё здарылася само сабой. Дзве адзіноты не анігіляваліся, а выраслі да памераў сусвету, і ўжо ад нас не залежаць; калі мы будзем іх карміць, яны сажруць нашае кахранне. Толькі не падумай, быццам я ціха звар'яцела. Нам проста трэба застацца такім, якім мы ёсць. Застацца кахранымі. Мне сумна ад того, што калісьці даўно спалохалася і не нарадзіла сабе твайго дзіцяці. Дзеци — адзінны лекі ад адзіноты, хоць гэта хутчэй простирае сябе ад цягніцкага віднікнення да падножкі смертнай кесы.

— Хадзем піць гарбату, — прабіў яе Віктар. — Мне падаецца, што мы няsem поўную лухту. Якай адзінота, вось жа мы, побач! — Ён згроб далікатную, амаль бязважкую жанчыну і закружляў па пакоі. — Паспрабуй нас разарваць, мы ж адно цэлае! Перастань мяне палахціць, я і чуць ні аб чым не хачу. Кахраны мой чалавек, павер, я ўсё ўладжу.

— Эх, дурны ты дурны, хоць і старэйшы амаль на ўсю дзесьтак. — Яна пакалашмаціла яго, як школьніка, па патыліцы. — Вярні мяне на месца, а то расплешчаш. Прости сёння я ўсё зразумела, ведаеш, так адразу: раз — і ўсё стала на свае месцы, нават неяк дзіўна, пэўна, час нальшоў. Ты стаяў там, ля вакна, увесь у поўні, такі мармуроўкі, прыгожы. А я глядзела, нават думак неікіх адмысловых у галаве не было, і раптам баҳ! Як прасвятлела ці што? У мяне такоё бывае. Бацька гаварыў, што гэта ад баўкі. Яна ў мяне варажэй была. Старая такая, з вялізной кульбакай. Людзі яе не любілі. Тата пасля вайны ледзь паспееў яе ноччу вывезеці з нашага горада. Бабулю хацелі спаліць суседзі: верылі, што яна порчу на сказіну насылае. А Яна, наадварот, кароў ды іх саміх лячыла. Я яе ні разу не бачыла, нават на фатаздымку. Першы раз са мной гэта ў трэнаццаць гадоў здарылася. Месячныя пачаліся, і я адчула, што хутка захварае цётка Галія. Яна праз паўгода пасля гэтага памерла. Спачатку я палахалася, а потым адбыло, галоўнае, не спрачаща і не спрабаваць што-небудзь зрабіць на суперак.

— Пачакай, — апускаючы Рыту на ложак, сур'ёзным голасам вымавіў Віктар, — ты мне галаву не дуры. У цябе хтосьці з'явіўся? Толькі давай чэсна, добра?

— Усё-ткі прымітыўны вынарод, мужыкі. Я яму сур'ёзныя рэчы гавару, а ён... — Рыта пакрыўджана махнула рукой. — Няма ў мяне нікога, ды і не было. Нейкія дробныя папрыгунчыкі, яны не ў разлік, можа, калі-небудзь за аднаго з іх я выйду замуж. Пакуль не ведаю, а ты так і застанешся ў поўні і прыгожым, і нікому я цябе ніколі не аддам. Ты мой. Я

прымроілася... Прабач. Я хутка забегаю ў ванную...

Босья ногі лёгка зашлёпалі па паркете. Разгублена піскнулі дзвёры і, пакінуўшы на падлозе жоўты даўгаваты вымпел святла, — як напаўразгорнутая кніга, завабілі да сябе агаломішнага ад ейных слоў мужчыну. Нацягнуўшы хатнія шырачэнныя штаны, Віктар паплёўся на кухню ставіць чайнік.

Дзеци — адзінны лекі ад адзіноты, хоць гэта хутчэй простирае сябе ад цягніцкага віднікнення да падножкі смертнай кесы

ведаю, што чым далей я буду адцябе знаходзіцца, тым мацнейты будзеши ува мне сядзець, як вялікі надзейны цвік.

— Ры, ну не страчай розум. Якія цвікі, якое расстанне? Мы пражылі разам цэлую вечнасць. Мая сям'я — пустая ўмоўнасць, змяніць якую ты не хацела сама. Ты ж з зайздроснай пастаяннасцю, калі я заводзіў гутаркі аб разводзе, паўтарала, што ніколі не станеш прычынай чужой адзіноты і непаўнавартаснасці дзяцей. Усе дзеци выраслі. Мая жонка — самастойны чалавек, які моцна стаіць у бізнесе. Нам ужо не па сямынніцаць. Давай вырашым усё цяпер. Я разумею, колькі табе давялося перажыць з-за твайго нявызначанага становішча. Няўко ты думаеш, што я аб гэтым не думаў? Не хваляваўся? Ды часам я гатоў быў разарваць сябе ўласнымі рукамі. Не ведаю, можа, я сапраўды ў нечым бесхрыбетны. Ну, прабач, а?

— Божа, што мне з табой рабіць? — Жанчына далікатна кранула яго шурпатыя щокі. — Зашто мне цябе прабачаць? Ты нават не ўяўляеш, якай я шчаслівая з табой. Ты цэлы свет, як цяжкую галінку закіпелага бэзу, нахіліў да майго твару. Усё, што ў мяне ёсць, — яна абавяла вакол рукамі, — усё гэта стварыў ты, ды і мяне ты зрабіў такі, якій я ёсць. Прабач, я, вядома, цёмная дурніца, навошта трэба было сёння заводзіць гэту размову? Ці мала што

нагучны шум вады прысягнуў увагу стомленай ад адзіноты поўні, і тая, чапляючыся, каб не сарвацца ўніз, за стрэхі суседніх шматпавярховікі, амаль увалілася ў вакно спальні. Ложак, знявочаны ўцёкамі ад адзіноты, стаяў сіратліва і ціха, як бедны родзіч, які выпадкова прыйшоў на чужое пахаванне.

ЭРЛІК

Набрыньялыя ад дажджу скалы плакалі. Мы сядзелі на ѿпыхных аўчынах у вялікім сухім гроце. Напаўпатухлае вогнішча не дыміла, прыемны жар з ледзь улоўным даўкім пахам чаду прыемна ахінаў твар і казытаў ноздры. З гrota адкрываўся цудоўны выгляд на горнае возера, якое ў гэту часіну пасавала надвор'ю: было нервовым і нелюдзім.

Наш натурадарны прыстанак размяшчаўся так, што вецер у яго амаль не задзімаў і толькі моцна свістай у голым хмызняку, ды натужліва падываў у абратаных кронах узбрэжных сосен. Шэрый з бляявым налётам хвалі рытмічна грукаліся аб вуглаватыя каменныя груды. Усё гэта стварала атмасферу нейкага працяглага супакою, якую прыемна дапаўняў нагучны голас Хаюпа, такі ж працяглы і злёгку тужлівы, як азёрная вада.

Хаюп распавяддаў старажытную шорскую быліцу. У гэтых месцах няма легендаў і казак, тут толькі быліцы, бо шорскія багі працягваюць жыць сярод людзей,

проста як аблаленая гарачым прасам акуратная невялікая меціна ў форме сярпа з крапкай усярэдзіне. Хаюп заўважыў маю ўстрывожанасць, узяў руку і, падставіўшы бліжэй да святла, пахітаўшы галавой і нічога не гаворачы, працягнёў мне сваю. У тым жа месцы, што і ў мяне, на яго асмуглай і засіверанай скуры красаваўся такі ж значак.

— Добра гэта, ты толькі не палохайся, — зашаптаў мне на вуха шорац, — унахты трэба было баяцца, але, бач, яны цябе не змаглі адвесці з сабою.

— Хто?

— Эрлікі. Табе возера дапамагло. Цяпер заўсёды гэтых чарцей будзеш пазнаваць. Ох як яны гэтага не любяць, але ты, брат, мацуйся. Страху нацерпішся.

На нашае сакрэтнічанне пачалі звяртаць увагу.

— Ты толькі нікому цяпер не гавары, потым усё сам зразумееш.

Я назваў усё трызненнем. Дапіў бадан і разам з усім спусціўся да лодак. Праз паўтары гадзіны мы дабраліся да верталёта і неўзабаве вярнуліся ў свой звыклы ўсёпаглынальны свет. Дзіўная метка тыдні праз тры знікла, і я пачаў забываць гэту, як мне падавалася, наўную гісторыю. Але вось аднойчы, зайшоўшы ў гості да адной чароўнай маладой жанчыны, якая абяцала пазнаміць мяне з вельмі цікавым чалавекам фенаменальных магчымасцяў, я, як любіць гаварыць цяперашняя моладзь, «тармазнуш». Працягваючы дзяжурныя ружы знаёмай, адчуваў дзіўнае паколванне на тыльным баку правай далоні. Скасіўшы вочы, я, на сваё здзіўлення, зазначыў контуры тонкага серпападобнага значка з крапкай усярэдзіне. Пэўна, мой твар так змяніўся, што абаяльная ўсмешка спаўзла з чароўнага жаночага тварыка; кінуўшы касы погляд у насценнае лістэрка і не знайшоўшы нічога заганнага ў сваёй знешнасці, пэўна, прыняўшы мой закамяялы выраз твару на дзяянне сваёй чароўнасці, жанчына, зрабіўшы круглыя вочы, вымольна прыціснула палец да прыпухлых вуснаў. Падавалася, што ўся ейная істота выпраменьвала маленіе: «Толькі не зарадзі!»

Разглаздзіўшы закамяяласць скул, балазе зрабіць гэта на май папаўнелым твары не ўяўляла вялікай работы, я, ігнаруючы нормы этикету, адсунуў убок гаспадыню і ўвайшоў у гасцініцу. Напаўраскінуўшыся ў фатэлі, сядзеў уладальнік фенаменальных магчымасцяў і нешта нягучна гаварыць дзъвіном дамам, якія праменіліся здзіўленнем.

— Эрлік, — прагучай усярэдзіне мяне голас Хаюпа.

Не чакаючы прадставінаў нас адзін аднаму, нават не зірнуўшы ў мой бок, незнамец змяніўся ў твары, нервова пакланіўся дамам, ледзь не збіўшы з ног зусім збянятэжаную гаспадыню, злосна прахрыпнёў ёй прама ў твар «дурніца», з азвярэннем плясніў дзяўрыма і растаў у змрочным горадзе.

Да глыбокай начы, як мог, я забаўляў і смышыў разгубленых дам.

Эрлік у знаёмай больш не з'яўляўся. Але з тога часу голас Хаюпа ўсё часцей гучыць ува мене. Апошні раз гэта было ўчора, калі я ў перапоўненым ліфце падымаўся да сябе ў кабінет.

ПАЭЗІЯ

УЛАДЗІМІР ПАЎЛАЎ

ТРАВА ПАД КАСОЮ

Уснах буду сніца
Роднаму мне любоу.
Упаду сінціай
Перад грудай бруду.

Распрастаю крылы,
Цінькну на ўсю змогу:
Бойся, краю мілы,
У любві падлогу.

Бойся фарысей
Болей, як чужынца.
Сам нячысты сеяў
Гэтага злачынца.

Ён нібыта насі,
З нашага парога.
Ды не мае ласкі
Да людзей і Бога.

Да зямлі тым болей
Не чужой, а роднай.
Жыў за край без болю –
Стаў авечкай зброднай.

**Мы вольна дыхаць толькі
пачалі**

Пакуль вяршу над законам права
Мацнейшага ва ўласным будане,
Ніхто нахабу не прамовіць «не»,
Нікому не заступіца дзяржава.

Да кожнага звяртаюся ласкава:
Мае грахі пералічаць пры мне.
Сказыце, а ці смачна ў чыгуне
Чужая непасоленая страва?

Мы вольна дыхаць толькі пачалі,
Абкрадзеныя, як зірнуць, кругом.

Аж зноў гайніа ірвецца да зямлі

Да нашае, засопышыся, бягом.
Да нашае стадолы і раллі...
А мо на скрут, мо галавы на злом?!

Ці змагу

Пад шкамутамі зрынутага сцяга,
Пад зёёнамі зашчоўкнутых акоў
Жыві, зямля, і адраджайся зноў.
Табе мая хвала, мая адвага.

Ці я змагу тваё асіліць блага,
Пераадзіць нявольніцкую кроў
Дачок тваіх адданых і сыноў? –
Была такой ад малалецтва прага.

Цяпер жыцця рашаюць у пад'ездзе
Не нейкія бандзюгі там «из вне».
Іх шукаць не трэба дзесьці, недзе.

Яны на службе, ўсе яны свае...
А да каго ўжо «варанок» там едзе?
О, мілы Божа, дай мацунку мне!

Да малітвы

Ці птушка спявае за нетрай густоту,
Ці цісне мароз да апошніх слзы,
Перахрысціся на абразы –
Трава пад касою, трава пад касою.

Не скажа ніхто: я жыцця вам патрою,
А вы толькі выганьце чорта з лазы.
І ў год бегемота, слана ці казы –
Трава пад касою, трава пад касою.

Дык што ж то за ідал, і што за праява?
Управы не знае, хоць дзе ні шукай!
А эта стаптанае нашае права,

А эта даічэнту парушаны гай,
А эта няшчасная наша дзяржава,
Наш выміраючы край.

Свечка, патухаючы, трапеча

Ці так жыць ты думаў, чалавечка?..
Чорны воран крылы не складае,
Мёртвае пятылі віткі звужае.
Ваўкадаў на ланцугу ячока.

Горды духам прыгінае плечы.
Болю з крыўдай сэрца не ўмішае.
Бомж спажывы ў сметніцы шукае.
Свечка, патухаючы, трапеча.

Плачуць асірочаныя гоні.
Пазбіваны каптыты ў «Пагоні».
Мёртвым бліскам серабрыца поўнік.
Кастуся з Тадэвушам не клічам.
Запраданца за месію лічым.
На сваёй зямлі сябе не помнім.

Павучанне

Падданых павучай правіцель жыць.
Казаў, нібыта гладзіў па галоўцы:
«За ўсё, нябогі, трэба ўсім плаціць,
Бясплатны толькі сыр у мышалоўцы».

На прыпар браца, ці дажджу крапіц –
Не менышлася ўпэўненасць прамоўцы.
Відаць, што і тады, калі ён спіць,
То не інаки як з недзе чутым слоўцам.

З вядомага не стройце навіну.
Пераліжаў пагоду не адну
Паміж вянцоў усохлы пласт імшыны.
У невуцтве не выпінаіся, сір,

Бо плоціца за той бясплатны сыр,
Каб ведаў, а жыццём, хоць і мышыным.

Малю Хрыста: хутчэй іх прыбяры,
Што з ідалам люцыпара ў хаўрусе.
Як дзеўкаю, гандлююць Беларуссю –
Хто больш заплоціць, той яе ї бяры.

Хіба мог колас ду́жым акрыяць
За пяць гадоў пасля двухсот няволі?
Пагнала бура той павеў у полі,
Што ѹ вострым слыхам сёння не чуваць.

Наадварот, запрэглася гайнія.
З задышных зяпаў языкамі вісне.
Напагатоў ірваць, як гіцаль свісне,
Найперш таго, хто сват або радня.

Кусай свайго, чужыя баяўся каб,
Каб у табе цівун не памыліўся,
Адступніцтва твойго каб не памысліў,
Убачыў каб, што ты — адданы раб.

Язэп ПАЛУБЯТКА
КАХАННЕ І РАДЗІМА**Восеніцкія трывялеты**

Усё ўспамінаеца быццам бы сон:
Палкія губы, мілыя плечы.
Вельмі кароткія тыя сустрэчы, –
Усё ўспамінаеца быццам бы сон.
Свет наш няпросты, злы, недарэчны.
Крык замілення падобны на стогні.
Усё ўспамінаеца быццам бы сон:
Палкія губы, мілыя плечы.

Не спадзяйвайся, не вернецца зноў
Любасці крыласць ды час мілавання.
Ёжко не адбудзеца наша спатканне.
Не спадзяйвайся, не вернецца зноў...
Разбітай дарогай — цяжкое вяртанне
Ды час высвятанлення сумных высноў,
Не спадзяйвайся, не вернецца зноў
Любасці крыласць ды час мілавання.

Ваш не закончаны партрэт.
У кожнім расстанні — свая аксіёма.
Усё знаёма, да болю знаёма:
Ваш не закончаны партрэт.
Трухлыя сцены дома старога
Ды адзінокі маліберт,
Ваш не закончаны партрэт.
У кожнім расстанні — свая аксіёма.

Як нечакана восень настала!
Блёклія кветкі маркотнага сада...
Дзе ж вы, былыя пляшчота, спагада?
Як нечакана восень настала!
Хіба ж уратуе каханне парада?
Сонца скупога днямі нам мала...
Як нечакана восень настала...
Блёклія кветкі маркотнага сада.

Адчайна вецер завывае,
Душу халодзіць успамін.
І я адзін. Зусім адзін!
Адчайна вецер завывае...
Што хвалявацица без прычын?
Вясна ўсё роўна наступае.
Адчайна вецер завывае –
Душу халодзіць успамін.

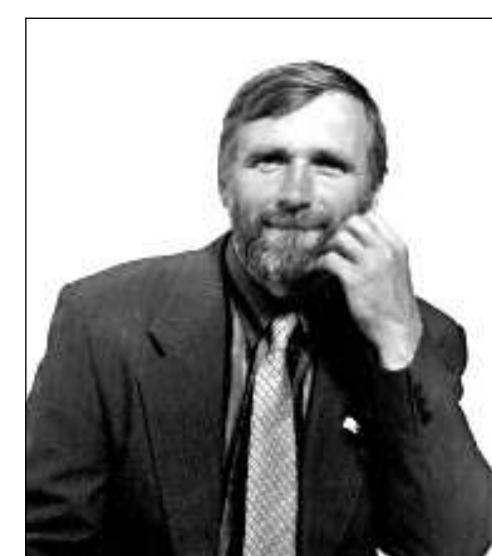
Зноў птушкі ў вырай адлятаюць,
Хоць і далёка да зімы.
І зноў чужымі сталі мы,
А птушкі ў вырай адлятаюць.
Сядзе сонца, дзень малы,
Растанні шчасцю не спрыяюць.
Зноў птушкі ў вырай адлятаюць,
Хоць і далёка да зімы.

Прывесяча Н. Ш.

Будуць надзеяю вочы свяціца:
Радасць і сум нечаканай сустрэчы.
Божа! Жадаў абдымаць яе плечы!
Будуць надзеяю вочы свяціца...
Сэрца халоднага боль невылечыны,
Што пажадаеш — ніколі не збыцца.
Будуць надзеяю вочы свяціца.
Радасць і сум нечаканай сустрэчы.

Нікім не сплачана пазыка.
Адну надзею маю я,
Што ўстане дружная сям'я.
Нікім не сплачана пазыка...
О, толькі ты, Мая Зямля!
Ты, Беларусь, — Сляпы Музыка...
Нікім не сплачана пазыка,
Адну надзею маю я.

Кастусю Каліноўскаму
Гарачае сэрца бунту жадала,
Волі хацела для роднага краю.
Цяжка быць вольным, гэта я знаю:
Гарачае сэрца бунту жадала.
Сэрца жадала айчынікам раю,
Здзеку чужынцу ніяк не трывала.
Сэрца гарачае бунту жадала –
Волі хацела для роднага краю.

Боль перажыты, ды не забыты.
Час прыступляе, толькі не лечыць.
Прыкрае слова каханне калечыць.
Боль перажыты, ды не забыты.
Аб прымірэнні не будзе гаворкі,
Знешне — між намі ўсё добра, нібыта...
Боль перажыты, ды не забыты.
Час прыступляе, толькі ж не лечыць.

Шлях віленскі парослы дзірваном, –
У родны краі няма дарогі.
Не слухаюць стомленыя ногі,
Шлях віленскі парослы дзірваном.
І дзе шукаць вандруйным дапамогі,
Калі наўкола дыхае ўсё тлом?
Шлях віленскі парослы дзірваном,
І ў родны краі няма дарогі.

КАНСПЕКТ

НА КАРЫСЦЬ РАДЗІМЕ

ЖЫЦЦЁ І ДЗЕЙНАСЦЬ БРАНІСЛАВА ТАРАШКЕВІЧА

Яўген ЕСІС

Беларускае пісьмовае слова паўставала з небыцця, грунтуючыся на жывых народных гутарках, бо сувязь з сярэднявечнай старабеларускай мовай была страчана — дзякуючы «клопатам» спярша польскіх, а пасля расійскіх вялікадзяржаўнікаў. Беларускім адраджэнцам даводзілася пачынаць практична з нуля.

Першыя крокі

Будучы славуты дзеяч беларускага Адраджэння Браніслаў Тарашкевіч з'явіўся на свет 20 студзеня 1892 года ў сям'і беларускага селяніна. За права называцца месцам ягонага нараджэння «спаборнічаюць» засценак Мацилішкі, што 25 кіламетраў ад Вільні, і засценак Чарнулішкі.

У сям'і Адама і Алены Тарашкевіча было шмат дзяяцей, але выгадаваліся толькі троє. Бронік з першых гадоў пазнаваў дзве мовы: беларускую і польскую. Дома вывучаў і чытаў на памяць вершы Францішка Багушэвіча. Да дванаццацігадовага ўзросту пасвіў жывёлу і адначасова наведваў пачатковую школу ў Лаварышках. У 1906 г. паспяхова здаў экзамены ў Другую Віленскую гімназію.

Падчас вучобы ў гімназіі пачаў супрацоўнічаць з «Нашай Нівай». У № 48 за 1913 г. з'яўляецца ягоны артыкул «За нашу і вашу свободу», прысвечаны роднай мове: «Родная мова ва ўрадзе, у школе найпатрэбней якраз для простага народу... Дзеля гэтага канечнай патрэбай дэмакратызацыі ёсць дэмакратызацыя культуры — бяз гэтага свобода палітычна — адна мёртвая літара».

Замест Багдановіча

У 1911 годзе Б. Тарашкевіч са срэбным медалём скончыў гімназію і стаў студэнтам гісторыка-філалагічнага факультэта Пецярбургскага ўніверсітэта. «Наша ніва» дамовілася з акадэмікам А. Шахматавым, каб той дапамог паступіць ва ўніверсітэт

каму-небудзь з нацыянальна свядомых беларусаў. Спачатку была прапланавана кандыдатура Максіма Багдановіча, аднак — калі па стане здароўя той мусіў адмовіцца — паехаў Тарашкевіч...

Паводле дамоўленасці з А. Шахматавым, Б. Тарашкевіч павінен быў атрымаць усебаковую падрыхтоўку, каб пасля прыступіць да стварэння першай граматыкі сучаснай беларускай мовы і заняцца ўпрадакаваннем нацыянальнага правапісу.

Б. Тарашкевіч паспяхова заняты ў вучобу ды быў пакінуты прыват-дацентам на кафедры расійскай мовы і літаратуры.

Пошукі свайго месца

І адразу актыўна ўключыўся ў беларускае грамадска-палітычнае жыццё, увайшоў у склад ЦК Беларускай Сацыялістычнай Грамады. У сярэдзіне 1918 г. Грамада распалася. Адна частка на чале з Язэпам Лёсікам, Аляксандрам Прушынскім, Антонам і Іванам Луцкевічамі ды Б. Тарашкевічамі стварыла Беларускую Сацыял-Дэмакратычную Партыю.

Улетку 1918 г. Тарашкевіч пакінуў Петраград і прыехаў на Віленшчыну. Праз некалькі месяцаў пабыўкі ў бацькоў ён накіроўваецца ў Менск, прымеўшы ў дзясле у стварэнні Беларускага педагогічнага інстытута. З надыходам большшавікоў эмігруе.

У тое ж лета 1918-га адбываецца значная для ўсёй Беларусі падзея: выходзіць з друку ягона «Беларуская граматыка для школы».

Польскія надзеі

З разарванай на дзве часткі Беларусі Тарашкевіч выбраў для сябету, на якой распаўсюджваўся ўплыў Польшчы. Ён і нямала беларусаў-незалежнікаў уцягнуўся ў рэалізіцю «федэратыўных» планаў Пілсудскага. Ясной і летам 1919 г. Тарашкевіч жыў і працаваў у Варшаве. Напрыканцы 1920 г. заняў прапанаваную яму ўрадам Сярэдній Літвы пасаду кіраўніка беларускага сектару ў дэпартаменце асветы. Працаваў і ў Беларускім нацыянальным камітэце.

З 1919 па 1923 гады Б. Тарашкевіч належаў да адной з найбольш вядомых у Польшчы масонскай ложы «Праўда». Галоўным фактарам, які яднаў Тарашкевіча з братамі масонамі, магла быць іх непадробная ўвага да нацыянальнага пытання і спосабаў яго вырашэння. Дзякуючы намаганням Тарашкевіча ўзнікла Таварыства Беларускай Школы (ТБШ). Ён стаў яго старшынёй.

У верасні 1921 году па ініцыятыве В. Ластоўскага Тарашкевіч быў запрошаны на Усебеларускую канферэнцыю ў Прагу. Пасля гэтага адбылася перамена ў адносінах Тарашкевіча да палітыкі Польшчы...

Ён актыўна займаўся выданнем падручнікаў, навуковых да-

паможнікаў, працаў над другой часткай беларускай граматыкі — сінтаксісам. Гэта праца ў 1923 годзе была завершана, і «Сінтаксіс беларускай мовы» здадзены ў друк. (На жаль, па нейкіх прычинах ён ня выйшаў, а рукапіс да гэтага часу ня знайдзены.)

Высілкамі Б. Тарашкевіча быў распрацаваны план перакладу на беларускую мову лепшых твораў сусветнай класікі. Асабіста Тарашкевіч узяўся пераклаці «Ліліяду» Гамера. Гэту працу ён закончыў у 1927 г. у польскай турме. Рукапіс перакладу таксама згублены. У перыёдцы апублікавання толькі дзве перакладзенныя песні «Ліліяды»...

Беларускі пасольскі клуб

5 лістапада 1922 г. былі прызначаны выборы ў Сойм Рэчы Паспалітай. З гэтага часу пачынаецца новы, самы напружаны перыяд жыцця Б. Тарашкевіча. Ён уваходзіць у Беларускі цэнтральны выборны камітэт і ўключыца ў барацьбу за месцы ў Сойм ад беларускага народа (за спіс №16). У выніку гэтых спісаў на беларускіх землях набраў большасць галасоў, і ў Сойм было выбрана 11 дэпутатаў (паслоў) ад беларусаў, а ў Сенат — 3. Пасля выбараў беларускіх дэпутатаў так званага блоку нацыянальных меншасці, сярод якіх быў і Тарашкевіч, стварылі сваю фракцыю — Беларускі пасольскі клуб (БПК). Старшыней клуба абраўся самага маладога дэпутата Тарашкевіча, які ўжо здолеў набыць вялікі аўтарытэт.

Тарашкевіч дамагаецца зямлі сялянам без выкупу, школы на роднай мове ў беларускіх ваяводствах, тэрытарыяльной аўтаноміі.

Б. Тарашкевіч быў выдатным трывунам. Ён часта браў слова на парламенцкіх пасяджэннях. Ягоныя прамовы лагічна пабудаваныя, аналітычныя, з пачуццём гумару, іроніі.

Але ўжо ў 1925 г. ён зразумеў, што прамовамі нельга дамагчыся чаго-небудзь істотнага. З чэрвеня ў Беларускім пасольскім клубе — раскол. Тарашкевіч з паплечнікамі пакідаюць яго і ўтвараюць новы пасольскі клуб Беларускай сялянска-рабочай грамады (БСРГ).

яго зноў арштавалі і пасадзілі ў Гродзенскую турму, канфіскавалі матэрыялы КПЗБ і камітэта «Змаганне».

Пакуль вялося следства, Б. Тарашкевіч пераклаў на беларускую мову большую частку «Пана Тадэвуша» Адама Міцкевіча, якую праз жонку перадаў на волю. Чарговы суд — і 8 гадоў пазбаўлення грамадзянскіх правоў...

Заслугі Б. Тарашкевіча перад дэмакратычным рухам былі прызнаны ў Еўропе. Летам 1933 г. у Парыжы праходзіў Еўрапейскі антыфашистычны кангрэс, на ім Тарашкевіча выбралі членам ганаравага презідіума разам з Горкім, Тэльманам, Дзімітравым, Раланам.

А ў верасні 1933-га ў выніку перамоў паміж Польшчай і Савецкім Саюзам адбыўся абмен вязнямі, так званыя «краты на краты»: Б. Тарашкевіч апынуўся ў СССР, а ў Польшчу — сталінскі ўзак драматург Ф. Аляхновіч.

Усяго ў польскіх турмах Б. Тарашкевіч правёў 5 гадоў 10 месяцаў і 12 дзён...

Свабода фізічная, няволя духоўная

Б. Тарашкевіч трапляе ў Менск, дзе яго сустракаюць як героя. Але сяброў сваіх, якія раней за яго перайшлі ў СССР, ён не сустрэў: яны ўжо сядзялі ў сталінскіх лагерах. Вядомому вучоному знайшлася праца... у Маскоўскім міжнародным аграрным інстытуце ў аддзеле Польшчы і прыбалтыйскіх краін. Б. Тарашкевіч вывучае сутнасць аграрных адносін у Польшчы, Японіі, Кітаі, гітлеравскай Германіі. Друкуецца ў часопісе MAI «Аграрныя праблемы», у зборніку «Польская вёска ў час крызісу». У 1935 г. асобнай брашурай выходитць ягона праца «Як жывуць сяляне за мяжой».

Калі пачалася вайна ў Іспаніі, Б. Тарашкевіч напісаў заяву, каб яго адправілі туды змагацца. Рыхтаваўся. Але 6 мая 1937 г. яго арштавалі і накіравалі ў Менск. Ёсць сведчанне аб знаходжанні Б. Тарашкевіча ў сумнавядомай турме па вуліцы Валадарскага.

29 лістапада 1938 г. Б. Тарашкевіча расстралялі. У пасведчанні аб смерці, дасланым ягонаі жонцы, паведамілі: «Памёр 22 лістапада 1941 г. у выніку недаслатковасці сэрца».

Галоўная спадчына

«Беларуская граматыка для школы» Б.А. Тарашкевіча — праца, у якой упершыню былі вызначаныя правапісныя і граматычныя нормы сучаснай беларускай мовы. Яна надрукаваная ў 1918 г. паралельна кірылаўскім і лацінскім літарамі ў знакамітай друкарні Марціна Кухты ў Вільні. Гэта граматыка, у адрозненне ад іншых тагачасных беларускіх граматык (Б. Пабоцкі, А. Смоліча, А. Луцкевіча, Я. Станкевіча), аказалася найбольш удалай. Складзеная праста, з арыентацыяй на вучняў, але на высокім навуково-метадычным узроўні, яна задаволіла найбольш надзённыя патрабаванні выдавецкай і школьнай практыкі, атрымала ўсеагульнае прызнанне.

Беларусізацыя 20-х гадоў заноўтўвалася «тарашкевіцай», якая і сёння абараняе нашу моўную «мяккасць»: сънег, съмех...

ФОРУМ**20 (12)**

▶ ТРЫБУНА

У Беларусі беларускамоўных кніг небагатымі і прыватнымі недзяржаўнымі выдавецтвамі робіцца ў шмат разоў больш, чым дзяржаўнымі. Сёння радасцямі і цяжкасцямі сваёй працы дзеліцца з чытчамі «в» літаратар, выдавец, кіраунік выдавецтва «Радыёла-плюс» Уладзімір Сіўчыкаў.

Уладзімір Сіўчыкаў: «СЁННЯ МНОГАЕ Ў БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ РОБІЦЦА НЕ ДЗЯКУЮЧЫ, А НАСУПЕРАК ДЗЯРЖАВЕ»

Ашчадна захоўваю ў сваіх архівах некалькі дзесяткаў рука-пісаў, аўтографаў і дарчых над-пісаў народнага паэта Беларусі, намінанта Нобелеўскай прэміі па літаратуре Рыгора Бара-дуліна. Дзякаваць Богу, ведаю Рыгора Іванавіча ад часоў свайго, далёкага ўжо, філфакаўскага студэнцства. А апошнімі гадамі сталася так, што займеў права і магчымасць пазваніць яму ва Ушачу або завітаць дахаты на вуліцу Івана Мележа, пагаманіць у пісьменніцкім кабінеке, называючы цяпер класіка дзядзькам Рыгорам...

Хтосьці, мажліва, паблажліва пасъміхненца, — маўляў, ці мала вершаваных прысвячэнняў хаяць у «Дуліне ад Барадуліна»? Але я радкамі ад Генія вельмі даражу.

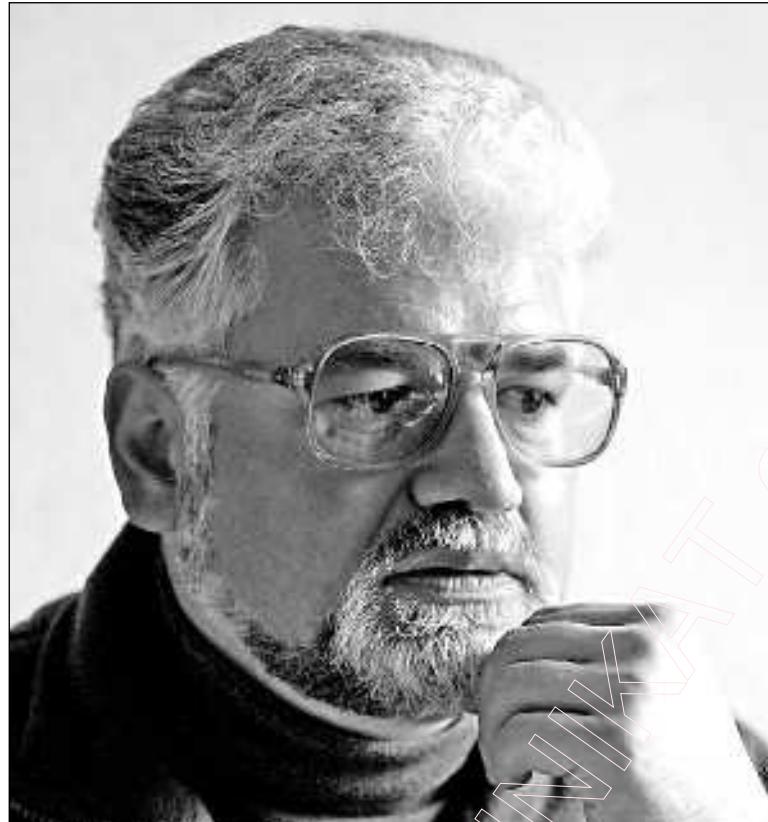
Не змог Паэт па стаНЕ здароўя прыйсці на прэзентацию кнігі «Яна і Я. Вершы і песні пра ка-ханне», затое даслаў свой чытакі водгук, які агульцоў сцэны мар-шалак тае імпрэзы, паэтай цёзка і сусед графік Рыгор Сітніца.

**Няхай
Як у лірыка і выдаўца
Ва Уладзімера Сіўчыкава**
заўсёды

**Хапае эмоцый
І моцы канца,
Зь якога пачатак
Бяруць народы!**
Дзядзька Рыгор
13.X.05

**P.S.
Жадаю ў мроях
Крыляць сакалом,
Шляхетна трываліца,
Элітніца.
Нястомна і ў ложку
І за столом
Завіхата зь нягнуткім калом,
Як Сітніца!**

Кніжка, на якую адгукнуўся Мэтр, расплачала даволі грунтоўную паэтычную серыю прыватнага выдавецтва «Радыёла-плюс», якое ачольваю ўжо дванаццаць гадоў. Удзячны дзядзьку Рыгору, што пагадзіўся ён напісаць пра-дмовы да тома выбраных твораў Максіма Багдановіча «Інтымны дзённік», а таксама да антalogіі «Крэмень і крэсіва», што днямі патрапіць на друкарскі варштат. Ну, а працаўцаў з Паэтам над кнігай Ягоных выбраных твораў «Руны Перуновы», укладаць яе разам з Алесем Камоцкім, замаўляючы уступнае слова Уладзіміру Някляеву, а мастацтве афармленне мэтру не толькі беларускае, але і ёўрапейскае графікі Арлену Кашкуравічу — увогуле было за асалоду. (Трэба зазначыць тут, што велешаноўны Арлен Міхайлавіч аздобіў усе чатыры тамы серыі.)

Уладзімір Сіўчыкаў

На барадулінскім зборніку «Ксты», які вышаў незадоўга пе-рад «Рунаў Перуновы», бывае, перацьвято такі подпіс:

**Знадзеена курсіў чакаў
Падкрэсліць
Важнную праяву,
Што не спазніўся
Үпарты Сіўчыкаў
Скарынаўскую
Доўжыць справу!**

Дзядзька Рыгор
17.X.05
Менск

І гэтую дэдыкацыю ўспрымаю, як пэўны аванс, які яшчэ доўга давядзеца адпрацоўваць.

Сярод кніжак, якія стаяць на маіх выдавецкіх кніжных паліцах на пачэсным месцы, — цэлы шэраг слоўнікаў, падрыхтаваных Аляксандрам Мікалаевічам Булыкам — мэтрам нашае

лексікаграфіі і, між іншым, ад-накурснікам Барадуліна па філ-факу. Гэта найперш «Слоўнік іншамоўных слоў». Актуальная лексіка», «Тлумачальны слоўнік беларускай мовы», «Беларуска-рускі слоўнік для школьнікаў» дый іншыя.

Поруч зімі, здаецца, някепскавы-гледае выданне «2000 русских и 2000 белорусских идиом, фразеологиз-мов и устойчивых словосочетаний. Словарь с пояснениями и примерами использования» А.Л.Баярынай і аўтара гэтых радкоў.

Хораша прынятлівіць чытачы ѹ-ка-рыстальнікі два нашыя перавы-данні — «Слоўнік сінонімаў і бліз-казначных слоў» М.К.Клышикі, а таксама «Слоўнік цяжкасцей беларускай мовы» Г.У. Арашон-кавай і В.П.Лемцюговай.

Спадзяюся, школьнікі і абіту-рыенты прыхільна сустрэлі вы-

данні «Гісторыя Беларусі. Вызна-чанні. Табліцы. Схемы. Лічбы. Даты» І.М.Кузняцова і «Гісторыя Беларусі. Білеты. Пытанні і ад-казы. 9 клас» С.А.Габрушевіча і А.В.Сяркова. Не абыдуць яны сваёй увагаю і важкі двухтомнік «Беларуская літаратура і свет. Ад эпохі рамантызму да нашых дзён». Першы том — гэта папулярныя нарысы, што належаць пер'ям і клавіятурам Лявона Баршчэўскага, Пятра Васючэнкі і Міхася Тыгчыны. Другі том, укладзены Л. Баршчэўскім, — гэта выбраныя тэксты для чытання і аналізу, беларуская класіка і сус-ветная класіка па-беларуску.

Дзесяцам, іх бацькам, дзяду-лям і бабулям, выхавацелькам дзіцячых садкоў і настаўнікам пачатковых класаў даспадобы прыдудца «Крынічка». Хрэстаматыя для дзяцей малодшага школьнага ўзросту» (укладальніца Р.І.Шастак) і «Качка-дзі-вачка. Польская пазія дзесяцам: выбраныя старонкі з пазітав XIX — пачатку XXI ст.» Зноў жа з пры-емнасцю адзначу, што адмыслова для апошніяго выдання дзядзька Рыгор бліскучча пераклаў сем верша.

Ну, а на працоўным стале ў мяне, як кажуць калегі, яшчэ цёпл-ленькія томікі. Гэта зборнік пазізіі Алеся Камоцкага «48», навукова-папулярнае выданне Ірыны Шаблоўскай «Сусветная літаратура ў беларускай прасторы: Рэцэпцыя. Тыпалогія. Кантакты» і эпахаль-ны твор класіка чэшскай літара-туры Бажэны Немцавай «Бабуля. Карціны вясковага жыцця».

А поруч з ім ляжыць папка «Вышаў грук у грома з рукой». Ёсьць у ёй і вузкі аркуш, спісаны зна-мым, адметным почыркам:

**Вяльможны спадар
Уладзімер!**

Дзядзьку Вам за ласку і ўвагу!
Вы рабіце справу, якая застанеца
у вяках. Рабіце тое, што рабіць бы
мусіла нармальная дзяржава.

Кнігі выдавецтва «Радыёла-плюс»

*Nashai ne da культуры, ne da клопату
пра мову, пра мазгі нацыі. Але Бог зъ ёй. Быў бы толькі здаровы Уладзімер
Сіўчыкаў, і ўсё будзе.
Янич раз — дзякую і нізкі паклон!*

Дзядзька Рыгор.
15.V.07

Перадаю Вам друкапіс дзіця-
чай кніжкі.

З Яна Бжэхвы верши выбірай-
це самі — веру ў Ваш густ.

Цалкам пагаджаюся з Класі-
кам — на вялікі жаль, сёння многае ў беларускай культуры, літаратуры і мастацтве робіцца не дзякуючы, а насуперак дзяржа-
ве, яе культурнай, а дакладней, антыкультурніцкай палітыцы. Робіцца намаганнямі энтузія-
стаў, падзвіжнікаў і сапраўдных патрыётаў, насуперак, паўтаруся, «спрыянню» чыноўнікаў.

Узяць, да прыкладу, рэаліза-
цыю. Найбуйнейшае кнігаганд-
лёвае аб'яднанне мае за правіла
разлічвацца найперш з дзярж-
выдавецтвамі, а з прыватнымі —
паводле рэшткавага прынцы-
пу. Кнігарні бяруць прадукцыю
на рэалізацыю, распложваюцца
гады ў рады, а выдавец мусіць пе-
ралічыць у дзяржбюджэт той жа
падатак на дададзеную вартасць
праз 60 дзён пасля адгрузкі.

Як на добры лад, дык дзяржава
мусіла бадаць палёгку ўсім вы-
даўцам беларускамоўнай, а тым
болей — дзіцячай літаратуры, як
гэта колісі і было. Сёння ж гэта
— з галіны фантастыкі...

Але што-нішто ўдаецца і, спа-
дзяянося, яшчэ нямала ўласца і
нешматлікаму калектыву выда-
вецтва «Радыёла-плюс». Зразуме-
ла, некаторыя праекты па тых ці
іншых прычынах пераносіцца на
пазнейшы час, да некаторых, бы-
вае, астываем зусім, а некаторыя,
наадварот, — греюць.

Рыхтаем да 80-годдзя часопіса «Узвышша» факсімільнае выдан-
не ягонага першага нумара, які
пабачыў свет у 1927-м. Мяркуем
выдаць «Аўтабіяграфію» слын-
нага ваяннага і дзяржаўнага дзе-
яча Вялікага княства Літоўскага,
Рускага і Жамойцкага і, дарэчы,
фактычнага заснавальніка май-
го роднага Жодзіна Багуслава
Радзівіла, пераклад якой ужо
заканчваецца. Верым, што адуж-
аем 28-моўны (!) «Беларуска-ла-
цина-еўрапейскі слоўнік», працу
над якім завяршае калектыву
мовазнаўцаў на чале з паліглотам
Лявонам Баршчэўскім.

І, натуральна, разлічваем на
далейшую плённае супрацоўніц-
тва з дзядзькамі Рыгорам, на
Ягоныя мудрыя парады, ціка-
вия сумоў, дасціпныя жарты і
натхнёныя дэдыкацыі.

ГУТАРКА

Алег Лойка: «ЛІТАРАТУРА ЗАЛЕЖЫЩЬ АД КОСМАСУ»

Жыццёвы шлях Алега Лойкі
— шматпаказальны і тыповы
ў беларускай гісторыі. Дзесяткі
кніг, ступень доктара філалогії
(1969), член-карэспандэнта АН
Беларусі (1989), Дзяржаўная
премія (1990), дэканства
філфаку БДУ.. Любімец
тысячаў студэнтаў і сотняў
выкладчыкаў. І — нечаканая
хвароба, даносы вучняў,
некаторыя з якіх неўзабаве
занялі немалыя пасады,
звальненне «ніягоднага»
прафесара, ад'езд з Мінска ў
Слонім, адзінота..

Але размова з паэтам,
празаікам, перакладчыкам
і літаратуразнаўцам не аб
тым. Яна — шырэй — пра лёс
чалавека і літаратуры.

«Б»: — Яшчэ некалькі гадоў назад імя Алега Лойкі часта сустракалася на старонках СМИ: і як літаратора, і як грамадскага дзеяча. Цяпер жа можа скласціся ўражанне, што член-карэспандэнт Акадэміі навук Лойка — у эміграцыі..

Алег Лойка: — Не... Тут не эміграцыя, тут вяртанне на кругі свае. Вяртанне да таго, чым я жыў дагэтуль. Для мяне Слонімшчына, Зэльвеншчына, Ружаны, Дзярэчын — вельмі блізкія, вельмі дарагія. Паўторная «прапіска» ў Слоніме ў мяне была 6.6.2006-га. Крышку гэтыя тры біблейскія шасцёркі не на шчасце, аднак жа, мне здаецца, у Бібліі шасцёркі гэтыя не толькі прарочаць, значаць нешта кепскае, д'ябальскае, але яны сведчаць і нешта чараўнічае, чараўніча-купальская-натхняльнае. Зрешты, гэта кабалістычнае тлумачэнне Бібліі, тых лічбай. А для мяне яно аказалася «вяртальным»... Пра гэта я і верш напісаў: аб tym, калі я вярнуўся ў Слонім. Слонімская Лабазоўка — гэта маё Болдзіна, Ясная Паліяна, Коласаўская Мікалаеўшчына, Купалаўская Акопы. Мне здаецца, што не я адзін паехаў у сваю вёску: Лабазоўка раней была вёскай каля Слоніма, гэта цяпер яна ўвайшла ў горад (а раней я жыў на акраіне Слоніма на Зялёной), цяпер гэта Віленская вуліца. Да Вільні ад маёй хаты 195 км, да Мінска — 200. Да Гродна — 165, а да Брэста — таксама 165...

«Б»: — Алег Антонавіч, што думаеца ў гэтым адмысловым цэнтры — і Вашага дэязінства, і Вашых мараў, і успамінаў, і цяпершчыны?

А.Л.: — Думаеца... Думаю пра кнігі. Ужо і вершаў нямала напісаў, якія нечаканыя для мяне. На выхадзе — я чакаю выхаду — падручніка для студэнтаў па стара-беларускай літаратуре. Я выдаў першую частку, а цяпер напісаў другую, напісаў па просьбе студэнтаў. Першая назва, якую я даў гэту маніфестаціі, — «Літаратура

беларускага сярэднявечча». Тая літаратура — не старажытная, не «древняя», а — сярэдневяковая: раннія сярэднявечча, рэнесанснае, барокавае, рэфармацыйнае, контэрфармацыйнае...

Да ўсяго, яшчэ пішу падручнік, незвычайны падручнік — па змінальным літаратуразнаўству, якога, на жаль, няма ва ўніверсітэцкіх програмах па літаратуре. А я яшчэ ў школе задумаў напісаць такую кнігу... Я чытаў здайманую фізіку — і захапляўся, здайманую астрономію — і захапляўся, здайманую мінералогію... Здайманае літаратуразнаўства ў мяне — на матэрыяле літаратуры, і не толькі роднай, не толькі беларускай, але і ёўрапейскай: расійскай, украінскай, польскай, французскай, німецкай. Вось толькі назвы некалькіх раздзелаў: «Тым здайманней, чым глабальней...», «Сакральнасць фігурадльнасці» (паэзія — гэта фігурадльнасць, сакральнасць — святасць, святасць паэзіі? Так, святасць, і з маральнага, і з рэлігійнага боку: усё духоўнае — сакральнае! Асветніцтва — гэта служба святла. Сакральнасць паэзіі — і ад язычніцтва, не толькі ад хрысціянства), «Хто такая Баварыя?» і пад. Некалі спыталі ў Флабера: «Хто такая мадам Баварыя?», а ён адказаў: «Гэта я...».

Аналог — цяжка. Цяжка. Сноў у мяне няма. Былі два — пра тое, як я чытаю лекцыю... Думкі ж мае няпростыя ў няпросны час Беларусі...

«Б»: — Па сутнасці, Вы адзіны ў гісторыі беларускай літаратуры — пасля Максіма Гарэцкага, бадай, — хто канцэптуальна асэнсаваў і комплексна апісаў ўсю гісторыю айчыннай літаратуры: ад стараадаўнасці да сучаснасці (калі сабраць у адзінае ўсе Вашыя публікацыі ды выступленні). У адной асобе маєм чалавека-інстытут, чалавека-акадэмію. Вы адпрацавалі ва ўніверсітэце на філфаку больш паўстагоддзя. І — урэшце — зачончылася ўсё звольненнем не па сваёй волі. Нават па гэты размове відно, што Вам не ханае стасункаў з філалагічнай моладдзю, а самі — як жылі, так і жывіле лекцыямі, іх задумкамі і ўласабленнем. Раскажыце пра згаданыя сны...

А.Л.: — Ну... (Усміхаецца.) Чытату тысячнай аўдыторыі. Збіраўся, хваляўся, рыхтаваўся... Ка-нешне, я ўсё жыццё не ўяўляў сябе па-за ўніверсітэтам. Былі розныя прапановы працаўладкавання: з Акадэміі, з Саюза пісьменнікаў. Аднак я не мог уяўіць сябе без студэнцкай аўдыторыі.

«Б»: — Што даў Вам ўніверсітэт і што Вы яму передали наўзамен?

А.Л.: — Мне — можна так сказаць — усё даў ўніверсітэт. Усё, кім я стаў, — гэта дзякуючы ўніверсітэту: інтэрнату, хлопцам, дзяўчатаам, сябрам... Я «дэбютаўваў» не вельмі бліскучы...

«Б»: — Пачнём з таго, што Вы ледзь паступілі ва ўніверсітэт...

А.Л.: — Таму што была манадная камісія. Тут, у Слоніме, я адзін год — у шостым класе — вучыўся ў прагімназіі, а прагімназія была СВМаўскай (Саюза беларускай моладзі ў акупаванай распубліцы). Мы нікуды ніякіх звязу не пісалі, былі прысягі, але я не пайшоў на прысягу...

«Б»: — Прыйсагалі Беларусі Гітлеру?

А.Л.: — Прыйсагалі Беларусі. Гэта не гітлер-югенд быў, хоць і цяпер яшчэ рознае плявузаючы. Форму ж насыў, мама купіла мне на Слонімскай «таяўчучы» штаны з «чортавай» скуры. І шынель — німецкі...

Бацькі ў растэрміноўку яшчэ да вайны набылі патэфон і некалькі кружэлак. Сярод іх першая была з записам песні Міхала Забэйды-Суміцкага. І цяпер памятаю тая песні... «А у лесе, у лесе...» Са славутым Забэйдам я сустракаўся ў Празе, а першы раз убачыў яго на канцэрце ў Слонімскім народным доме культуры ў 1943 годзе. У першым радзе сядзеў гебельскамісар Слонімскі... Праз некалькі гадоў мой бацька ездзіў сведчыць супраць яго ў Познань у суд. А бацьку пасля вайны не пасадзілі таму, што ён дапамагаў партызанам медыкаментам. Быў на тым канцэрце і муж Ларисы Геніоўш спадар Янка... Ну і я, падшыванец, на галёрцы прыцішчыўся...

Вось тому мяне адразу і не прынялі ва ўніверсітэт: я адкрыта прызнаўся, што вучыўся ў СВМаўскай прагімназіі. І стаў кандыдатам у студэнты...

«Б»: — I, па сутнасці, Вы пераходзілі ўсю сучасную гісторыю ўніверсітета.

А.Л.: — Я напісаў успаміны пра маё ўніверсітэцкую жыццё. Увогуле, я напісаў пра тое кнігу.

«Б»: — А чаго Вам не ханае: у жыцці, творчасці?

А.Л.: — Цяжка матэрыяльна, фізічна. Я тут адзін пасля смерці жонкі, Ліліі Іванаўны. Маё становішча незайдзроснае. Але я ўдзячны, што вакол мяне ёсць дарагія людзі, наведваючы, падтрымліваючы, дапамагаючы. Тому духоўна я не абдзелены. І галоўнае — я пішу. За апошнія паўгода шмат што апублікаваў: і вершы, і ўспаміны...

«Б»: — Так мы зноў вярнулися да літаратуры... Што, на Вашую думку, нацыянальная беларуская літаратура найбóльш удалася, найлепши атрымалася ў сусветным ракурсе?

А.Л.: — Я бачу недацэнку літаратуры майго пакалення шэршагам маладзейшых. І цяпер з'явілася многа талентаў: у пазі, прозе, а вось пакалення не атрымліваеца, такога, як Адамчык, Пташнікаў, Кудравец і іншыя. Здавалася, запаўняем незапоўненыя нішы, а чым запоўнілі? Часта — ерундой... Аднак, як некалі гаварыў мой бацька, у гаспадарцы ўсё патрэбна... Я ж асабіста за класічнасць: і рамантычную, і рэалістычную, якія з чалавекам, з чалавечай тэмай, з перажыўаннем, з радасцю, з болем. Вось гэта нашая літаратура і змагла найлепши уласцівіць. У сусветным маштабе, да ўсяго, беларуская літаратура адметная сваім магутным і да сёння шырокім ды актыўным літаратурна-грамадскім працэсам (літаратурныя суполкі, аўяднанні, выданні: кнігі, альманахі, часопісы, газеты), адметная сваім пафасным адраджэнцкім, асветніцкім жыццем. Цяпер жа нам, нашай пазі, прозе не хапае галоснасці, публічнасці, не хопае падтрымкі дзяржаўнай. Я асуджаю гэтае здзяржаўнае не-прынайшчэ-нельюбоду да літаратуры! Гэта ўсё непрыгожа. Літаратура ж — рэч прыгожая.

«Б»: — Гэта — Ваша новая вядзенне: літаратура і філалогія — справа прыгожых...

А.Л.: — Так, я нават прапаную на філфак прымаць толькі прыгожых людзей. І форма, і змест філалогіі, настаўніцтва павінна ўражваць. Я не супраць сухасці акадэмічнай, але ва ўніверсітэце патрэбна — у большай ступені — і эмоцыйнае, таму што эмоцыі вучаць, а не сухая дыдактыка.

«Б»: — У савецкі час несвабода, цэнзура часта спрыяла творчасці, спрыяла напісанню надзвычайніх текстаў: вершаў, раманаў. Чаму, на Вашую думку, сённяны пры лішку дзяржаўнай несвабоды беларуская літаратуры бракуе надзвычайнага?

А.Л.: — Я не могу гэта расплюмачыць, бо не ведаю, чаму... Літаратура як з'ява залежыць ад космасу, ад зорак. Мы думаем, што гэта мы пішам, а гэта за нас пішуць. Я тут ідэаліст. Я і сам так пішу: верш адразу бачу, ён ужо ёсць перад тым, як я пачынаю яго запісваць-складаць. Я веру ў тое, што чалавек прыйдзе да разумення значнасці літаратуры праз уздеянне нейкіх касмічных сіл, касмічнага разуму. Касмічны разум доўга чалавека на зямлі гадуе. Сасна лепш расце, а разум чалавечы — на жаль... Неразумнасць наўкол, наўкол — задавальненне патрэб жывата, а не патрэба душы. Налісі, але наеўшыся трэба думаць, а не пазяхаць у сне, сне бязвольнасці, абыякавасці, прагматызму. За апошні час мы пабагацелі. І дзяржава нашая багатая, і казна нашая багатая, але на што ідзе

тая казна? На глядалішчы, але на якія? На «Віцебскі базар»... Я глядзею. «Дзень Беларусі»... Але ж які гэта дзень? Пакажыце сваё! А так, калі ласка, за грошы ўсё рускія... Я не супраць, але калі тут свой талент не падтрымліваецца, і ў «Дзень Беларусі» толькі дзве беларускія песні...

«Б»: — Вы разважалі пра стасункі літаратурных пакаленняў. А ці не падаеца наогул — у глабальным маштабе, што літаратура ў сучасным свеце перараджаеца, што прыйдзе час — і праз паўстагоддзя, стагоддзе такай літаратуры, якая вырасціла Вас, вывучэнню якой Вы прысвяцілі жыццё, не будзе?

А.Л.: — І сапраўды, я думаў пра тое. Цяпер на нас глядзяць як на кансерватораў. Нават і графаманамі называюць. Захад перайшоў на коміксы, аднак літаратура ж застаецца. Застаецца! Мы, на жаль, для многіх маладых — перажыткавыя істоты. Але перажыткавае — уваскрасе. Аднак каб узнялася, адрадзілася літаратура — грамадства павінна ўзняцца. Грамадства ж цяпер у «бізнесе», а «бізнес» наш не стаў апекуном пазі, не стаў меценатам, як некалі раней, у часы Сапегі, Астрожскага, Агінскага. Фёдараў выдаваць кнігі куды прыйшоў? Да Хадкевічаў прыйшоў. Падчас Агінскага ў Слоніме быў ў ёўрапейскага рангу тэатр. Слонім называлі падночнай Венецияй! Адзінаццаць мастоў у горадзе... Не многія гарады могуць пахваліцца тым.

«Б»: — Алег Антонавіч, а на якое пытанне Вы яшчэ не маецце адказу?

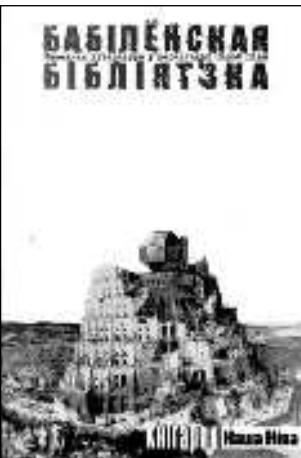
А.Л.: — Чаму чалавек і чалавечтва не развіваеца па ўз্দынай лініі? Я не бачу ўз্দыму. У сярэднявеччы ён быў. І я хацеў бы нарадзіцца ў сярэднявеччы. Яно было ўз্দынным, стваральным. Выклікае на сябе раны Хрыста, напісць «вынікі рэчаў» — як Аўгуста — у ста тамоў пра гэты свет!.. Я вітаю хрысціянскі айкуменістычны рух. Было б цудоўна, калі б усе хрысціяніе аўядналіся. Аўядналіся ў час, калі ідзе трэцяя сусветная вайна. Ідзе недацэнка жыцця як такога. Само жыццё ёсць шчасце, а не «загробнае» жыццё.

БІБЛІЯТЭКА

КНІЖНІЦА

Як і раней, працягвае знаёмства з лепшымі кніжнымі навінкамі года, якія прайшлі экспертызу рэдакцыі часопіса «Дзеяслой».

Бабілёнская бібліятэка:
Замежная літаратура ў перакладах «Нашай Нівы» / Эдгар Алан По, О.Генры, Яраслаў Гашак і інш. — Мінск: I. П. Логвінаў, 2007. — 270 стар. — (Кнігарня «Наша Ніва»). Наклад 1000 ас.

Больш за дваццаць аўтараў з найвялікшых літаратураў свету па-беларуску — найлепшы падарунак аматарам прыгожага пісьменства. Зборнік можна пачынць чытаць з любога тэксту, з любога аўтара. Праўда, думаецца, невыпадкова ў кнігі німа рэдактара: тэксты, перакладзены дзесяткам розных асобаў, настолькі розняцца па стылі, па мове, па музыцы, што яднае іх толькі вкладка... Аднак, можа быць, гэта і добра: аўтары ж розныя...

Людміла Рублеўская.
Шыпшина для Пані: вершы
і эсэ. Мінск: Мастацкая
літаратура, 2007. — 254 стар.
— (Беларуская пазія XXI
стагоддзя). Наклад 1500 ас.

Прадуманая, скампанаваная кніга. У ёй дзесяць раздзелаў, кожны з якіх адкрываеца эсэ, якое само па сабе — верш у прозе. Цяжка паверыць, аднак гэта першая грунтоўная паэтычная кніга Людмілы Рублеўской, якую сённяшнія маладыя ўжо больш ведаюць як аўтара папулярных гістарычных раманаў. Для іх гэта будзе своеасабліве адкрыццё пазата і найпрыемнае паўтарэнне пройдзенага ўжо ў вершах, бо «любоў да Беларусі, да яе гісторыі, павага да тых, хто працаў на захаванні культурнай спадчыны народу, праблема захавання гістарычнай памяці — асноўны літматаўшчынны мотыў твораў Людмілы Рублеўской», змешчаных у гэтай кнізе.

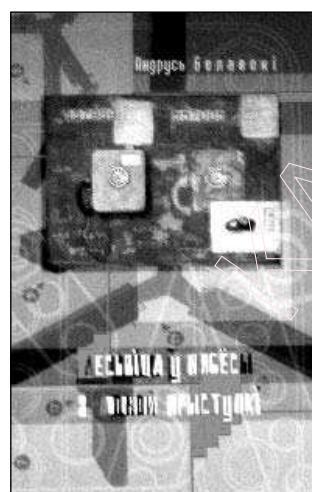
**Уладзілаў Ахроменка. Максім
Клімковіч. Янкі, альбо апошні
наезд на Літве: кінаман-**

фарс. — Мінск: Медысонт,
2007. 244 стар. Наклад 500 ас.

«Беларускія буржуазныя літаратары» (так іны самі сябе называюць) Ахроменка і Клімковіч нарашце парадавалі свядомых беларускіх чытачоў «вострасюжэтным» творам на роднай мове. Кніга-правакацыя, кніга-пародыя, кніга-выклік, якая выкліча (і выклікала ўжо) неадназначную рэакцыю і жаданне паспрачацца з аўтарамі ў «прыхільнікаў інтэлектуальнай літаратуры, якія цэнтрычную пароду, дасціпнія алюзіі...» — і наконт яе інтэлектуальнасці, і наконт дасціпніасці...

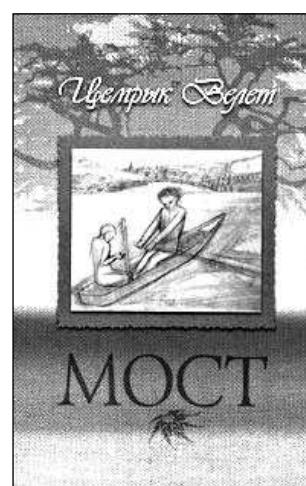
**Андрусь Белавокі. Лесьвіца
у нябёсы з адной прыступкі.**
— Мінск: I. П. Логвінаў, 2007.
— 188 стар. (Другі фронт
мастацтва). Наклад 200 ас.

Кнігу варта набыць ужо дзеля прадмовы і паслямовы, каб атрымаць прыклад любові і памяці выкладчыка і сяброў. Публістычна частка кнігі чытаецца на ўздыху як дослед-летапіс часу, калі «Навінкі» і «Наша ніва» прадаваліся ў любым менскім шапіку, а квіткі на канцэрты рок-гуртоў набываліся легальна. Вобраз Андруса Белавокага блізкі да бугаўскага Хлопчыка Бананана, які таксама ствараў Кнігу. Пяцро Васючэнка праводзіць паралелі з нацыянальнымі класікамі, што загінулі на пачатку творчага шляху. Але тут іншае. Прынцып «жыць хутка, памерці маладым» — адзнака іншых часу і вымірэння.

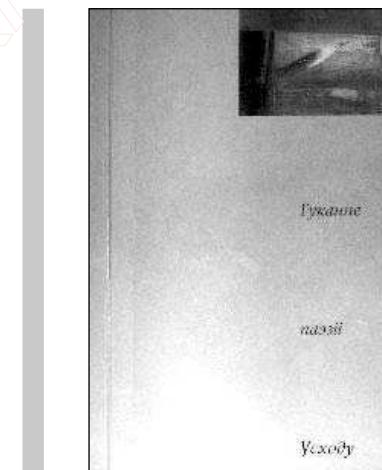
**Цемрык Велет. Мост:
выбранныя вершы. Менск: I.
П. Логвінаў, 2007. — 60 стар.
Наклад 300 ас.**

Цемрык Велет, па ўласным прызнанні, будзе мост «між формаю, зместам і працягам».

Ён піша наўмысна няроўна з гледзішча рыфмы і рытму, па-рушаючы фармальныя законы паэтыкі. Вершы паэта, аб якія яшчэ паламаюць пёры літкрытыкі, звернутыя да падтэкставага сусестўнага, падсвядомаснага. Іх вызначальныя рысы — заўжды нечаканая вобразнасць і алюзійнасць. «Хто любіць жыццё, той яго страціць» — гэткі «аптымістычны» зварот да чытача ўсё ж такі ня ёсць лейтматыўным у творчасці паэта. Нягледзячы на наяўнасць змрачнаватай лексікі (слова смерць сустракаеца ледзь не праз верш) і фаталістычных матываў, дэбютны зборнік Цемрыка пакідае светлую пачуцці. *не цягні ў хату зямлю з магілкі яна насірэз прасякнутая чужысці мі слязами пазыбягай Там жыцця і сыходзь бяз рытму без аркестраў і маршаў — у неба нотаю мі*

Гуканне пазії Усходу. Пазыкі:
— Пер. Рыгора Барадуліна.
— Мінск: Рым.-катал. Парафія
св. Сымона і св. Алены, 2007.
— 312 стар.

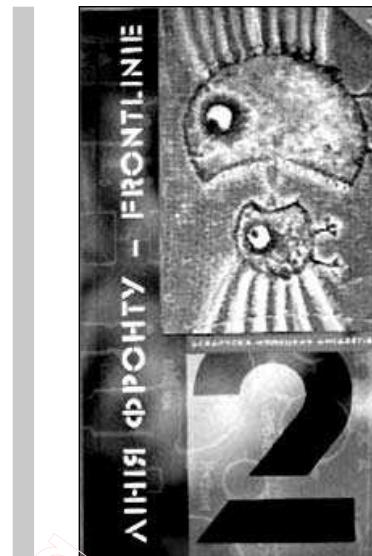

Так класічную ўсходнюю пазію ў нас яшчэ не перакладалі. Гэта не пераклады ў чыстым выглядзе твораў сямідзясяці (!) аўтараў Кітаі, Японіі, Карэі, В'етнама, а перастварэнні альбо, як іх называе Барадулін, — пазыкі. Пазыкі найперш сюжэтна-настраёвага плану, бо гукапіс, рыфмоўка, наўратытміка — нашыя, барадулінскія. Такое сугучча беларускага і аўтэнтычнага ўсходняга стварае нечаканы ўздзеяніе (хаця прыхільнікі класічнай усходняй пазії могуць не зразумець).

*Лавец стракоз мой залаты!
Куды ў краіне невядомай
Забег сягоння ты?
(Ціё, «На смерць маленькага*

Асобная падзяка ці, як сёння кажуць, рэспект Генадзю Мацуру за бліскучы афармленне.

**Frontlinie-2. Deutsch-Belorussische Anthologie. /
Лінія фронту-2. Беларуска-
нямецкая анталёгія. Менск: I.
П. Логвінаў, 2007. — 244 стар.
Наклад 500 ас.**

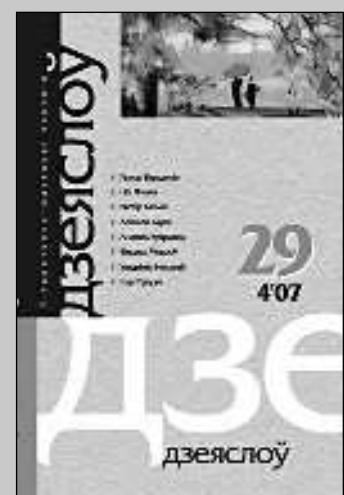

самастойнага Вялікага Княства Літоўскага перад Люблінскай уніяй з Польскай Каронай, якая і прыспешыла ту юную ўнію... Вайна за інфляндскія землі і выхад да Балтыкі стала вайной з Маскоўіяй, што прынесла пакуты, гібелль і палон жыхарам усходніх земляў ВКЛ і асабліва Полаччыны. ВКЛ, як мы ведаєм цяпер, «праверку дзяржавы на трываласць і моц» не вытрымала, і таму жывем мы сёння ў Беларусі.

ДРУК

«Дзеяслой», №29

Вышаў у свет новы — дваццаць дзесятвы — нумар незалежнага літаратурна-мастацкага часопіса «Дзеяслой». Ён пачынаецца нізкай вершаў Рыгора Барадуліна «Вечаровая малітва». Сярод паэтычных публікаций — і вершы Сяргея Сыса, Віктара Сылінко, Ігара Сідарука ды Алены Ігнацюк. Проза прадстаўлена аповесцю Віктара Казько «Зазірнуць у очы свайму «Я», раздзеламі аповесці Дзымітрыя Плакса апавяданнямі Віцэсія Мудрова, Юры Станкевіча і Паўла Ляхновіча. Дэбютуюць у пазіі Руслан Юсупаў, у прозе — Алег Жлутка.

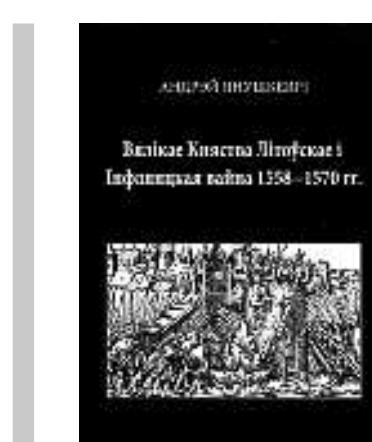

№29 «Дзеяслова» ўпершыню ў сучаснай гісторыі публікуюць мініанталогію сучаснай шведскай прозы.

Да 125-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа змяшчаюцца артыкулы Аляксея Каўкі «Свой пачасны пасад. Янка Купала: Дзяржаватворчая думка паэта» і папулярны нарыс пра Якуба Коласа «Праз лес, праз лес» Уладзіміра Някляева.

Завяршаюць новы нумар старонкі кнігі Сяргея Шапрана пра Васіля Быкава (раздел «Аперацыя «Круглянскі мост»), запісы Леаніла Бортнік, гутарка Анатоля Мяльгуга з мастаком Леанідам Шчамялём, літаратуразнаўчы артыкул Паўла Абрамовіча, размова пра кнігу Валянціна Акудовіча «Код адсутнасці» і «Дзеяліс».

На часопісе «Дзеяслой» можна падпісацца ў любым аддзяленні сувязі (падпісны індыктор 74813). У кіёсках і кніжных крамах яго набыць немагчыма.

Найгрунтоўнейшае даследаванне апошніяй вайны яшчэ

ЛІТЗАМЕЖЖА

ТАМУ, ХТО СКАЗАЎ «ИЗЮМ»

Аляксандар ТКАЧЭНКА,
прэзідэнт Расейскага ПЭН-цэнтра

**Я ўжо не памятаю, хто пачаў
гаварыць на мове пакалення 60-х
— герой Аксёнаў ці мы ўсе, хлопцы
той пары, на мове аксёнаўскіх
герояў. «Затарылася, зацюрылася
бочката, аблыла кветкай і з месца
ссунулася...» І сапрауды, у нас і паміж
намі з'явіўся свой Халдэн, герой
амерыканскага знакамітага рамана
Сэлінджа «Над прорвай у жыцце».
Ён быў, вядома ж, ніглістам і трохі
цынікам, але ў нашага ўсё ж было
галоўнае адрозненне — у кожнага быў
свой «зорны квіток» у кішэні, і ўсе ўжо
былі гатовыя ехаць чорт ведае куды
дзеля «апельсінаў з Марока». Аксёнаў
— лірык, і гэта яго галоўная якасць.
І ён дзеянічаў на нас амаль фізічна...
Так, мы былі аксёнаўскімі хлопцамі,
якімі, зрешты, засталіся і дагэтуль.**

І наогул я марыў пазнаёміца з ім, што
бывае рэдка. Но, па сутнасці, не важна ве-
даць пісьменніка асабіста. У майі уяўленні
і па чутках Аксёнаў быў сібарытам, прад-
стаўніком пакалення стыляга. Вядома, пі-
жон, штатнік, г.зн. апранаўся ў «стэйтсу»...
Мне тады было гадоў шаснаццаць, і гэта
было важна. Я сам канануў невядома пад каго
з-за малых правінцыйных магчымасцяў.

Аповесці Аксёнаў гаварылі пра яго
надзвычай лёгкі, вясёлы, паспяховы хар-
актар, які, як я думаў, ён запазычыў са
шчаслівага, якога-небудзь наменклатурна-
га дзяяцінства... Са старонак газет шумелі
пісьменнікі — «чарназёмщицкі» і вала-
годцы з вялічамі. А тут «Залатая мая жа-
лязяка», «Суперлюкс»... І ўсё такое роднае
і блізкае. Грамадства выходзіла з бруду і
сталінскіх жахаў, і Аксёнаў быў галоўным
стылістам усіх гэтых ператварэнняў.

І вось я сапрауды сустрэўся з Васілем
Палычам. У 76-м. У ім уразіла прыроджанае
пачуццё густоўна апранацца, насыць
цвідавыя пінжалі і пад іх — ваўняныя
гальштуки. Аднатонныя. Уменне давер-
ліва і ціха размаўляць — і раптам раз-
рагатацца, гулка, але гэта жа нягучна
у рудаватыя вусы. Калі яго «Апёк» быў
прачытаны там, дзе трэба, яшчэ да публі-
кацыі, і з ім была гутарка, ён спытаў: «Як
же вы яго дасталі?» Яму адказалі: «Калі
б вы ведалі, колькі вакол вас стукачоў».
Калі «Апёк» выйшаў у Амерыцы і я яго
там прачытаў, то быў узрушены. Погляд
на Васіля Аксёнаў цалкам змяніўся. Гэта
быў ужо не пісьменнік-пястун лёсу, герой
і кінапрыгажун. Яго лёс, лёс маці Яўгеніі
Гінзбург, стромкі маршрут яе жыцця ў
магаданскіх лагерах і пражыванне сына
Васі на селішчы ўвесь гэты час разам з
ней — як жа ён змог ўсё гэта вытрываць?
Асабліва доўгае маўчанне, калі, як бы
забаўляючыся, ён перакладаў для «Ино-
странки» «Рэгтайм» Дактароу і пісаў раман
«Пошуки жанру»... Божа, як жа ўсё гэта
глыбока сядзела ў ім, катавала, курчыла-
ся... Уласна, яго і пазбавілі грамадзянства
у 80-м наўздангон, калі ён паехаў чытаць
лекцыі ў Джорджтаунскі ўніверсітэт, ме-
навіта за «Апёк», а не за «Метраполь». Бо
«Апёк» напісаны наводмаш, раскавана, на
лексіцы магаданскага дзяяцінства і на ла-

гернай ненарматыўцы — тады, у сярэдзіне
70-х, у час ялейных саўпісаўскіх вершыкаў
і аповесцяў. Зараз ужо зразумела, што
ўсё напісане Васілем Палычам пасля,
уключаючы і цяперашня яго раманы,
— усе яны ў святле таго «апёку», які ён
атрываў яшчэ ў дзіцячыя і юнацкія гады...
І ад гэтага нікуды не дзенешся. На жаль,
гэта павіннае і тым, што акрамя
літаратурных узнагарод Васіль Аксёнаў
не мае ні адной дзяржаўнай, нягледзячы
на яго знакамітасць, мабыць, большую,
чым ва ўсіх цяперашніх пісьменнікаў.
Дзяржава, якая стала правапераемнікам
той яшчэ дзяржавы, узяла на сябе і права
не асабліва любіць тых, хто асабліва не
любіў яе. Аднак самая адметная якасць
Васіля Аксёнаў пры ўсёй яго палкасці —
гэта адсутнасць злосці. Любоў, ўсё тая
ж рамантызм і лірыка, што прашылі і яго
«Востраў Крым», і «У пошуках смутнага
бэбі», «Маскоўскую сагу», «Масква-квак-
ва»... Ён — добрая душа, вялікі разумны
кот, «лапачка», якіх мала... Гэтакі сучасны
Купрын, які ў свой час папіў з ялцінскімі
«баржомцамі» і пагаварыў з сенатарамі
з Вашынгтона... Ды і цяпер проста трыва-
еца з маскоўскай ліслівай перад ім
элітой...

Масіў напісанага В. Аксёнаўым гаво-
рыць аб з'яве раманіста XX стагоддзя,
параўнальнага толькі з раманістамі XIX.
Ён піша доўга, раздумна, выцягвае, нібы
штукар, доўгую стужку сюжэту. Аднак не
паўтараецца. Ён адчувае форму, разуме-
ючы, што інэрція думкі — гэта згуба не
толькі філосафа, але і пісьменніка.

Яму споўнілася 75! І гэта неверагодна!
І ў той жа час выдатна. Ён у добрай форме.
Памятаю, што ў 88-м мы сядзелі з ім
у джорджтаунскім рэстаранчику і пасля
доўгага расстання гучна ды эмацыйна
размаўлялі. Сусед па століку, амерыка-
нец, спытаў па-ангельску: «Гэта чаму так
гучна гучыць тут расійская мова?» «О,
прабачыце, — замітусіўся я, — мы доўга не
бачыліся, дакладней, я доўга не бачыў яго,
гэта грейт раши рэйтэр». «А, Леў Талстой»,
— усміхнуўся амерыканец і страціў да нас
цікасць. Але я тады яму адказаў: «Мэй
бі, мэй бі...»

У Кіеве ў Цэнтры культурнага і
дзелавога супрацоўніцтва «Ук-
раінская хата» прыйшла III Кіеўская
міжнародная кніжная выставка-кі-
маш. У ёй удзельнічала каля 200 вы-
давецтваў Украіны, а таксама Расіі і
Беларусі. Надзвычайную ўвагу мела
«Украінская анталогія», якую прад-
ставілі аўтар праекту Сяргей Глывюк
і паэт-перакладнік Віктар Шырокай. З
расійскіх выданняў цікавасць выклі-
кала білінгвальная серыя анталогій
славянскай пазэй «З стагоддзя ў ста-
годдзе», выдадзеная пры падтрымцы
Федэральнага агенцтва па культуры і
кінематографіі. Кніжнымі навінкамі
беларускі бок не парадаваў.

Мемарыяльную шыльду ў гонар
Сяргея Даўлатава ўсталяоць у
Санкт-Пецярбурзе на вуліцы Рубін-
штадта, дзе з 1944 па 1975 гады жыў пісь-
меннік. Урачыста адкрыццё адбылося
у дзень яго нараджэння — 3 верасня.
На цырымонію адкрыцця і ўскладання
кветак да мемарыяла прыехалі ўдава
пісьменніка Алена Даўлатава і яго дач-
ка. На ўрачыстасць запрошаныя сабры
і калегі Даўлатава — дзеячы культуры,
пісьменнікі, філолагі і рэдактары.

Міжведамасная камісія па расій-
ской мове і Міністэрства адукацыі
Расійскай Федэрациі прынялі рашэн-
не аб абавязковым ужыванні літары ё
у тых словах і імёнах, у якіх яе адсут-
насць скажае сэнс і гучанне.

А бвешчаны ўладальнік Усерасійскай
Грына, заснаванай адміністрацыямі
гарадоў Кірава і Слабодскага. Лаўрэа-
там 2007 года стаў 50-гадовы ўральскі
пісьменнік Аляксандар Кердан, аўтар
гістарычнага рамана для юнацтва «Бе-
рагададалены». Гэта дылогія аб заснаванні
расійцамі Сібіры і Далёкага Ўсходу. Па-
мер прэміі — 45 тысяч расійскіх рублёў.

У Кіраўскай вобласці (Расія) прайшо-
ў чарговы, трэці фестываль пазэй
«Васнецовікі дали». Ён штогод правод-
зіцца ў невялікім сяле Рабова Зуеўскага
раёна — на радзіме братоў-мастакоў Вік-
тара і Апалінарыя Васняцовых. На свяще
выступілі не толькі паэты і мастакі, але
і кіраунікі вобласці ды раёна.

НА ЗЯМЛІ ЯСНАПАЛЯНСКАЙ

Напярэдадні юбілею Льва Талстога ў музеі-сядзібে
Ясная Паляна прайшлі традыцыйныя Міжнародныя
пісьменніцкія сутрэчы.

Сярод удзельнікаў — тыя, хто стала прысязджа на Тульскую
землю, і тыя, хто толькі адкрыў для сябе гэты куток Расіі і яго-
нага гасціннага гаспадара — Уладзіміра Талстога.

Запал і пафас выступам задавалі мэтры: Ігар Залатускі, Леў
Аннінскі, Валянцін Курбатаў. Свой погляд на сучасны літпрацэс
выказалі Пётр Красноў, Антон Уткін, Уладзімір Бярзін, Захар
Прылепін, Аляксандар Цітоў і іншыя.

У дзень нараджэння Льва Талстога ў яго доме з вітальнымі
словамі выступілі «уладальнікі» славутых прозвішчаў: Уладзі-
мір Талстой, Павел Фларэнскі, Аляксандар Шолахаў.

Праграму сустрэч узбагацілі прэзентацыя кніг, а таксама
фотавыставка працаў У. Талстога «Жыць, каб выжыць».

На Пензенскай зямлі прайшло штогадовае Купрынскае свята.
«Гранатавы бранзалет», а таксама ў рамках літаратурна-му-
зычнай праграмы прэзентаваны «купрынскі» нумар мясцовага
часопісу «Сура». На наступны дзень адбылася прэзентацыя
10-тамовага збору твораў Аляксандра Купрына, выдадзенага
на сродкі ўраду Пензенскай вобласці маскоўскім выдавецтвам
«Нядзеля».

У Сургуче выйшла кніга «Паэту прысячыацца...». У ёй сабра-
ныя вершы, урыўкі з артыкулаў пісьменнікаў, крытыкаў,
выкazанні дзеячай культуры, прысвечаныя Мікалаю Рубцову.
Складу зборнік кіраунік Рубцовскага цэнтра ў Сургуче Сяргей
Лагераў.

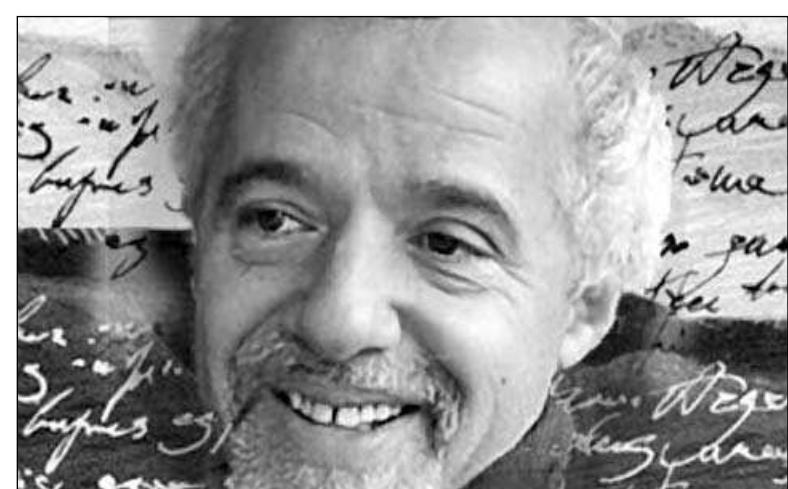
ПАУЛА КАЭЛЬО — 60 ГАДОУ

Бразілец Паўла Каэльо
— адзін з самых вядомых
пісьменнікаў сучаснасці
— адзначыў свой юбілей.
3 1988 года, з моманту выхаду
знакамітага «Алхіміка»,
яго раманы, перакладзеныя
на 52 мовы, уваходзяць
у разрад культавых (на сёння
прададзена ўжо больш
тыцці пяці мільёнаў кніг
у 140 краінах свету).

Але, як нярэдка здараеца,
прызнаны і паспяховы па ўсім све-
це пісьменнік не карыстаецца безу-
моўнай славай у сябе на радзіме.

«Я бачу, вам цікавы Каэльо.
Вы, пэўна, замежнік?», — гэтае
пытанне аднаго з наведвальні-
каў кнігарні ў Рыа-дэ-Жанэй-
ра як мага лепш адлюстроўвае
адносіны бразільцаў да свайго
«чараўніка». Зазначым, што ні ў
адной кнізе Каэльо няма персана-
жаў-бразільцаў.

Каэльо таксама часта назы-
ваючы «камерцыйным» пісьмен-
нікам. «Чараўнік — прадавец

кніг», «кароль бэстсэлероў» — так
часцей за ўсё называюць яго тыя,
хто лічаць сябе адмыслоўцамі ў
вобласці літаратуры.
«Я чытаў самую вядому кнігу
Каэльо «Алхімік» на ангельскай.
Яе сюжэт захоплівае, і можна
зразумець, чаму ён уваходзіць у
дзесятку самых чытэльных аўта-
раў у свеце. Але пакуль Каэльо не
дазволіць рэдагаваць свае тэксты
кампетэнтым людзям, у Бразілії
яго не признаюць вялікім пісь-
меннікам», — прызнаўся філолаг

Мілтан Гансалвіс, які прысвяціў
даследаванню тэкстаў Каэльо
асонную працу.

Самому пісьменніку, мабыць,
няма справы да высьвяління ад-
носінаў з крытыкамі. Ён вельмі
запатрабаваны ва ўсім свеце і
вялікую частку часу праводзіц у
паездках і сустрэчах з замежнымі
чытачамі. Зрешты, яго чакаюць і
на радзіме.

Lindarka,
паводле: РІА-новости і афіцыйнага
расійскага сайта пісьменніка

► СКАНДАЛ

**ЧЫЁ ЯЙКА БЫЛО
ПЕРШЫМ?**

**Шэсць мастака-
канцэптуальных праектаў
паэта Алеся Разанава і мастака
Віктара Маркаўца з малюнкам
таго, што яны назвалі
«яйкааквадратамі», з'явіліся
у Беларусі ў 1992 годзе.
На шумелы рэбрэндынг ТАА
«Мабільныя тэлесістэмымі» (МТС)
прайшоў у траўні 2006 года.**

Беларускія творцы некалькі разоў афіцыйна папярэджвалі кампанію аб сваіх аўтарскіх правах на знак і аб адказнасці. Аўтары «яйкааквадратамі» запатрабавалі прызнання факту парушэння аўтарскіх правоў. Але беспаспяхова: МТС афіцыйна зарэгістравала свой брэнд на тэрыторыі Беларусі 10 ліпеня 2007 года.

Цяпер беларусы спадзяюцца, што разгляд справы пакажа, як айчынная судовая сістэма абараняе аўтарскія інтарэсы. Адказчыкі правялі першую гутарку з суддзёй. МТС ніяк не каментуе сітуацыю.

Яйкі насамрэч падобныя. Як падобныя могуць быць толькі яйкі. Але аўтары па-рознаму тлумачаць іх малюнак у квадраце. Так, беларускія «яйкі», па меркаванні стваральнікаў, маюць

глыбокі філософскі сэнс. Паэт Алесь Розанав гаварыў аб тым, што «яйка — гэта знак, знак, які існуе ў квадраце», а «яйкааквадраты» — «універсальная формула, якая мае дачыненне да ўсяго, а з іншага боку — гэта з'явы, звязанныя з нацыянальным космасам і традыцыямі».

Калі наша яйка — ідэальнае і нацыянальнае, то ў расійцаў — натуральнае. Распрацоўнікам новага карпаратыўнага стылю ў выглядзе квадрата з яйкааквадратным выразам стала брытанскія брэндзінгавае агенцтва «Wolff Olins». Іх яйка сімвалізуе «абсалютны пачатак», акрамя таго, заклікана сумяшчаць зневіннюю прастату і зразумеласяць са складанасцю ўтрымання.

Акрамя беларускіх знакаў, новыя лагатып МТС падобны на знак найбуйнага ў свеце сотовага оператора «Vodafone» - белую коску-кроплю ў чырвоным круге, а таксама вельмі нагадвае значок дацкай кампаніі «Hartmann», якому больш пяцідзесяці гадоў. Нават маскоўская кампанія «Скіт» зарэгістравала свой таварны знак — тры яйкі на чырвоном фоне — сем гадоў назад...

Ці зможа Вярхоўны суд абараніць беларускіх аўтараў — пакажа час.

Паводле www.naviny.by

► АКЦЫЯ

«БУДЗЬМА РАЗАМ!»

Грамадскае аўяднанне «Саюз беларускіх пісьменнікаў» распачынае акцыю «Будзьма разам!» і запрашае да супрацы ўсе зацікаўленыя культурніцкія арганізацыі, аўяднанні, установы, гурткі. Мэта акцыі — выяўленне ў рэгіёнах краіны маладых талентаў, творчая, інтэлектуальная, маральная ды арганізацыйная дапамога ім.

Мы заклікаем адгукнуцца кіраўнікоў літаратурных аўяднанняў універсітэтаў, гімназій і школ усіх рэгіёнаў Беларусі, а таксама маладых пачаткоўцаў. Дасылайце свае каардынаты, творы, працаваны, пытанні і просьбы на адрес: 220012, Мінск, завулак Інструментальны, д.6, пак. 214.

Пасля агульнаспубліканскага маніторынгу вас чакаюць майстаркласы вядомых беларускіх пісьменнікаў, прафесійныя дысліпути, падтрымка, сяброўскія экспкурсіі і вандруўкі, публікацыі ў друку.

Будзьма разам!

Сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў

► ЛІСТАВАННЕ

«ДЗЯКУЙ ВАМ...»

**Здарыцца, пісьмы
спазняюца. І — надоўга.
Гэты ліст з вёскі Рудня
Жыткавіцкага раёна
прышло ў Саюз беларускіх
пісьменнікаў на імя народнага
пісьменніка Беларусі Івана
Шамякіна нядыўна, а ягонага
адрасата ўжо некалькі
гадоў няма на гэтым свеце.
Тым не менш, ён здаўся
рэдакцыі «Б» паказальным
і неардынарным, а таму і
вырашана было апублікаваць
яго з невялікім скрачэннем
і зрабіць адкрытым. У
ім — адлюстраванне не
толькі ўспрыняцца сучаснай
літаратуры, але і сама нашая
сучаснасць...**

«Добры дзень, паважаны Іван
Пятровіч.

Піша Вам вучань 11 «А» класа
СШ №1 г. Жыткавічы Мікалай
Б[...].

У сакавіку я сядзеў у школьнай бібліятэцы і чытаў Вашу аповесць «Ахвяры», і тут да мяне падышла бібліятэкар Ларыса Раманаўна Тымчук і перадала часопіс «Полымя» за чэрвень 1995 г. (№6) ды спыгала, ці не чытаў я Вашу аповесць «Без пакаяння». Я адказаў, што, на жаль, не. І яна сказала: «Раю прачытаць». І запісала мне гэты часопіс.

Калі я пачаў чытаць аповесць і дайшоў да таго месца, дзе Анкуда выстраліў у Васілька, у мяне на вочы слёзы нагарнуліся...

І мяне ўзяла такая злосць на гэтага Казіміра Пятровіча Анкуду, што здавалася, калі б я зараз яго ўбачыў, дык разарваў бы яго ўласнымі рукамі, і пасыпаў соллю.

А калі я прачытаў той эпізод, дзе Вася памірае, дык памяць мне падкінула падобны эпізод.

Снежань 2000 года, я сяджу ў рэанімацыі і чакаю, калі выйдзе доктар: збітая машынай мая дзяўчына Таццяна, якую я чахаў, як сказаў паэт, «Так нежно, безмятежно».

І выйшаў доктар, і сказаў: «Хлопец, будзь мужнім, няма ў цябе больш дзяўчыны».

І ў туноч (пасля прачытання аповесці) я доўга не мог заснуць: мне пастаянна бачыўся то Васільёк на асфальце, то гібель самога Анкуды.

З аднаго боку, гэтыя Анкуда правільна зрабіў, што выстраліў, але навошта яму было страліць на паражэнне? Выстраліў бы ў паветра і ўсё, напалаху бы і не забіў.

З аднаго боку, гэтыя Анкуда правільна зрабіў, што выстраліў, але навошта яму было страліць на паражэнне? Выстраліў бы ў паветра і ўсё, напалаху бы і не забіў.

Вось такая ідэалогія гэтых камерсантаў. У мяне ёсьць знаёмы прадпрымальнік на Жыткавіцкім цэнтральным рынку В[...] Валянціна Віктараўна. І я нядыўга стаў сведкам такой карціны: мароз, а каля яе палаткі прайшла дзяўчынка, апранутая ў летнюю куртку. Падышла і сказала: колькі каштце «Ролтан»? Даведаўшыся цану, пералічыла свае гроши і адышла. А Валянціна Віктораўна спытала: «Не купляеш?»

На што дзяўчынка адказала: «Не хапае». І заплакала. А Валянціна Віктораўна спытала: «А чаго ж ты плачаш?» На што Данія (так звалі дзяўчынку) сказала: «Тата піў па-страшнаму, усё пратіў і павесіўся. А дома няма чаго есці і грошай няма».

Расчуленая Валянціна Віктораўна ўзяла пакет і наклала туды «Ролтан», ківі, бананаў і працягнула Даніі са словамі: «Бяры, калі ласка, грошай не трэба». А Данія адказала: «Не, я не магу гэта ўзяць, бо Вы падумаецце, што я на жаласць б'ю. А я проста расказала, бо няма каму паплакацца». На што Валянціна Віктораўна сказала: «Нічога падобнага. Бяры, бяры і яшчэ раз б'я»...

А вось Анкуда — той забіў Васілька. Мучацца і нават спрабуе пакаяцца перад святыном. Але той не прыняў гэтых грэх і пазваніў у міліцыю. І

за Анкудай пачынаецца самое сапраўднае паліванне, якую арганізаваў пракурор... У цякаючы ад кілеру, Казімір Пятровіч гіне ў аўтакатастрофе, асіраціў дачку Жанэт.

Цяпер я зноў узяў той часопіс і перачытаю гэту аповесць. Як трапна заўважана пра акружэнне Анкуды: «Шакалы». Так, натуральныя шакалы і гіены.

Вось я падумваю аб тым, каб таксама стаць камерсантом і адкryць сваю булачную...

Не магу таксама абмінуць Ларысу, жонку Анкуды. Я не разумею, як гэтыя Анкуда жыў з ёй, пастаянна цярпеў неабгрунтаваныя нападкі яе разнасці. Вось Жанэт, тая калі выйдзе замуж, таксама будзе такою жа, як і яе мамуна, а не яшчэ горш. І тое, што Казімір Пятровіч здрадзіў ёй з Тамарай, гэта большай часткай віна Ларысы. Пастаянна гаварыла — вось і не вытрымаў. А Анкуда — паскуда. Скажыце, калі ласка, Анкуда — зборны вобраз ці рэальны чалавек? Як доўга Вы пісалі гэту аповесць?

Дзякую Вам за Вашыя цудоўныя творы і дай бог Вам здарояў і творчых поспехаў на доўгія дыдоўгія гады. Сёння 10 лютага, у мяне дзень нараджэння. 19 гадоў, а нічога добра не зрабіў, нават страшна становіцца.

Да пабачэння».

ПАВАЖАНЫЯ СЯБРЫ!

Калі вы і надалей хочаце чытаць выпускі «ЛІТАРАТУРНЫЙ БЕЛАРУСІ», вам неабходна зрабіць папрэднюю перадаплату на «НОВЫ ЧАС» (бланкі квіткоў друкуюцца ў газете).

«ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ» у такім фармаце (16 старонак) будзе з'яўляцца штомесяц у апошнюю пятніцу.

Пры жаданні вы можаце аформіць падпіску толькі на асобныя нумары з літаратурным выпускам.

Кошт аднаго нумара газеты — 500 рублёў.

Да сустрэчы!

«Літаратурная Беларусь» — гэта супольны праект Грамадскага аўяднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў», гэта альтэрнатыва адабранаму ў яго і цяпер падкантрольнаму штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва».

Гэта фармаванне незалежнай творчай думкі нацыянальнай эліты.

Гэта імкненне супрацьстаяць татальному замоўчванню вольнага мастацтва слова ў дзяржаўных СМИ.

Гэта свободная tryбуна паэтаў, празаікаў, драматургаў, крытыкаў і чытачоў Беларусі.

Гэта напамін аб тым, што Беларусь — і дзяржаўная, і літаратурная — створана пісьменнікамі, і яна патрабуе іхнія працы і апантанасці.

«Літаратурная Беларусь» — новы час чытання.

5 КАСТРЫЧНІКА, ПЯТНІЦА

- 05.35** Сериал «Право на счастье». 06.20, 07.10, 08.10 Доброе утро, Беларусь!. 06.30, 07.05 Пресс-обзор. 06.45, 07.45 Зона X. 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 15.00, 16.00, 18.00, 19.00, 00.05 Новости. 07.30, 08.30 Деловая жизнь. 08.20 Готовим вместе. 08.35 Сфера интересов. 09.05 Боевик «Группа Zeta». 09.55 Мелодрама «Близнецы». 10.55 Телевизионная сага «Любовь как любовь-2». 12.10 Мастера советского кино. Актер Анатолий Папанов. Драма «Холодное лето 53-го». 14.00 Час суда. Дела семейные. 14.45 Nota Bene. 15.15, 19.25 Новости региона. 15.30 Сериал «Клава, давай!». 15.50 Мелодрама «Близнецы». 16.50 Сериал «Право на счастье». 17.45 Телевизионная сага «Любовь как любовь-2». 19.35 Зона X. 19.55 Боевик «Группа Zeta». 21.00 Панorama. 21.40 Б.Уиллис, М.Перри, А.Пит в комедийном боевике «Девять ярдов-2». 23.35 Фигуры. 00.30 День спорта. 00.40 Драма А.Г.Инэрриту «Сука-любовь». 03.10 Вот так шоу!

- 06.00 Наши новости. 06.05 «Лолита. Без комплексов». 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Наши новости. 07.05 ОНТ представляет: «Наше утро». 09.05 «Татьянин день». Многосерийный фильм. Россия, 2006 год. 10.00 «Модный приговор». 11.00 Наши новости. 11.05 Новости спорта. 11.10 Сериал «Не родись красивой». 12.00 «Малахов+». 13.00 Наши новости. 13.05 Новости спорта. 13.10 Сериал «Моя прекрасная няня».

- 13.40 «Федеральный судья». 14.30 «Контрольная закупка». 15.00 «Лолита. Без комплексов». 16.00 Наши новости. 16.10 Новости спорта. 16.15 «Женщины в любви». Многосерийный фильм. 17.15 «Пусть говорят» с Андреем Малаховым. 18.00 Наши новости. 18.15 Новости спорта. 18.20 Премьера ОНТ: «Документальный детектив». «Обыкновенный подвиг». 18.55 Поле чудес. 20.00 Время. 20.30 Наши новости. 21.00 Новости спорта. 21.05 «Великолепная пятерка». 22.10 ОНТ представляет: «Наша Раша». 22.55 Наши новости. 23.10 Новости спорта. 23.15 Худ. фильм «21 грамм». 01.30 Худ. фильм «Я женился на убийце с топором». 03.00 Наши новости. 03.20 Новости спорта. 03.25 Фильм «Болевой прием». 05.05 Звезды эфира. «Веселые ребята». Часть 1-я. 05.35 Худ. фильм «Похождения зубного врача».

- 06.00 «24 часа». 06.10 «Минцина». 06.20 «С чего начинается утро». 07.30 «24 часа». 07.40 «С чего начинается утро». 08.40 «Автопанорама». 09.00 «Солдаты 13». Сериал. 10.00 «Наш дом». 10.30 «24 часа». 10.40 «Очевидец» представляет: самое смешное». 11.05 «Ребека». Телесериал. 12.00 «За все тебя благодарю 2». Сериал. 13.00 «Личный интерес» с Павлом Кореневским. 13.30 «24 часа». 13.50 «Секретные истории». 14.45 «Инопланетяне». Мультсериал. 15.10 «Элен и ребята». Молодежный сериал. 16.00 «Есть контакт».

- 12.50 ОНТ представляет: «Тележурнал «Союз». 13.10 Худ. фильм «Жестокий роман». 16.00 Наши новости. 16.10 Новости спорта. 16.15 «Новые песни о главном». 17.25 «Клуб веселых и находчивых». Высшая лига. Музыкальный фестиваль в Юрмале. 20.00 Большая политика. 20.30 Наши новости. 21.00 Новости спорта. 21.05 Премьера сезона. «Ледниковый период». 00.15 Худ. фильм «Каждое воскресенье». США, 1999 год. 03.00 Наши новости. 03.20 Новости спорта. 03.25 Худ. фильм «Китайский сервис». 04.55 Звезды эфира. «Веселые ребята». Часть 2-я. 05.25 Худ. фильм «Случай с Полянином».

- 06.25 «Военная тайна» с Игорем Прокопенко. 07.10 «Анфас». Военно-патриотическая программа. 07.30 «Приключения кенгуруят». Мультсериал. 08.00 «Афромосквич». Комедийный сериал. 09.00 «Наш дом». 09.30 «Большие мозголомы». 10.35 «Прогнись и пой с Ларисой Грибальевой!». 11.05 «Минск и минчане». 11.35 ПРЕМЬЕРА. «Колобков. Настоящий полковник». Сериал. 12.35 Комедия «Полосатый рейс». СССР, 14.10 «Космические ковбои». Мультсериал. 14.35 «Новые путешествия дилетанта». 15.05 «Рожденные в СССР». 15.50 «Видимо-невидимо». Обзор международного шоу-бизнеса. 16.30 «24 часа».

- 16.30 «24 часа». 16.50 «Бабий бунт». Ток-шоу. 17.20 «Минцина». 17.30 «Званый ужин». 18.25 «За все тебя благодарю 2». Сериал. 19.30 «24 часа». 20.05 «СТВ-спорт». 20.15 «Добрый вечер, малыш». 20.30 Худ. фильм «Доверяйся мужчине». 22.30 «24 часа». 22.55 «Видимо-невидимо». 23.35 Каспер Ван Дъен и Шериллин Фенн в боевике «Офицер убойного отдела».

- 07.00 Утренняя подзарядка. 08.00, 16.55 Сериал «Белинда». 08.50 Документальный сериал «Лики Евразии - диалог культур». Фильм «Последний принц степи». 09.30 Едим дома. 10.00 В этот день. 10.05 «Мелодии осени». Концерт. 10.35 Анекдот. LAD. 10.55 Сериал «Расплата за грехи». 11.45 «Амфиртион». Спектакль Национального академического драматического театра им. М.Горького. 14.10 «Олимпийская история». Атланта Фильм 2-й. 15.05 «Спорт, спорт, спорт...» Татьяна Дроздовская.

- 15.35 Сериал для детей. «Вот так мы живем». 15.50 Мультсериал «Доброе утро, Микки Маус!». 16.20 Все о безопасности. 17.55 Гандбол. Лига чемпионов ЕГФ. Мужчины. БГК им. Мешкова - Горенье. Прямая трансляция. 19.35 Белорусское времечко. 20.40 Калыханка. 20.55 Права человека. 21.10 «Великолепная семерка». Эпизод первый. 22.15 Исторический сериал «Ермак». 23.20 Хоккей. Чемпионат Беларуси. «Керамин» - «Динамо».

- 07.00 Доброе утро, Россия! 09.05 «Мой серебряный шар. Троцкий и его дети». Ведущий - Виталий Вульф.

- 16.40 «Фантастические истории». 17.30 «Наше дело». 17.40 Комедия «Матильда». США, 19.30 «24 часа». 20.00 «СТВ-спорт». 20.10 Худ. фильм «Человек года». США, 22.20 «Третье ухо». Концерт Михаила Задорнова. 00.00 «Арт-хаус» ПРЕМЬЕРА: фильм режиссера Петро Алымадзора «Возвращение». Испания, 02.00 «Сеанс для взрослых»: «Быть Эммануэль». Франция,

- 07.30 Благовест. 07.55 Документально-познавательный сериал «Милион вопросов о природе». 08.10 Фильм-сказка «Калоши счастья». 09.40 Сериал для детей «Вот так мы живем». 10.10 Хорошие новости. 10.50 Школа ремонта. 11.50 «Театр. Избранное». Композитор Алексей Еренков.

- 12.20 Комедийная мелодрама «Большая перемена». 1-я - 4-я серии. 17.20 «Спорт, спорт, спорт...» Станислав Леута. 17.55 Футбол. Чемпионат Беларуси. «Витебск» - «Гомель». Прямая трансляция. 20.00 «Свет далекой звезды. Иван Дмухайло». 20.30 Авантурная комедия «Пираты северных морей». 22.20 Анекдот. LAD. 22.50 Хоккей. НХЛ. Обзор недели. 23.50 Баскетбол. Чемпионат Европы. Женщины. Полуфинал.

- 07.00 Доброе утро, Россия 08.30 Детский сеанс. «Рэдвил». Мультсериал (Германия - Франция). 09.10 «Военная программа» Александра Сладкова.

- 10.00 Русская серия. Марина Александрова, Дмитрий Харатьян, Владимир Толоконников и Даниил Спиваковский в детективном сериале «Виола Тараканова. В мире преступных страстей». 10.45 Вести. Дежурная часть. 11.00 Вести. 11.30 Местное время. Вести-Москва. 11.50 Эдуард Трухменев, Ольга Погодина, Борис Миронов и Наталья Бочкарёва в остроюжном сериале «Телохранитель Фильм 2. «Недетский мир». 4 серия. 12.50 Сериал «Петербургские тайны», Россия. 13.50 Вести - Беларусь. 14.00 Вести.

- 14.10 Местное время. Вести-Москва. 14.30 «Кулагин и партнёры». 15.00 Суд идет. 16.00 Премьера. Хуан Карлос Гарсия, Стефани Кайо и Вероника Шнейдер в в молодежном сериале «Украденные поцелуи», Перу-Венесуэла. 16.50 Вести - Беларусь. 17.00 Вести. 17.20 Местное время. Вести-Московская область. 17.45 Сериал «Ангел-хранитель». 18.50 Вести - Беларусь. 19.00 Вести. 19.15 «Пятая студия» с Сергеем Брилевым. 19.50 Спокойной ночи, малыши! 20.00 «Веселый вечер «Аншлага». 21.05 Стивен Сигал в боевике «Мерцающий». 23.00 Вести - Беларусь. 23.10 Худ. фильм «История о Тристане и Изольде».

- 06.00 Информационный канал «Сегодня утром». 08.00 Сегодня. 09.05 «Наше все!». 10.00 Сегодня. 10.20 «Лихие 90-е». 10.50 «Маски-шоу». 11.15 Сериал «Таксистка-2». 13.00 Сегодня. 13.25 Детективный сериал «Опера. Хроники убойного отдела», 14.25 Премьера. Криминальный сериал «Защита Красина».

- 09.30 «Студия «Здоровье». 10.00 Утренняя почта. 10.30 Городок. Дайджест. Развлекательная программа. 11.00 Вести. 11.10 Местное время. Вести-Москва. 11.20 «Субботник». 12.00 Премьера. «Ступени». Телеигра для всей семьи. 13.00 «Вокруг света». 14.00 Вести. 14.25 Детектив «Будни уголовного розыска». 16.05 «Национальный интерес». Ток-шоу Дмитрия Киселева. 16.55 Премьера. «Кровое зеркало. Театр Евгения Петросяна». 18.30 «Ревизор». 19.00 Вести. 19.20 «Танцы на льду. Ваш выбор». 19.45 «Субботний вечер». 21.40 Комедия «Граф Монте-Кристо». 23.45 Том Саймур и Джейсон Ли в триллере по роману Стивена Кинга «Ловец снов».

- 08.00 Сегодня. 08.15 Приключенческо-фантастический сериал «Легенда о черном рыцаре». 09.05 «Смотр». 09.30 «Без рецепта». 10.00 Сегодня. 10.20 «Главная дорога». 10.55 «Кулинарный поединок». 11.55 «Квартирный вопрос». 13.00 Сегодня. 13.25 «Особо опасен!». 14.00 Александр Кайдановский, Людмила Гурченко, Елена Соловьев в семейной драме «Дети Ванюшина». 16.00 Сегодня. 16.25 «Женский взгляд». Нелли Кобзон. 17.05 Комедия «Баловень удачи». 19.00 Сегодня. 19.40 «Профессия - репортер». 20.25 «Программа Максимум». Скандалы.

- 15.15 «Ассорти». 15.30 «Обзор. Спасатели». 16.00 Сегодня. 16.30 Детективный сериал «Возвращение Мухтара-2». 18.30 «Обзор. Чрезвычайное происшествие». 19.00 Сегодня. 19.45 «Следствие вели...». 20.45 «Чрезвычайное происшествие. Расследование». 21.20 Премьера. «Ты - суперстар». Телевизионный музыкальный конкурс. 23.10 Детективный триллер «Инкогнито».

- 09.30 Ралли. Чемпионат мира. «Ралли Испании». Превью. 10.00 Футбол. Лига чемпионов УЕФА. Групповой этап. 11.00 Футбол. Кубок УЕФА. 1-й раунд. Ответные матчи. 11.30 Футбол. Лига чемпионов УЕФА. Групповой этап. 12.30 Футбол. Кубок УЕФА. 1-й раунд. Ответные матчи. 13.15 Футбол. Лига чемпионов УЕФА. Групповой этап. 14.15 Футбол. Кубок УЕФА. 1-й раунд. Ответные матчи. 15.00 Теннис. Турнир WTA в Германии. 1/4 финала. Прямая трансляция. 16.45 Теннис. Татьяна Головин. Журнал. 17.00 Теннис. Турнир WTA в Германии. 1/4 финала. Прямая трансляция. 18.30 Футбол. Кубок УЕФА. 1-й раунд. Ответные матчи. 19.00 Футбол. ЕвроГолы. 19.30 Футбол. Кубок УЕФА. 1-й раунд. Ответные матчи. 20.45 Теннис. Турнир WTA в Германии. 1/4 финала. Прямая трансляция. 22.30 Тимберспорт. Чемпионат Европы в Германии. 23.00 Рестлинг. США. 23.45 Рестлинг. США. 00.30 Экстремальный спорт. Молодежная зона. 01.00 Ралли. Чемпионат мира. «Ралли Испании». 1-й день. 01.30 Футбол. ЕвроГолы. 02.00 Ралли. Чемпионат мира. «Ралли Испании». 1-й день.

- 09.30 «Eurosport Buzz». Тележурнал для молодежи. 10.00 Ралли. Чемпионат мира. «Ралли Испании». 1-й день. 10.30 Футбол. Кубок УЕФА. 1-й раунд. Ответные матчи. 11.00 Футбол. Кубок УЕФА. 1-й раунд. Ответные матчи. 11.30 Футбол. Кубок УЕФА. 1-й раунд. Ответные матчи. 12.00 Футбол. Кубок УЕФА. 1-й раунд. Ответные матчи. 12.30 Футбол. ЕвроГолы. 13.00 Автоспорт. Международная формула «Мастер», 1-я гонка. Прямая трансляция. 14.00 Теннис. Турнир WTA в Германии. Полуфинал. Прямая трансляция. 17.30 Снукер. Зал славы. 18.30 Вот это да!!! 19.00 «Eurosport Buzz». Тележурнал для молодежи. 19.30 Настольный теннис. Кубок мира в Германии. Команды. 2-й день. Прямая трансляция. 21.30 Конный спорт. Международные конные игры в Греции. Тур Афин. Конкур. Прямая трансляция. 23.00 Бокс. Международный поединок в США. Супертяжелая весовая категория. Д. Туя - С. Монтана. 00.00 Ралли. Чемпионат мира. «Ралли Испании». 2-й день. 00.30 Боевые искусства. Бойцовский клуб. 02.30 Ралли. Чемпионат мира. «Ралли Испании». 2-й день.

6 КАСТРЫЧНІКА, СУБОТА

- 06.30 КомпаС. 06.55 Бритта Оккама. 07.20 ?снась. 07.50 Доброе утро, Беларусь!. 09.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости. 09.05 Здоровье. 09.40 Комедийный сериал «Семья». 10.15 Шпилька. 10.55 Тайный вкус. 11.25 Утренняя волна. 12.10 Комедия «Берегись автомобиля». 14.05 «Карл Маркс Штрассе». Видеофильм АТН. 15.10 Новости региона. 15.30 Nota Bene. 15.55 В мире моторов. 16.30 Парламент в лицах. 16.55 Вокруг планеты. 17.40 Зона X. 18.20 Телеклуб «Ваше лото». 19.20 «Новая волна-2007. Рок-концерт». 21.00 Панorama. 21.40 Сериал «Берегись автомобиля». 23.30 Музикальный плей-офф. 00.25 Формула-1. Гран-при Китая. Квалификация.

- 07.00 ОНТ представляет: «Субботнее утро». 08.00, 09.00 Наши новости. 09.05 Дженнифер Энистон, Кортни Кокс, Лиза Кудроу в многосерийном фильме «Друзья». США, 1994 год. 09.40 «Здоровье». 10.30 «Смак». 11.05 ОНТ представляет: Мультсериал «Фред - пещерный человек». 11.15 ОНТ представляет: «Очарование домашних питомцев». Документальный сериал. Канада, 2004-2006 год. 11.50 ОНТ представляет: Волшебные сказки. «Красные башмачки».

7 КАСТРЫЧНІКА, НЯДЗЕЛЯ

- 05.45** Индийское кино. Х.Малини в мелодраме «Зита и Гита».
08.15 Альманах путешествий.
08.45, 12.00, 15.00 Новости.
08.55 Формула-1. Гран-при Китая. Прямая трансляция.
10.55 Арсенал.
11.20 Комедийный сериал «Семья». Заключительная серия.
12.10 Звездный старт. Дневник детского Евровидения.
12.25 К Дню учителя. О.Даль и М.Терехова в школьной киноповести И.Добролюбова «Расписание на послезавтра».
14.05 «Спецназ: традиции чести и мужества». Видеофильм АТН.
14.30 Футбол. Лига чемпионов. Видеожурнал.
15.10 Новости региона.
15.30 Время кино.
16.00 КВН. 1/3 финала Евролиги.
17.50 Суперлото.
18.50 Комедия «Старая подруга». 1-я и 2-я серии.
21.00 Панорама недели с Максимом Короткиным.
22.25 Вот так шоу!.
23.25 Премьера. Призер международных кинофестивалей. К.Буке в драме «Северо-восток».
01.15 Все стихии.

- 07.00** ОНТ представляет: «Воскресное утро».
08.00, 09.00 Наши новости.
09.05 Воскресная проповедь.
09.20 ОНТ представляет: Дженифер Энистон, Кортни Коук, Лиза Кудроу в многосерийном фильме «Друзья». США, 1994 год.
10.00 «Непутевые заметки» с Дмитрием Крыловым.
10.20 Пока все дома.
11.15 Фазенда.

- 11.50** ОНТ представляет: «Утренняя почта».
12.40 ОНТ представляет: «Страсти по насекомым». Док. фильм.
13.10 «Умницы и умники».
13.50 Премьера сезона. «Минута славы».
16.00 Наши новости.
16.15 Новости спорта.
16.20 ОНТ представляет: «Международная панорама».
16.40 Джефф Каррапав сказочной истории «Доблестные воины: возвращение в Тао».
18.40 Премьера ОНТ: Реалити-шоу «Три холостяка».
20.00 Контакты.
21.05 ОНТ представляет: «Дыхание планеты».
21.35 Премьера сезона. «Фабрика звезд».
23.20 ОНТ представляет: «Комеди Клаб».
00.00 Худ. фильм Оливера Стоуна «Александра».
03.00 Наши новости.
03.10 Новости спорта.
03.15 Русская классика в кино. Н.В.Гоголь «Мертвые души».
05.00 Наши новости.
05.05 Продолжение фильма «Мертвые души».

- 06.45** «Детский сеанс»: фильм-сказка «Королевство кривых зеркал». СССР,
08.00 «Афромосквич». Сериал.
09.00 «Автопанорама».
09.30 «Очевидец» представляет: самое смешное.
10.30 «Большой завтрак».
11.05 «Рекламный облом».
11.35 «Колобков. Настоящий полковник». Сериал.
12.35 «Золотая коллекция»: Вячеслав Тихонов в мелодраме «Доживем до понедельника».
14.40 «Космические ковбои». Мульти serial.
15.05 «Ecce homo».
15.35 «Очевидец» представляет: самое шокирующее».

- 16.30** «24 часа».
16.50 «Культурная жизнь» с Александром Ефремовым.
17.20 «Слухи. Скандалы. Сенсации. Расследования».
18.10 «Смех в большом городе».
19.00 «Автопанорама».
19.30 «Неделя с Еленой Ходорёновой». Информационно-аналитическая программа.
20.30 «Фильм недели» ПРЕМЬЕРА: мелодрама «Копирия Бетховена».
22.30 «Спортивная неделя».
23.00 «Профессиональный бокс». Бой чемпионов.
00.00 «По полной программе».
00.40 «Побег». Сериал.

- 07.50** Мир вашему дому.
08.00 Наша патерочка.
09.05 Документально-познавательный сериал «Неизвестная планета». Фильм «Тайны индийских йогов». 1-я и 2-я части.
09.55 Продвижение +.
10.05 Школа ремонта.
11.10 Сезон удачи.
11.50 Гаспадар.
12.25 Продвижение +.
12.35 Слово писателя.
13.05 «Шкловские музы». Концертная программа с участием Государственного академического симфонического оркестра Республики Беларусь под управлением А.Анисимова.
13.55 «Олимпийская история». Женщины на Олимпийских играх.
14.55 Гандбол. Кубок Кубков. Мужчины. СКА - Карловац. Прямая трансляция.
16.35 Анекдот. LAD.
16.55 Футбол. Чемпионат Англии. Примера-лига. Ливерпуль - Тоттенхэм. Прямая трансляция.
18.55 Комедия «Выходи за меня».
20.40 Телебарометр.
21.00 Фильмы Такэши Китано. Любовная драма «Куклы».
23.10 Баскетбол. Чемпионат Европы. Женщины. Финал.

- 07.00** Вести.
07.10 Местное время. Вести-Москва.
07.20 Игорь Костолевский, Людмила Нильская и Борис Шербаков в мелодраме «НИКТО НЕ ЗАМЕНИТ ТЕБЯ».
08.30 Детский сеанс. «Рэдволл». Мультсериал (Германия - Франция).
09.00 «Диалоги о животных».
09.30 «Смехопанорама Евгения Петросяна».
10.00 «Сто к одному». Телеигра.
11.00 Вести.
11.10 «Сам себе режиссер».
12.10 Премьера. «Игра воображения». Телеигра.
12.40 «Властилины ума». Телеигра
13.10 «Комната смеха».

- 14.00** Вести.
14.20 Худ. фильм «Холодное лето пятьдесят третьего...».
16.10 Вести. Дежурная часть.
16.30 «Честный детектив». Авторская программа Эдуарда Петрова.
17.05 Премьера. «Танцы на льду».
19.00 Вести недели.
20.00 «Специальный корреспондент».
20.30 Владислав Галкин, Даниил Страхов, Виктор Бычков, Андрей Ташков и Ольга Арнгольц в фильме «Карский ноябрь».
22.25 Худ. фильмы «Бланши».
00.35 «Горячая десятка».

- 13.25** «Лихие 90-е».
14.00 Спортивная драма «Черный мяч».

- 16.00** Сегодня.
16.25 «Один день. Новая версия».
17.10 Худ. фильм «Человек в футляре». Человек в пальто и Человек во фраке».
19.00 «Сегодня. Итоговая программа» с Кириллом Поздняковым.
19.50 «Чистосердечное признание».
20.35 «Чрезвычайное происшествие». Обзор за неделю.
21.20 «Главный герой» с Антоном Хрековым.
22.30 «Воскресный вечер» с Владимиром Соловьевым.
23.40 Евгений Миронов, Владимир Машков в драме «Делай - раз!».

- 09.30** Ралли. Чемпионат мира. «Ралли Испании». 2-й день.
10.00 Автоспорт. Чемпионат мира в классе туринг. Warm up. Прямая трансляция.
10.30 Снукер. Кубок Pot Black.
12.45 Автоспорт. Чемпионат мира в классе туринг. 1-я гонка. Прямая трансляция.
13.45 Теннис. Татьяна Головин. Журнал.
14.00 Теннис. Турнир WTA в Германии. Финал. Прямая трансляция.
16.00 Авто и мотоспорт. Eurocrashes.
16.15 Автоспорт. Чемпионат мира в классе туринг. 2-я гонка. Прямая трансляция.
17.15 Настольный теннис. Кубок мира в Германии. Команды. 3-й день.
19.00 Супербайк. Чемпионат мира во Франции. 2-й заезд.
20.00 Фехтование. Чемпионат мира в России. 9-й день. Прямая трансляция.
21.30 Мотоспорт по выходным.
22.00 Снукер. Кубок Pot Black (Шеффилд, Великобритания).
00.00 Ралли. Чемпионат мира. «Ралли Испании». 3-й день.
00.30 Суперспорт. Чемпионат мира во Франции.
01.30 Мотоспорт по выходным.
02.00 Ралли. Чемпионат мира. «Ралли Испании». 3-й день.

Падліска на «Новы час» праз пошту

1. Выразаем купон.
2. На ПАШТОВЫМ ПЕРАВОДЗЕ пішам суму грашовага пераводу ў лічбах і пропісам.
3. У графе «Ад како» пішам: прозвішча, імя, імя па бацьку.
4. Ніжэй указаем адрас.
5. Ідзэм на бліжэйшыя паштавае аддзялэнне і здзяйсняем паштавы перавод.
6. Ксеракопію плацёжнага дакумента, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падліскі і адрасам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.
7. Кошт падліскі за адзін нумар — 500 рублёў (на адзін месяц — 2000 рублёў).

<p>Міністэрства связи и информатизации Республики Беларусь</p> <p>№ _____ (по реестру ф. 11)</p> <p>№ _____ (по реестру ф. 10)</p> <p style="text-align: center;">ПРИЕМ</p> <p style="text-align: center;">Предоплата за доставку г-ты «Новы час»</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 2px;">Наименование предприятия связи, к - гербовая печать</td> <td style="padding: 2px;">Календарный шт. места подачи</td> <td style="padding: 2px;">№ по ф. 5</td> <td style="padding: 2px;">Сумма, вид услуги, подпись оператора</td> </tr> </table> <p style="text-align: center;">ПОЧТОВЫЙ ПЕРЕВОД на _____ руб.</p> <p style="text-align: center;">(сумма прописью)</p> <p>Кому Г-та «Новы час», р/с 3012211080010 фил. МГДОАО «Белинвестбанк», Куда код 153001764, УНН 190790926 г. Минск, ул. Коллекторная, 11</p> <p>От кого _____</p> <p>Адрес _____ (почтовый индекс и подробный адрес)</p> <p>ЛИНИЯ ОТРЕЗА</p> <p>Міністэрства связи и информатизации РБ</p> <p>ТАЛОН к почтовому переводу</p> <p>На _____ руб.</p> <p>От кого _____ руб.</p> <p>Адрес _____ (почтовый индекс и адрес отправителя)</p> <p>Папярэдняя аплата за дастаўку г-ты «Новы час» 3 месяца па месяц 200 г.</p>	Наименование предприятия связи, к - гербовая печать	Календарный шт. места подачи	№ по ф. 5	Сумма, вид услуги, подпись оператора	<p>ИЗВЕЩЕНИЕ</p> <p>ЧИУП «Час навінаў» (получатель платежа) МГД ОАО «Белинвестбанк» г. Минск (наименование банка)</p> <p>Счет получателя 3012211080010 Лицевой счет Код 764</p> <p>УНП* 190790926</p> <p>КВИТАНЦІЯ</p> <p>Плательщик Пеня _____ Всего _____</p> <p>ЧИУП «Час навінаў» (получатель платежа) МГД ОАО «Белинвестбанк» г. Минск (наименование банка)</p> <p>Счет получателя 3012211080010 Лицевой счет Код 764</p> <p>УНП* 190790926</p> <p>Плательщик Пеня _____ Всего _____</p>
	Наименование предприятия связи, к - гербовая печать	Календарный шт. места подачи	№ по ф. 5	Сумма, вид услуги, подпись оператора	
Лінія отреза	Лінія отреза				

Міністэрства связи и информатизации РБ

№ _____
(по реестру ф. 11)

ІЗВЕЩЕНИЕ

о почтовом переводе № _____
(по ф. 5)

На _____ руб.
Кому _____ руб.

Куда _____
(почтовый индекс и подробный адрес)

Явиться за получением с _____ до _____
Отделение связи _____

▶ СВЯТА

ТАМ, ДЗЕ ЦЯКУЦЬ ПІЎНЫЯ РЭКІ

Іван БІЧ

У Германіі пачалася галоўная піўная падзея году — фестываль Актобэрфэст. Актобэрфэст, які ў гэтым годзе адбудзеца ў 174-ы раз, лічыцца самым вялікім піўным святам у свеце.

Вось трохі статыстыкі: у Актобэрфэсце прымаюць удзел 7 мільёнаў чалавек, за два тыдні свята выпіваюцца 30 працэнтаў піўной гадавой прадукцыі. Для гасцей фестывалю працуе 1440 прыбіральнія. Нічога дзёнага, што абавязковым атрыбутам госця свята лічыцца футболька з надпісам «Калі я не ўстане казаць, піва наліваць сюды».

Актобэрфэст — гэта поле, на якім стаяць вялікія намёты. У кожным з іх можна размісціць 10 000 гасцей. Іх абслугоўваюць спецыяльныя прадпрымальнікі, так званыя фэствірты (ням.: Festwirt). Часта гэта прафесія передаецца з пакалення ў пакаленне. Кожны намёт мае сваю гісторыю. Вельмі вядомы намёт Аўгуста, дзе ў спецыяльны дзень збіраюцца гомасексуалісты і лесбіянкі ў памяць пра аднага з блакітных фэствіртаў, які працаваў тут.

У фестывалю дастаткова цікавая гісторыя. Упершыню Актобэрфэст адбыўся 17 кастрычніка 1810 года з нагоды вяселля кронпринца Людвіга (будучы кароль Людвіг) і прынцэсы Тэрэзы Саксонскай. Таму поле, на якім пілі піва ў горнах маладых, назвалі Луг Тэрэзы. Свята хутка стала традыцыйным. Была толькі адна папраўка: праз нейкі час тэрмін правядзення свята перанеслі на канец верасня, калі ў Мюнхене звычайна спякотна, да 30 градусаў цяпла. Спякота, акрамя таго, выклікае пачуццё смагі ў наведвальнікаў.

Праўда, час ад часу свята зрывалася з-за розных форс-мажораў, галоўным чынам міжнародных канфліктаў. Напрыклад, у 1813 годзе Актобэрфэст не адбыўся, паколькі ў той час Баварыя змагалася з Напалеонам. У 1854 і 1873 гадах Актобэрфэст давялося адмяніць з-за эпідэміі халеры. У 1866 годзе мерапрыемства сарвалаў вайна паміж Аўстрый і Прусіяй.

У 1870-м — вайна Прусіі і Францыі. Натуральна, не магло быць ніякай мовы пра распісанне піва падчас першай сусветнай вайны ў 1914–1918 гады. А ў 1923 і 1924 гадах Актобэрфэст адмінілі з прычыны гіперінфляцыі.

У час другой сусветнай свята таксама не праводзілі. Дарэчы, пакуль вайна не пачалася, з 1933 года на Актобэрфэсце традыцыйныя баварскія бела-блакітныя сцягі замянілі на нацысцкія са свастыкай. У першыя гады пасля разгрому Гітлера свята аднавілі, аднак забаранілі піць моцнае традыцыйнае піво. Аматарамі піва пропанавалі задавальняцца слабаалкагольным напоем (усяго два градусы замест звычайных шасці).

Аднак трэба сказаць, што пасляванская гады не прыйшлі для Актобэрфэсту дарма. У Баварыі былі размешчаны амерыканскія вайсковыя базы. Амерыканскія жаўнеры, якія вярнуліся дадому, распавядалі пра Актобэрфэст. Такім чынам, свята пачало набывацца міжнародную папулярнасць. З 1960 года ў Мюнхене на Актобэрфэсце мае 6000–10 000 месцаў). У 1950-м быў уведзены звычай адзначаць адкрыццё свя-

шаземных турысты. Як факт: другі па маштабах піўны фестываль у свеце адбываецца ў правінцыі Антарью ў Канадзе і называецца... Актобэрфэст. На трэцім месцы фестываль у Бразіліі, які таксама мае назыву Актобэрфэст. Застаецца да-даць, што канадскія і бразільскія Актобэрфэсты пабудаваны на тых жа прынцыпах, што і мюнхенскі.

Папулярнасць свята піва мае розныя бакі. Так, у 1980-м якраз Актобэрфэст быў абраным правым радыкалом Гундальфам Кёлерам у якасці месца для тэракту. Падчас выбуху 13 асобаў, у тым ліку тэрарыст, загінулі.

Адначасова свята набывала свае традыцыі і ставіла асабістую рэкорды. У 1850-м пасярод поля, дзе баварцы пілі піва, паставілі статую Баварыі. У 1910 годзе свята адзначыла стагоддзе. З гэтай нагоды была прададзена рокордная колькасць піва — 1,2 мільёна літраў. У 1913 годзе паставілі самыя вялікія намёты на 12 000 месцаў (сёння ў сярэднім намёт на Актобэрфэсце мае 6000–10 000 месцаў). У 1950-м быў уведзены звычай адзначаць адкрыццё свя-

та 12 стрэламі ў неба і адкрыццём першай бочкі з півам. Таксама бурмістр Мюнхена меў сказаць «Ozapft is!» (у перакладзе з баварскага гэта значыць «адчынена»).

Права працаваць на фестывалі сваю прадукцыю маюць выключна шэсць півараварных кампаній: Spaten, Augustiner, Paulaner, Hacker-Pschorr, Hofbrauhaus, Lowenbrau. Піва на фестывалі п'еца толькі з дубовых бочак, хаця амаль усе піўныя заводы звычайна разліваюць прадукцыю ў металічныя бочкі.

Асноўных праблем у сучаснага Актобэрфэста дзве. Па-першае, гэта «піўныя трупы» — маладыя людзі, якія неправільна разлічылі свае магчымасці і «адключыліся» ў самы нязручны час і не ў адпаведных месцах. Іх даводзіцца збіраць у палатку Чырвонага крыжа, урачыя якога патрулююць поле Тэрэзы. Ёсьць там нават свая аперацыйная. Щікава, што жаданне назию-кацаца выкліканы не банальным алкагалізмам. Існуе міф, што самы п'яны госьць фестывалю ўстане каматозу ў сне атрымае рэцэпт са-мага смачнага піва ў свеце. І гэты

рэцэпт зробіць алкаголіка самым багатым чалавекам у свеце.

Другая важная праблема Актобэрфэсту — пагоня за халяўнымі сувенірамі. Сувенірныя кубкі можна набыць у кожнай краме, аднак гэта, як лічыцца шмат хто з гасцей, прыдумана выключна для лахоў. У апошнія гады крадзяжы піўных кубкаў (што, дарэчы, лічыцца крыміналным злачынствам) набылі каласальныя маштабы. Крадзяжы нават называюць спартам Актобэрфэста. Таму паліцэйскія маюць афіцыйнае права правяраць наведвальнікаў. Як след, рэкамендуецца мець з сабою щэлткі пра набыццё кубкаў.

P.S.: Па інфармацыі Пасольства Федэратыўнай Рэспублікі Германія ў Мінску, толькі ў першыя дні Актобэрфэсту ў ім прынялі ўдзел больш за мільён чалавек. Было з'едзена 11 быкоў і выпіті 500 тысяч традыцыйных куфляў піва (1,069 літра). Чакаецца, што да 7 кастрычніка, даты заканчэння свята, больш за 6 мільёнаў чалавек з усяго свету пачастуюць традыцыйнымі баварскімі каўбаскамі і півам.

▼ ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Недахоп зневісцій становіцаў юць вастрэй. Такая сітуація дае падставы мясцовым экспертам казаць, што Беларусь знаходзіцца ў стане падрыхтоўкі да продажу. Яны мяркуюць, што расійскія інвестары з нецярпівасцю чакаюць, што перад Лукашэнкам пайстапе.

«Независимая газета» (Расія)

Паколькасці асуджаных на стычы асобаў Беларусь стаіць у пачатку спісу. Дарэчы, у апошнія гады там пачалі саджаць таксама за палітыку. Аднак справа не ўтым. У Беларусі шмат розных форм пакарання — ёсць камендатуры (гэта кшталту інтэрнатаў пад кантролем,

дзе асуджаны бывцам сядзіць, аднак на працу ходзіць у горад), ёсць розныя віды грамадскіх работ. Калі вы паедзеце па гарадах Беларусі, то пабачыце там чистыя вуліцы. І прыбіраюць іх якраз людзі, якім прызначылі грамадскія работы.

«Новое русское слово» (Украіна)

Актыўізацыя беларуска-грузінскіх адносін якраз зараз выкліканы не толькі тым, што Лукашэнка і Саакашвілі маюць дрэнныя адносіны з Путіным. Варты ўзгадаць, што ўсім траймуткам трэба будзе сустракацца ў Душанбе, дзе 5 кастрычніка мае адыбыцца саміт СНД. Некаторыя палітаракулы і мазгаведы прагназуюць, што ў Душанбе крамлёўскаму газакамандуючому будзе вельмі спякотна не толькі ад клімату. Як гэта было ўжо з першым расійскім прэз-

дэнтам, саратнікі па клубу могуць аб'яднацца супраць яго. Не пабаяўся ж Лукашэнка зарубіць кандыдатуру Вішнякова на мінульым саміце. І ў Душанбе таксама магчымы сюрпризы. І нельга выключыцца, што Мінск, які застаецца ў АДКБ, захоча стаць назіральнікам у ГУАМ. Чым чорт не жартуе?

«Гларпред» (Украіна)

Презідэнт Беларусі Аляксандар Лукашэнка заявіў пра намер развіваць супрацоўніцтва з Еўропай пасля спрэчкі з Москвой у пачатку гэтага года вакол коштава на энерганосбіты. Мінск намагаецца перавесці перамовы з ЕС у эканамічную плоскасць і прапанаваць БруSELЮ супрацоўніцтва ў сферы транзіту і ўнергетыцы. Беларуская апазіцыя ўвесь час пропануе сябе ў пасярэднікі для стварэння дыялогу паміж улада-

м і Захадам. Апаненты Лукашэнкі разлічваюць, што гэта місія дапаможа ім дабіцца лібералізацыі выбарчага заканадаўства Беларусі напярэдадні парламенцкіх выбараў 2008 года.

«Время новостей» (Расія)

Вынікі візіту главы МУС у Мінск грузінскія СMI разглядаюць як сенсацыю нумар адзін. Перспектывы пасябраваць з галоўным партнёрам Расіі ў СНД і пры гэтым насліць Москву з задавальненнем абміркоўваць у Тблісі. Пры гэтым Грузія прымірае на сябе ролю рухавіка дэмакратыі на прасторах былога СССР. «Беларусь не так прывязана да Расіі, як раней, і не выключана, што гэта супрэчча азначае пераход Беларусі ў іншых працэсах».

«Коммерсантъ» (Расія)

ЗАМЕЖЖА

▼ ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

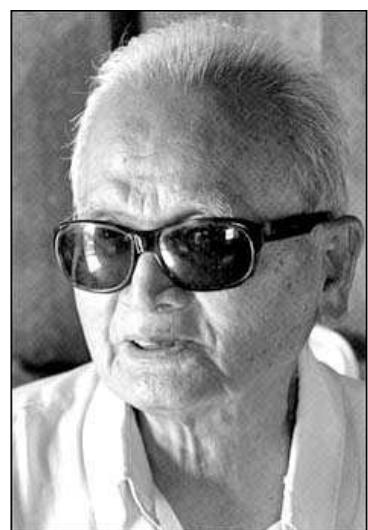
РАХОЙ МАР'ЯНА

Кіраунік іспанскай апазіцыйнай партыі аператыўна падтрымай ініцыятыву Александра Бланка, старшыні алімпійскага камітэту Іспаніі, які заклікаў хуценку прыдумаць слова для нацыянальнага гімну. Ён заявіў, што яму хочацца плакаць, калі ён бачыць спартсменаў Іспаніі,

якія моўкі слухаюць гімн краіны. У іспанскім гімні сапрауды няма слов. Мелодыя нарадзілася ў сярэдзіне XVIII стагоддзя і мела назыву «Марш грэнадзёраў». Пазней яе началі называць «Каралеўскі марш». Слой у песні не было, што не замінала іспанцаў лічыць марш гімнам краіны аж да прыходу да ўлады рэспубліканцаў. Гімн Іспанскай рэспублікі стаў «Марш Рыега» — песня ўдзельнікаў антыманархічнага паўстання 1820 года. Натуральна, мяцежнікі-франкісты гэтую рэформу гімну не прызналі і працягвалі лічыць гімнам Іспаніі «Каралеўскі марш». Пасля перамогі Франка ўсё стала, як раней. Адначасова франкісты прыдумалі для мелодыі свае вершы, лейтматывам якіх быў рэфрен пра Іспанію, якая адрадзілася і перамагла. У 1975-м, пасля смерці дыктатара, фармат гімну зноў пераглядзеялі. З яго выкінупі тэкст, прыдуманы франкістамі. У такім стане гімн захаваўся да нашых дзён, пакуль згаданы Бланка не начаў кампанію за напісанне тэксту. Ініцыятыва нейкі рэзананс, хаты, з іншага боку, выклікала трывогу грамадства: у краіне традыцыйна шмат спрэчак паміж левымі і правымі, рэгіональнымі аўтанамістамі і цэнтрыстамі. А тут яшчэ дадатковая глеба для канфрантацыі. Аднак кансерватыўная Народная партыя ігнаравала гэтыя залежнасці і горача падтрымала ініцыятыву кірауніка НАК. Для правых раскрытоўка гэтай тэмзы з'яўляецца выклікам правячым у краіне сацыялістам, якія, на думку Рахоя і яго партайгеносе, цураюцца іспанскага патрыятызму і фактычны спрыялоць сепаратыстам з Краіны баскаў і Каталоніі.

НУОН ЧЭА

Былога намесніка кампучыйскага дыктатара Пол Пота, нягледзячы на яго стары ўзрост (82 гады), намагаюца прыцягнуць да крымінальнай адказнасці за злачынствы полпotaўскага рэжыму. Нуон Чэа з 1975 па 1979 гады быў намеснікам старшыні партыі Чырвоных кхмераў. Якраз на гэты час прыходзіцца пік сацыяльных эксперыменту камбаджыйскіх маісташ — перасяленне ўсіх гараджан у вёску, забароны грошей, масавыя прымусовыя шлюбы, стварэнне канцлагераў. Стары Нуон быў арыштаваны ў сваім доме, які знаходзіцца на мяжы з Тайландам. На думку камбаджыйскага Народнага трибуналу, учынкі Нуон Чэа не падлягаюць тэрміну даўнасці. На будучым працэсе прауктор будзе намагацца давесці, што правая рука Пол Пота таксама меў дачыненне да масавых забойстваў. Нуон Чэа заўсёды сцвярджай, што у яго кампетэнцыю не ўваходзілі правядзенне забойстваў. Яму было даручана цалкам перасяліць насельніцтва буржуазных гарадоў у пралетарскую вёску. Пол Пот, нагадаем, памёр у 1998 годзе. Па афіцыйных дадзеных, падчас маісцкага эксперыменту ў Камбоджы загінулі 1,7 мільёна чалавек. Сам Нуон Чэа сцвярджае, што не ведаў пра памеры генацыду ў краіне. Арышт Нуон Чэа, на думку наўгароднікаў, сведчыць пра пачатак судовага пераследу ўсіх бонзаў полпotaўскай дыктатуры, якія дасюль жывілі і знаходзяцца на волі. Мяркуюць, што наступнімі на лаву падсудных адправяць былога дырэктара полпotaўскага МЗС і былога фармальна гарадзенскага прэзідэнта краіны Кхіу Шамфана.

КУРТ БЕК

Старшыня сацыял-дэмакратычнай партыі Германіі (СДПГ) Бек вырашыў пазбавіць партыю ад усяго, што ў свой час прынёс у СДПГ Герхард Шродэр. Лідэр СДПГ абвясціў, што вясной на з'ездзе партыі ў Гамбургу ёсдэкі прымусь новую праграму, якая адмовіцца ад ліберальных паступалаў — галоўных забабонаў ёсдэкаў часоў Шродара. Аднак галоўнай сенсацыяй стала тое, што ў аснову новай партыйнай праграмы будзе пакладзены тэкст г.з. «Bremer Programmentwurf» (ням.: «Брэменская праграмная праекта»). Раней лічылася, што «Bremer Programmentwurf» занадта левы, бо абсалютна не пасуе прынятаму за часы Шродара праекту ліберальных рэформаў «Павестка 2010». Праграма брэменцаў патрабуе будаўніцтва дэмакратычнага сацыялізму, крытыкуе глабалізацыю, патрабуе саюзу ёсдэкаў з прафсаюзамі. У цэнтры брэменскай канцепцыі стаіць тэрмін «салідарная большасць» і «сацыяльная дзяржава». Курт Бек нечакана заяўві, што Брэменскі дакумент — гэта «непышная прапанавы да праекту праграмы». Ён асабіста патрабаваў, каб канчатковай мэтай партыі заставалася грамадства дэмакратычнага сацыялізму. Праўда, сам Бек не лічыць, што прыняцце праграмы будзе значыць вяртанне партыі ў часы, якія папярэднічалі славутаму ў Годэсбергу, на якім нямецкія сацыял-дэмакраты сказали ауфвідэрзайн прынцыпам класавай барацьбы. На думку Бека, размова ідзе пра тое, каб вызначыць мэты і адкрыць для партыі шлях у будучыні.

► ПАДРАБЯЗНАСЦІ

«БЕЛАЯ РУСЬ»: ВЕНЕСУЭЛЬСКІ ВАРЫЯНТ

Алег ПЯТРОЎ

У снежні 2006-га Чавес патрабаваў, каб усе партыі краіны, якія падтрымліваюць баліварскую рэвалюцыю, аб'ядналіся ў Адзіную сацыялістычную партыю (PSUV). Сёння працэс партыйнага будаўніцтва ўступіў у вырашальную фазу: на 20 кастрычніка прызначаны ўстаноўчы з'езд партыі.

У адным са сталічных тэатраў Уго Чавес трymаў прамову, якая была прысвечана перамозе на выбарах презідэнта. Ён атрымаў падчас галасавання, нагадаем, каля 60 працэнтаў галасоў. Чавес павіншаваў сваіх прыхільнікаў з перамогай, а потым нечакана падкрэсліў, што баліварская рэвалюцыя мае сацыялістычную перспектыву. «Я ніколі не хлусці падчас выбарчай кампаніі. Я казаў, што наша мэта — сацыялізм, мы ідзем да сацыялізму». Праўда, ён дадаў, што не мае плану пабудовы светлага ладу жыцця, і заклікаў грамадзян «будаваць яго знутру, згодна са сваімі ўяўленнямі». Адзінае, што было зразумела з гэтай прасацыялістычнай прамовы, тое, што традыцыйнае грамадства індзейцаў чымсьці падобнае да мадэлі сацыялізму. Такім чынам, Чавес, відавочна, намагаўся давесці, што сацыялізм ужо не такі чужы для венесуэльскага грамадства. У краіне, як і паўсюдна ў Лацінскай Амерыцы, слова «сацыялізм» звычайна выклікае асацыяці з не самай прывабнай кубінскай сістэмай.

У той жа прамове Чавес таксама дэ-факта паўтарыў лозунг Льва Троцкага пра перараджэнне камуністычнай партыі ў СССР падчас сталінскага рэжыму. Адмова партыі ад лозунгу «Уся ўлада саветам!», на думку Чавеса, пахавала яе: «Таму праз 70 гадоў ніводныя рабочы не выйшоў на абарону рэжыму, які стаў далёкім ад сацыялізму».

Тым больш дзіўным быў фінальны заклік Чавеса пачаць будаўніцтва новай партыі, якая мае аб'яднаць усе праўрадавыя партыі. Пры гэтым, аднак, па яго словам, новая партыя — Аб'яднаная сацыялістычная — павінна была будавацца знутру. Чавес таксама пабяцаў гарантаваць унутры партыі свабодную палеміку па праектах пабудовы сацыялізму.

Адначасова быўлі прапанаваны канкрэтныя тэрміны стварэння партыйнага монстру — у трэх фазах з выхадам на ўстаноўчы з'езд, які мае адбыцца да лістапада 2007 года. Ужо 15 студзеня пачалося стварэнне структур новай партыі. Схема партыйнага будаўніцтва была вельмі простай — партыі, якія падтрымліваюць праект, павінны бытэ запісаныя пра самароспуск. Натуральна, так зрабіў «Рух за Пятую рэспубліку», які быў заснаваны асабістам Чавесам у 1997 годзе. Пачынанне падтрымалі іншыя: «Саюз венесуэльскага народу», «Рух выбаршчыкаў Ве-

несуэлья», «Сацыялістычна ліга» і г. д.

На выбарах 2006 года Чавеса падтрымалі 24 партыі. З іх у працэс фармавання PSUV адразу пагадзіліся ўступіць адзінаццаць. Яшчэ некалькі партый (сродж якіх камуністы, Podemos, Patria Para Todos) заяўлі, што павінны дачакацца стварэння чавесаўскай партыі, каб паглядзець на фінальны праект, і толькі пасля гэтага прыняць рашэнне — уступіць у PSUV ці не. У адказ Чавеса, як звычайна, панесла. У выступе 18 сакавіка ва ўласнай праграме ён заклікаў згаданыя партыі «пакінучы нас у спакой». Чавес таксама заяўві, што нежаданне ўвайсці ў PSUV аўтаматычна робіць тых партыі сябрамі апазіцыі. 10 красавіка на сваім з'ездзе Patria Para Todos адмовілася распускання, аднак заяўліла пра сваю падтрымку курсу рэформаў Чавеса.

Найбольш праблемай Чавес мае сёння з партыяй Podemos, якая выступіла радыкальна супраць яго партыйных праектаў. Ужо ў сакавіку з'езд партыі прыняў пастанову, што «партыйны плюралізм ёсць аснова баліварскай дэмакратыі». Рэакцыя чавесаўскай была вельмі жорсткай. Дзяржаўныя СМІ пачалі кампанію. Згодна з ёй, нежаданне ўступіць у PSUV выклікана намерамі партыйных кіраўнікоў захаваць цэплья месцы ў апараце і рэгіональных урадавых кааліціях. Podemos нават абвінавацілі ў контррэвалюцыі. Некаторыя рэгіоналкі Podemos масава выйшлі з партыі.

Аднак пік супрацьстаяння паміж Чавесам і Podemos прыпаў на верасень, калі ў парламент ад прэзідэнта паступіў пакет праектаў канстытуцыйнай рэформы. Прэзідэнт надае прэзідэнту большыя паўнамоцтваў. Podemos як партыя, якая выступае за ўзмацненне базавай дэмакратыі, нават заклікала да вулічных пратэстаў супраць

прэзідэнцкага праекту. Дэпутаты ад Podemos таксама галасавалі супраць рэформы. У каментары пра дамарш быльых саюзікаў Чавес заявіў, што «маскі сарваныя».

Што ж далей? 20 кастрычніка будзе афіцыйна заснаваная PSUV, а з снежня ў краіне адбудзеца рэферэндум, на які будзе вынесены праект змены ў асноўны закон.

Гэта наўрад ці паўпльвае на доўгатэрміновыя трэнды. Куды больш інтрыгуетое, Чавес дэ-факта выклікаў раскол у лагеры левых, калі запатрабаваў ад іх аб'яднання. Вядомы ў краіне левые інтэлектуалы, такія, як сацыёлаг Едгарда Лангер (Edgardo Lander) або гісторык Маргарыта Лупез (Margarita Luperz), заяўлі, што партыйны праект Чавеса прывядзе да пераўзароння ўдзельнікаў баліварскага руху ў «шэрых вінцікаў сістэмы». Справа ў тым, што ў Лацінскай Амерыцы базісныя сацыяльныя рухі часта супрацьстаяць сябе карумпаваным партыям. Наадварот, сацыяльныя нізавыя рухі былі матарам пераменаў. Чавес аўбяксціў, што ягонай мэтай ёсць перадача ўлады народу на месцах, аднак пры гэтым застаўся верным формule партыйнай мадэлі ідэйна незразумелай.

Так ці інакш, контуры расколу лагеру Чавеса відавочныя. Ці знойдзутці агульны шлях левых, якія не ўвайшлі ў PSUV, і традыцыйная апазіцыя? Гэта магло бы зламаць палітычны расклад у краіне: за левые партыі па-за PSUV галасавала каля 16 працэнтаў выбаршчыкаў, за апазіцыю прыблізна 40 — разам дзве палітычныя сілы маглі б атрымаць абсалютную большасць галасоў. Аднак, калі канвергенцыя паміж гэтымі палітычнымі акцёрамі і пабачыць свет, то гэта будзе не хутка: занадта моцныя ўзаемныя ідэйныя забабоны, розныя палітычныя культуры і традыцыі.

ВЫБАРЫ

НАПЯРЭДАДНІ МАЙДАНАУ

Алег ПЯТРОУ

З якім бы вынікам 30 верасня не закончиліся українські парламенція выборы, ужо зараз зразумела, што без дзяжурнага Майдана не абыдзеца.

Перш за ёсё трэба адзначыць, што сама перадвыбарчая кампанія, старт якой фактычна быў дадзены яшчэ на пачатку лета, праходзіла вельмі павольна. Большай часткай яна выпала на мэртвы сезон — час летніх адпачынкаў.

Толькі пасля таго, як людзі вярнуліся з курортам, бацькі аправалі і адправілі ў школы дзетак, а студэнты знайшли кватэры, грамадства пачало пераключацца на тэмы вялікай палітыкі.

Нарэшце за тыдзень да выбараў у паветры запахала сапраўды жорсткай канфрантацыяй.

Апаненты пачалі дружна вінаваціць адзін аднаго ў будучай фальсіфікацыі выбараў.

Віктар Янукович нечакана заяўві, што сбрам БЮТ і НУ-НС на ўсходзе і на поўдні Украіны ужо зараз загадалі не падтрымаваць пратаколы з вынікамі выбараў.

Рэгіёнам факты фальсіфікацый на Усходзе на выбарах 2006-га.

З'явіліся цікавыя дакументы аб

тых, што ў некаторых усходніх

абласцях Рэгіёны фармуюць

фальшывыя спісы выбаршчыкаў,

куды ўключаны нават небожчыкі.

Гэтак Луганская вобласць, здаеца,

пабіла сусветны рэкорд па

колькасці людзей, старэйшых за

стагоду.

Адпаведна пададзення

у ЦВК інфармація стагадовых

старажылаў у вобласці аж 114

чалавек.

Спрэчкі наконт магчымых

фальсіфікацый не мелі ніякіх кан-

крэтных наступстваў.

Пасля таго, як прадстаўнік

ЦВК паясніў, што

па закону выбары адбудуцца, нават

калі ў спісе застанецца толькі

адна партыя, Рэгіёны хутка замя-

лі тэму магчымага байкоту.

Аднак тая дыскусія, здаеца, ака-

зала моцны ўплыў на палітыкаў.

Абодва бакі зразумелі: пер-

магчы на выбарах — толькі пало-

ва справы. Галоўнае — утрымаць

перамогу. Таксама важна не даць

праціўніку, нават у выніку свайго

відавочнага пройгрышу, бязмеж-

на трывумфаваць. Каб захаваць

рэсурс даверу і не дапусціць дэян-

тэграцыі свайго электарату, траба

будзе рабіць выгляд, што ЦВК

маляваў лічбу вынікаў выбараў

пад дыктуючай пракціўніка.

Адзіным спосабам давесці гэ-

тыя тэзісы з'яўляецца Майдан.

Такім чынам, аранжавыя і

бела-сінія, быццам па змове, па-

чалі фарсіраванную падрыхтоўку

да чарговага вулічнага стаяння.

што рэгіоналы рыхтуюць свой Майдан, афіцыйна паведаміў парламентарый Партыі рэгіёнаў Вадзім Калясніченка. Ён заявіў, што ягоная партыя мае намер сабраць людзей з усёй Украіны таму, што «людзі нас падтрымліваюць, ім надаўчыла адсутнасць парадку ў кране». Па ягоных сло-вах, Рэгіёнам будзе вельмі лёгка сабраць мільён прыхільнікаў.

Журналісты слаба вераць, што Рэгіёны будуць здольныя паўтрыпніцтва нешта маштабу 2004-га. Настроі ў грамадстве не такія радыкальныя, як тры гады таму. Тым больш Кіеў заўсёды традыцыйна сімпатызізуе «аранжавым».

Значыць, грамадства чакае чаргове шоў, калі за гроши на плошчы будуць выводзіць студэнтаў і пенсіянераў. Майдан, які арганізуваў Янукович, Мароз і камуністы вясной пасля Указу Юшчанкі пра роспуск парламента, хутчэй дыскрэдытаў блок кааліцыйных партый. Каб зрабіць іллюзію масавасці, людзі Ахметава вербавалі і прывозілі ў сталіцу з наўлівачцем намёты, як з'явіліся тры аўтобусы Рэгіёнаў. Адстаяць плошчу ўдалося толькі дзякуючы даламозе таксістаў. Яна сваімі машынамі перакрылі маршрут руху аўтобусаў.

Адразу пачалі варушыцца і больш дробныя партыі: партыя сацыялістаў і партыя «Украінскі рэгіональны актыў» таксама патрабавалі свой шматок Майдану для правядзення агітацыйных заходаў. Прывчым іх мерапрымесць таксама перадугледжваюць устаноўку сцэны.

Атмасфера яшчэ больш накаляеца з-за учынкаў прадстаўнікоў гарадской адміністрацыі. Яны прасілі судовым расшэннем аблежаваць права на правядзенне палітычных акцый на Майдане. Свой крок бацькі гораду матывавалі тым, што ніводная палітычная сіла афіцыйна не гарантавала, што ў выніку змены палітычнай сітуацыі яна не будзе прэтэндуаць на Майдан. Акруговы кіеўскі суд у задавальненні іску мэрыі адмовіў. Ён спаслаўся на тое, што закон дазваляе палітычным суб'ектам праводзіць перадвыбарчую агітацію ў любой форме.

Такім чынам, напярэдадні выбараў можна смела сцвярджаць адно: прагнозы Юліі Цімашэнка аб тым, што пазачарговыя выбараў вырашыць палітычныя крызіс, былі няверныя. Як толькі вечарам 20 верасня зачыніцца выбарчыя ўчасткі і пачненца падлік галасоў (а таксама, як лічаць некаторыя, фальсіфікацыі), будзе зафіксаваны новы віток палітычнага супрацьстаяння.

Праўда, будзе ён ня доўгім. Украінскі ЦВК давёў, што ён лічыць сумленна і ягоныя раціўні наўрадці будуць жорстка прызначаны новыя выбараў. А

наты БЮТ разбілі свой намётавы лагер на Сафіеўскай плошчы. Па словах іх лідэраў, гэта зроблена каб не дапусціць акупациі Рэгіёнаў імі ўсіх цэнтраў Кіева, і такім спосабам пазбавіць аранжавую апазіцыю магчымасці агітаціі. Таксама аператыўна была пададзена заява на правядзенне 30 верасня як раз на гэтым месцы вялікага мітынгу БЮТ.

Дарэчы, тут жа, на Сафіеўскай, калі верыць крыніцам БЮТ, ужо адбылася першая сутычка паміж палітычнымі праціўнікамі. Не паспелі блютаўцы пачаць ўстановіцца наўлівачцем намёты, як з'явіліся тры аўтобусы Рэгіёнаў. Адстаяць плошчу ўдалося толькі дзякуючы даламозе таксістаў. Яна сваімі машынамі перакрылі маршрут руху аўтобусаў.

Адразу пачалі варушыцца і больш дробныя партыі: партыя сацыялістаў і партыя «Украінскі рэгіональны актыў» таксама патрабавалі свой шматок Майдану для правядзення агітацыйных заходаў. Прывчым іх мерапрымесць таксама перадугледжваюць устаноўку сцэны.

Атмасфера яшчэ больш накаляеца з-за учынкаў прадстаўнікоў гарадской адміністрацыі. Яны прасілі судовым расшэннем аблежаваць права на правядзенне палітычных акцый на Майдане. Свой крок бацькі гораду матывавалі тым, што ніводная палітычная сіла афіцыйна не гарантавала, што ў выніку змены палітычнай сітуацыі яна не будзе прэтэндуаць на Майдан. Акруговы кіеўскі суд у задавальненні іску мэрыі адмовіў. Ён спаслаўся на тое, што закон дазваляе палітычным суб'ектам праводзіць перадвыбарчую агітацію ў любой форме.

Такім чынам, напярэдадні выбараў можна смела сцвярджаць адно: прагнозы Юліі Цімашэнка аб тым, што пазачарговыя выбараў вырашыць палітычныя крызіс, былі няверныя. Як толькі вечарам 20 верасня зачыніцца выбарчыя ўчасткі і пачненца падлік галасоў (а таксама, як лічаць некаторыя, фальсіфікацыі), будзе зафіксаваны новы віток палітычнага супрацьстаяння.

Праўда, будзе ён ня доўгім. Украінскі ЦВК давёў, што ён лічыць сумленна і ягоныя раціўні наўрадці будуць жорстка прызначаны новыя выбараў. А

У панядзелак публіцы быў прадстаўлены новы ўрад Расіі пад кіраўніцтвам Віктора Зубкова. Расійская палітолагі і журналісты аналізуюць ягоны склад, першыя крокі новага кіраўніка Кабінetu і рэакцыю грамадства. З гэтага пакуль ясна адно — нічога не ясна, інтрыга 2008-га года закручваецца.

► БЕЛАРУСКІ СУСВЕТ

КУЗЬМА ЧУРЫЛА. МАЗАІКА

Мы працягваем друкаваць серыю нарысаў Сяргея Гваздзёва пра выбітных мастакоў — ураджэнцах Беларусі, якія драматычным спляценнем гістарычных аbstавін, злой воляй тагачасных уладароў вымушаны былі пакінуць бацькаўшчыну. Яны аказалі вялікі ўплыў на развіццё еўрапейскага мастацтва, але да гэтага часу іх не ведаюць на радзіме. Вяртанне імёнаў, вяртанне спадчыны — гэта не толькі маральна проблема, гэта актуальная палітычная проблема сённяшняга дня, сучаснага этапу становлення Беларусі ў якасці суверэнай дзяржавы, роўнай сярод роўных у супольным сусвеце.

Сяргей ГВАЗДЗЁВ

Здаецца, што я бачу яго, чую ягоныя думкі...

Шараговы, не надта выразны, нядаўні выпускнік Віленскага ўніверсітэта Стэфана Баторыя, малады жывапісец і графік Кузьма Чурыла нарадзіўся 29 лістапада 1908 года ў Крутым Беразе пад Сновам Мінскага павету, дзе і зачончыў пачатковую школу. Зараз ён мае проблему. Вялікую проблему! Навырашаным засталося адно пытанне: што рабіць з казой?

У садку, які атулье невялічкі драўляны дамок на Малой Пагулянцы, на ўсе галасы віруе птушыны хор. Нейкай нежывай цішыні. Цішыня першага мірнага году.

Загадкова-вабная цішыня старожытнай красуні Вільні інтрыгуе, але і трошкі страшыць, бо хіба адзін Пан Бог дакладна ведае, што там наперадзе...

Кузьма Чурыла сядзіць на невялічкай вэрельні пры цьмянным святле газнічкі, і якую ўжо гадзіну ламае галаву над сваёй проблемай. Ужо віднесь. Пасля пакутнай бяссоннай ночы ён зусім не падобны на таго фатаватага, нават трошкі самаўпэўненага маладога чалавека ў модным на той час шакаладна-шараўватым гарнітуры і чырвонай камізэльцы, які так імпазантна красуеца з пэндзлем у левай руцэ ў цэнтры палатна, напісаным яшчэ напрыканцы 30-х гадоў. Напісана кампазіція лёгка, свабодна, нават артыстычна. Гэтым партрэтам ён быў задаволены. Амаль... Яно і не дзіва, бо хто яго лепей ведае, які ён сам? Відаць, таму і ёсьць нешта канструктыўнае ў думцы: напісаць аўтапартрэт, што напісаць уласны аўтанекрадог. Не! Заўчасна. Варта пачакаць яшчэ трох! (Аўтапартрэт Кузьмы Чурылы захоўваецца ў Вільні ў Нацыянальным мастацкім музеі).

Зараз гэты нестары яшчэ, але змораны, трошкі разгублены чалавек, па віратыцы якога ды і па ўнутраным стане немажліва вызначыць, ці то ён з колішніх творчых інтэлігентаў, ці праста з майстральных месцічаў... Сям'я, за якую ён адказны. Зусім нешта кволы сынулька... Няма працы. Да таго ж невядома, што будзе заўтра. Студзіць душу сцэльная няпэўнасць і няյтульнасць. Хоць за апошнія колькі ваенных гадоў (а раней што?) ён, як і ўсе, прызываючыся да драматычных неспадзянак жыцця. Мастак усміхаецца, калі згадвае іншы партрэт.

Яшчэ ў 30-х гадах, падчас за кладання калекцыі Віленскага мастацкага музея, ім, маладым дыпламаваным гадаванцам Факультэта выяўленчага мастацтва ўніверсітэта Стэфана Баторыя,

за невялічкія ганаары працавалі ўвекапомніць мясцове чынавенства. Партрэт бурмістра, натуральна, пісаў Міхась Сяўрук з Нясвіжа... Зямляк! Сапраўды, пісаць траба не на замову... Але ж не заўсёды так атрымоўваецца. На жаль. Пісаць траба тое, што імпанае, пісаць трэба тых, каго добра ведаеш... Тады, пэўна, можна і на замову...

Міхась Канстанцінавіч Сяўрук (27.02.1905 Варшава — 14.03.1979 Нясвіж) беларускі жывапісец і графік. Скончыў мастацкі факультэт Віленскага ўніверсітэта Стэфана Баторыя (1932 год). Пісаў тэматычныя карціны, партрэты, натуры і архітэктурныя краявіды. У даваенныя часы займаўся кніжнай графікай. Зрабіў вокладку да зборніка вершаў Максіма Танка «На этапах» (1936) і песень Рыгора Шырмы «Наша песня» (1938). Майстэрскі валодаў усімі відамі і тэхнікамі друкаванай графікі.

Пэўна, што Міхась Сяўрук добра ведаў свою мадэль. Якраз у гэтыя часы ў паспяховага, можна скажаць, нават «бліскучага» мастака Сеўрука быўлі рамантычны ўзаемадачыненні з дачкой бурмістра. Усё ішло менавіта да таго! Прыгожая магла б атрымацца пара, каб не звяла дачасна ягоная кветачка. Як Міхась, небарака, гэта толькі перажыў... Зразумела, партрэт атрымаўся варты і бурмістра, і таленту маладога творцы. Цікава, дзе ён і як? Куды знік з Вільні?

Міхась Сяўрук, дзякаваць Богу, не знік. Адразу пасля 17 верасня 1939 года ён вельмі абачліва вярнуўся да радзімага вогнішча, у Нясвіж, дзе жыла маці. Вайну пераседзеў у майстэрні, якая месцілася ў будынку ратушы. Вучыўся маляваць дзяцей. Падчас вайны выстаўляўся ў рэгіянальных выставах — у Нясвіжы, Баранавічах і г. д. Па сапраўднаму актыўным на выставачнай ніве стаў па смерці «вялікага правадыра» напачатку 60-х.

Увогуле, дарма Міхась прыхаваў на яго лёгкую крыду за гэту стажыроўку. Но нават і не крыду, але нешта недагаворанае засталося... Прыкра...

А ён што?

Ён, Кузьма Чурыла, не менш перспектыўны за калегу, тады атрымаў заказ на партрэт другой асобы — віцэ-бурмістра Вільні Вітольда Станіслававіча Чыжа. Безумоўна, малады мастак са Снову меў пэўнае ўяўленне пра віцэ-бурмістра, які паходзіў з дробнай шляхты, што абсталівалася ў фальварку Антонішкі ў Астравецкім павеце. Першым універсітэтам для яго стала гімназія ў Варшаве.

Кузьма Чурыла. Аўтапартрэт

Сябра Віленскага рэпатрыяцыйнага камітэту прафесар Ежы Гапен

Вітольд Чыж быў добра вядомы ў беларускіх колах як Альгерд Бульба. Нарадзіўся ён яшчэ ў XIX стагоддзі (1884 год). Апрача грамадскай чыннасці, ён быў «пітаратарам шырокага дыяпазону», які пачаў друкавацца яшчэ ў 1910 годзе. Крытык, аўтар шматлікіх артыкуалаў і рэцензіяў на тэмы літаратуры, музыкі, тэатра. Празаік. Гэта ён беларускі папулярны на пачатку XX стагоддзя апавяданні

М. Ляскова, Р. Данілеўская, Л. Андрэева, І. Гарбунова-Пасадава. Падрыхтаваў і выдаў этнографічнае даследаванне «Колькі слоў пра дзяячу апратку на Беларусі» (Вільня, 1911 год).

Удзельнічаў у рэвалюцыйным руху на Ашмяншчыне, Смаргоншчыне, вёў агітацыю супраць царызму перад рэвалюцыйнымі бунтамі 1905 года. Напрыканцы снежня 1905 года быў арыштаваны

і аддадзены пад суд. Ачомаўся ад рэвалюцыйнага рамантызму досьць хутка. Улетку наступнага 1906 году ўцёк у Галіччыну. Тут скончыў Львоўскі політэхнічны інстытут, а ў 1910 годзе вярнуўся ў Вільню і з часам выйшаў аж да віцэ-губернатара.

Эх-х-х-х... на вялікі жаль, у няўрміслівага дзядзькі Альгерда ўвесь час не хапала часу. Таму пасля некалькіх сеансаў яны дамовіліся, што мастак будзе працаўаць не толькі з мадэллю, але і з фотакарткай. Што паробіш!

Партрэт намесніка прэзідэнта Вільні, за выняткамі асобных пралікаў, зроблены прафесійна. Спакойны, ўпэўнены каларыт твора як бы запрашае гледача да сурэмоя. Гэты каларыт вельмі пасуе ўнутранаму стану героя — ураўнаважанаму сузіранию чалавека да сведчанага і трошкі стомленага...

Аснова кампазіцыйнай будовы твора ўяўляе з сябе класічную дыаганаль. Праўда, у пастанове мадэлі адчуваецца пэўная напружанасць (не надта зручна і ўстойліва «герой» уладкаваўся ў фатэлі). Але характар грамадскага дзеяча пераканаўчы і шчырый. На сцяне карціна — архітэктурныя краявіды Вільні з Вострай Брамай. Медніцкая брама — адзінае, што захаваў час ад колішняга гарадскога муру. Вароты гораду... Ці захавае што час ад нас?

Напісаны гэты фрагмент грамадскага краявіду каларыстычна нязмушана, з глыбокай перспектывай і ўяўным адчуваннем паветра. Падаецца, што ён бярэ на сябе трошкі больш увагі, чым належыць проста «атрыбуту».

У дадатак, дзядзька Альгерд быў не шараговым публіцыстам. Па даручэнні рэдакцыі газеты «Наша Ніва» рэдагаваў у Кіеве беларускі аддзел часопіса «Пшэгляд Краёвы». Па вяртанні ў Вільню ўпарты і аддана супрацоўнічалі з гэтым выданнем. Пэўны час уваходзіў у склад рэдакцыі газеты.

Падчас першай сусветнай вайны і ў першыя паваенныя гады займаўся прадпрымальніцтвам. Быў актыўістам Евангельскай царквы. Хрысціянін... Відавочна, што Бог адзіны, толькі верымы мы ў Яго па рознаму... У 20-я гады спадар Вітольд займаўся грамадскай дзеянасцю ў Вільні, займаў выбарную пасаду віцэ-бурмістра Вільні. Таксама клюпат не мали...

Вось і вынік спалучэння працы — знатурай і фотакарткай. Партрэт атрымаўся не самы горшы, але і не самы лепшы. Партрэт беларускага адраджэнца Альгерда Бульбы.

Мастак выдыхае паветра і задуменна глядзіць на тыльны бок сваіх далоняў, усміхаецца.

Ён прыгадвае іншы твор — шматфігурную кампазіцію «Копка бульбы», якую напісаў у 1936 годзе. Якраз пад абарону дыплома на годнасць мастака-жывапісца. Сюжэт немудрагелісты, нават традыцыйны. У немалое палатно (120x152) паўсфераў вельмі нязмушана ўпісаны гуртом маладых кабет за натуральны сялянскі працай: зборам бульбы. Постаці іх разнастайнія і ніякім чынам не паўтараюць адна адну. Наглядзочныя іншыя на тое, што сама па сабе праца не з лёгкіх, палатно ажно ззяе ма-

РОЗДУМУ САМ НА САМ

ладосцю, прыгажосцю і лёгкасцю. Прыгожае, разнастайнае і добра згарманізаванае каларыстычнае вырашэнне кампазіцы.

Твор уяўляе з сябе прыклад грунтоўнай, рэалістычнай манеры жывапісу з моцнай скульптурнай лепкай формы, якую ён пераняў у прафесара Сляндзінскага, і тымтамніча-ваблівым і ўзнеслым духам рамантызму, які быў уласцівы іхняму дэкану — маэстру Рушчыцу. Гэтая рамантычная адхойленасць передадзім у віраванні аблокаў.

Хоць што ён, маладзён, ведаў тады пра «пазію» сялянскай працы? Земляроб працуе рукамі, а не галавой, таму на зямлі і жыць цяжкі, а мала ўжываныя органы, як сцвярджаюць ціперашнія медыкі, такія, як галава, дэградуюць і атрафуюцца. (Добра, што ён пазбег гэтага... Ці не пазбег?..)

Вядома, зараз, пасля гэтых жудасных гадоў, для яго, які разам са сваёй сям'ёй усю вайну, пасля звольнення з гімназіі для дарослых з пасады настаўніка малюнку і крэсленія, пражыў у падвіленскай вёсачы ды асвойваў самую разнастайную працу на гаспадарцы...

Зрэшты, жыў не толькі клопатам пра кавалак хлебу надзейнага. Калі-нікалі наведваліся калегі і універсітэцкія прыятели з Вільні. У вольны час маляваў. Хоць насымреч, калі ён бывае, гэты вольны час на зямлі? Маляваў усё — краявіды, партрэцкі аднавяскоўца, а таксама свойскія быдла... У зімку 1943 года, яшчэ да нараджэння сынулькі, падчас працяглага гасцініцкага мастака-разъбіра Томаша Гадзішоўскага зрабіў для сябе (і толькі для сябе) паўнавартасны, рэпрэзентатыўны алейны партрэт сябра юнацтва. (Зараз гэты, без пе-

Копка бульбы

рабольшвання выдатны, пагрудны партрэт захоўваецца ў калекцыі Музея Акруговага ў Торуні.)

Мо гэта зусім і не праблема, але... Усё ж такі: што рабіць з казой? Зрэшты, ён так зжыўся са сваёй праблемай, што яму здаецца, яна не толькі першапачатковая і вечная! Каб жа ж усё было так проста, як у показы: «Купі казу!.. Прадай казу!»

У 1918 годзе Кузьма паступіў у Рускую гімназію ў Нясвіжы. Потым сям'я пераехала ў Роўна на Валыні. Здаў у 1928 годзе матулярныя экзамены, у тым жа годзе ён стаў студэнтам факультэта выяўленчага мастацтва Віленскага ўніверсітэта імя Стэфана Баторыя.

Муры колішняга кляштару манахаў-бернардынцаў... Колькі ўсяго знітавана з імі, але ўласцівасць памяці — згадваеща доб-

ре, прыемнае, што грэе душу... Шчаслівы, бесклапотны час!.. Тады здавалася... Не, безумоўна, праблемы быті. Але параўнальна з днём сённяшнім... Хіба тое былі праблемы?

Апрача апантаных студыяў (з 9 раніцы да 8-й вечара, з перыпікам на абед) ладзілі розныя забаўкі, да прыкладу «Гадзіну знаёмстваў». Раз на год на факультэце давалі касцюмаваны баль. Баль у стравахеры. Баль на дне мора, ці яшчэ што... Дэкарацыямі займаліся да шаноўных і абцяжараных сваімі прафесарскімі клопатамі мэтраў. А студэнцкі тэатр ляляк — хіба ён не варты добра гаўспаміну? Увогуле, бернардзінскія муры былі другім домам, а ўзаемаадносіны з педагогамі мелі добразычлівы і прыязны характар. Зразумела, галоўным

быті не забаўкі, а рэчы сур'ёзныя — прафесійная падрыхтоўка і творчая праца. Заўжды адчыненая для студэнтаў графічная майстэрня Гапена... Друкуй, калі ёсьць што.

Кузьма Чурыла браў актыўны ўдзел у большасці ладжаных графічных субскрыпцый — 1934, 1935, 1937, 1939 гадах. Праўда, выступаў як мастак-графік. Гэта ўжо пазней ён даспее да партрэту і алейнага краявіду, які стане яго захапленнем. Графіка — так! Самае дэмакратычнае мастацтва. Але жывапіс... для больш вузкага кола. Жывапіс — гэта калі імпульсы твайго сэрца праз руку і пэндзаль навечна застаюцца на палатне...

Як сябра Віленскага таварыства артыстаў пластичных (ВТАП), экспанаваў свае творы ў Варшаве (1937), Вільні (1939). Тады ж, напрыканцы 30-х гадоў, ён атрымаў стыпендыю Фундацыі нацыянальнай культуры для гадавой стажыроўкі ў Францыі ды Італіі. (Па сцверджанні мастацтвазнаўцы, нябожчыка В.Ф. Шматава, на стажыроўку мусіў ехальнік М. Сяўрук, але ён не меў польскага пашпартта, і таму падехаў К. Чурыла.)

Пасля гэтай творчай вандруйкі ён вяртаецца ў Вільню. У гэтым жа 1939 годзе стаў сябрам і адным з заснавальнікаў Віленскага гуртку. (На працягу яго існавання з'яўляўся скарнікам гэтай суполкі). У 1940–1941 працаў настаўнікам майстэрні і краслення ў школе для дарослых у Вільні. У першай палове 1941 года быў звольнены са школьнай пасады і пераехаў у вёску. Не дарма праішлі і гэтыя гады, новыя жыццёвые досвед. Ды і выжываў на вёсцы быў лацвій. Але не! Вёска — гэта не яго. Закончылася вайна, вярнуўся ў Вільню. А далей

што? За вокнамі развіднела. Была сярэдзіна мая 1945 года.

Кузьма ўстаў, напружыў замлелыя ад доўтай нерухомасці ногі. Да хрусту ў костках падыгнуўся, выпрастаўшы перад сабой рукі, патуцьшы газінічку. Ужодобра развіднела. Ранішняе неба набрыняла чырваниню. Між тым, неяк вельмі раптоўна сціх і птушыны хор.

Вырашана. Ехаць.

Казу трэба браць з сабой. Абавязковка.

У той жа дзень, у рэпатрыяцыйным камітэце ён атрымае даведку, у якой будзе сказана: «Абывацель віленскі, Кузьма Чурыла, народжаны ў Крутым Беразе пад Сновам, з усім сваім хатнім скарбам, інвентаром — рухомым і не рухомым, жонкай Вандай 1914 года нараджэння, сынам Марэкам 1943 года нараджэння і казой... як былы грамадзянін Польшчы... У новае жыццё...

P.S. Хуткім часам з Познані ён перебраўся ў Торунь, дзе зібраліся парэшткі Віленскага ўніверсітэта, адраджаліся гуманістычныя традыцыі.

Памёр мастак у Торуні ў 1951 годзе.

У 1951 годзе, у Быгашы ды Торуні адбылася пасміротная выставка твораў жывапісу і графікі Кузьмы Чурылы. Таксама быў выдадзены каталог. У дакументах Торуньскага ўніверсітэта захоўваюцца «прашэнні» гаротнай удавы былога малодшага асістэнта, а потым асістанта кафедры графікі ўніверсітэта, Ванды пра аказанне матэрыяльнай дапамогі. Некалькі разоў прашэнні задавольваліся...

СПАДЧЫНА

НА РАДЗІМЕ БУЙНІЦКАГА ПРА ТУРЫСТАЎ ТОЛЬКІ МАРАЦЬ

Софія ПАЛАТА

Што ні кажыце, а на Беларусі канцэнтрацыя прыгожых мясцінаў на квадратны кіламетр не меншая за тую ж Чэхію ці Польшчу. І гістарычных забудоваў у нас хапае. Іншая справа, што гаспадароў ім добрых не хапае, бо які гаспадар з дзяржавы?

Старожытныя замкі ды палацы і тыя выратаваць не можам, дзе ж там звычайнім местачковым забудовам дачакацца «добрых» часоў? А між тым колькі прыгожых вёсачак стаяць занядбанымі, калі маглі б прывабіць шмат турыстаў! Возьмем, напрыклад, знакамітую вёску Празарокі, што на Глыбоцькіх.

Менавіта местацковасць Празарокі магла бы зацікаўці турыстаў з Беларусі і суседніх краінаў, лічыць мясцовы журналист і краязнаўца Уладзімір Скрабатун.

«Празарокі, у перспектыве, маглі бы бязбедна існаваць, развівацца і расці. Такіх перадумоваў нават у Глыбоцкага з яго дзвумя храмамі няма», — кажа журналіст. Што ж такога незвычайнага ёсць на малой Радзімі заснавальніка беларускага прафесійнага тэатра Ігната Буйніцкага? «Шмат чаго», — адказвае Уладзімір Скрабатун.

Узяць, напрыклад, славуты Альгерда Шлях, які ішоў са старожытнай беларускай стаўніцы Вільні праз Глыбоцкое, Пліску, Зябкі і Празарокі ды далей на Полацк.

«Альгерда Шлях — злепак усёй гісторыі Беларусі. Колькі знакамітых князёў і каралёў не раз праезджали гэтай дарогай: Альгерд Вялікі, Вітаўт Вялікі, Стэфан Баторый... Праўдападобна, і Францішак Скарны да Вільні праз Празарокі дабіраўся... — кажа краязнаўца.

Але ж не толькі гэты шлях мог бы прывабіць турыстаў у Празарокі. Загінайце пальцы! Старадаўняя сядзіба генерала Мухіна — гэта раз! Шляхецкі могілкі з выдатнымі надмагільнымі помнікамі — гэта два!

Унікальная старадаўняя местацковая забудова вуліц Цэнтральная і Палацкая, якія пазайздросціць любы райцэнтр Беларусі — гэта чатыры і пяць!

Азёры Шо і Доўгае (самае глыбокое ў краіне) — шэсць і сем! А яшчэ вёска Чарневічы і криўніца святога Яна, млын Рафаіла Ітмана ў вёсцы Зябкі, радзіма Васіля Быкова, Здзіслава Нядзелі і, нарэшце, Ігната Буйніцкага.

«Для развіцця турыстыкі інфраструктуры тут амаль усё ёсць, — лічыць Уладзімір Скрабатун. — Аўтамагістраль Палац—Глыбоцкае—Вільня, аўтазаправачная станцыя, чыгунка,

бальніца (гэта таксама важкі аргумент у развіцці фэстаў і турызму)».

Але ж не хапае Празарокам добра гаспадара, які ёсць, напрыклад, у тым жа Мосары. Ксёндз Ёзас Булька фактычна на голым месцы стварыў там сапраўдны рай на зямлі. І гэта ўлічваючы тое, што ў самім Мосары, акрамя сціплага касцёла святой Ганны ў стылі ранняга класіцызму, амаль нічога няма.

«Паміж Глыбокім і Паставамі ёсць аграекатурыстычны комплекс «Салаўіны гай». Там струсы жывуць. Там і турыстаў заўсёды шмат. А чаму бы на ўсходнім Празароку не ўсталяваць вальверы з зубрамі і аленяўмі? — марыць краязнаўца.

Не хопае Празарокам і добра гаспадара імя Ігната Буйніцкага. У цэнтры мястэчка, непадалёк ад касцёла, не першы год стаіць недабудаваны будынак...

Штогод на Радзімі Ігната Буйніцкага ладзяць фестываль тэатральнага мастацтва, на які з'яджаюцца калектывы з Беларусі, Украіны, Літвы, Латвіі, Эстоніі, Польшчы і Расіі. А вось музей так і няма.

Местачковая забудова пачатку XX стагоддзя — «Арбат» Празарокаў — год за годам падыгнула зносяць. Пакуль жыве ў будынку сям'я — стаіць. Як не стае гаспадароў — раскрадаюць яго спачатку на будматэрыялы, а потым зусім зносяць.

А будынкі ж на цэнтральных вуліцах Празарокаў такія прыгожы былі: хоць і драўляныя, але ж балконамі, калонамі, аканцамі. Злучаліся паміж сабой брамамі. Не засталося ад брамы тых амаль нічога, але ж домікі, хоць і не ўсе, пакуль яшчэ ёсць.

«Цэнтральная вуліца — рэальная, а не бутафорская, сцэнічная пляцоўка з часоў Ігната Буйніцкага. Уся вуліца — сцэнічная пляцоўка!» — кажа Уладзімір Скрабатун.

Толькі хутка гэтай сцэны можа не стаіць: бо ўлады плаўнічаюць пусціць частку вуліцы Цэнтральная пад забудову аграрадку. Мясцовыя жыхары ўжо і не спадзяюцца, што канцэпцыю забудовы зменяць. Тому пакуль яшчэ не стала позна трэба абавязкова наведацца ў гэтыя прыгажэйшыя і багацейшыя мясціны на Глыбоцькіх.

КУЛЬТУРА

32

► РОК-РУХ

БББ – БЕЛАРУСКІ БЛЮЗ З БЯЛЫНІЧАЎ

Анатоль МЯЛЬГУЙ

Так склалася, што цэнтральная прэса ўвесь час больш звяртае ўвагу на сталічных выкананіцаў, ці, у лепшым выпадку, на музыкаў, якія прадстаўляюць абласныя цэнтры. Але і ў тутэйшых мястэчках музычнае жыццё не згасае, а часам віруе, не горш за сталіцу. У рэгіёнах Беларусі, як і ў мінулыя гады, з'яўляецца таленавітае папаўненне, якое сілкуе ўвесь беларускі рок-рух.

У вялікай ступені гэтая заўвага адносіцца да творчасці вядомага беларускага гітарыста Юрыя Несцярэнкі, які нарадзіўся і да нядаўняга часу жыв у Бялынічах Марілёўскай вобласці. Іншы музыка страсцю бы надзею стала вядомым ці пазнавальным для шырокіх колаў слухачоў, а Юрый ўвесь час працаў і дапамагаў іншым. Напрыклад, у Бялынічах музыка апекаваўся юнымі выкананіцамі В. Зайцевым і Ю. Варапаевым, якіх ён рыхтаваў для распубліканскага конкурсу гітарных дуэтаў.

Трэба сказаць, што першым праектам Юрыя Несцярэнкі стаў гурт «White Night Blues», у складзе якога музыкант выконваў свае кампазіцыі ў стылі блюз. Але з цягам часу музыкант адчуў, што яму бліжэйшая плынь беларускамоўная, у якой ён як творца зможа рэалізаваць сябе найбольш поўна. З тых часоў музыканты пад кіраўніцтвам Юрыя, цяпер пад называй «Nestar's Band», выступалі на шматлікіх рок-фестывалях. Напрыклад, «Рок-кола» ў Полацку, адборачных турах да «Басовіш-

Фота А. Гутара

ча», «Рок-каранацыі» ў Мінску, удзельнічалі ў хіт-парадзе інтэрнэт-партала «Тузін гітоў».

Своеасаблівай вяршынней гэтага этапу ў жыцці і творчасці Юрыя Несцярэнкі і яго «Nestar's Band» стала выданне першага іх беларускамоўнага альбома «Свята Вялікіх Дажджоў». Трэба адзначыць, гэтая падзея ў музычнай кар'еры Юрыя была прыхільна сустрэта айчыннай музычнай крытыкай. Вось як новую працу «Nestar's Band» аддэлагаваў вядомы беларускі рок-крытык Вітаўт Мартыненка: «Юрый Несцярэнка з ягоным «Nestar Band» узнавіў у маёй душы ўсе лепшыя захапленні

юнацтва: спярша Peter Green і ягоны «Fleetwood Mac», потым Gary Moore з ягоным «Thin Lizzy», ну і як жа без Джо Кокера, Дж. Дж. Кейла...» Сапрэуды, прывабнасць музычнай працы бялыніцкага выкананіцца ў тым, што гэта сапрэуды блюз, але ў нацыянальнай меладычнай афарбоўцы!

Слухач, які набудзе альбом «Свята Вялікіх Дажджоў», заўважыць, што Юрый Несцярэнка не толькі аўтар музыкі, выкананіца і кіраўнік гурту, але ён і здольны паэт. На бонус-трэку альбому ёсьць цікавая кампазіцыя на яго вершы — песня з саундтрэка да беларускай казкі «Па слядах вайка»), а таксама песня філасоф-

скага зместу «Свой след». Але поўнасцю пераход на складанне кампазіцый на свае тэксты бадай наперадзе. Цяпер музыка аддае перавагу вершаваным радкам А. Беланожкі («Шукаеш кветачку»), В. Слінко («Дзэве сязы»), Б. Лесьмяна («Я хашеў бы»), Л. Рублеўскай («Агні гараш»).

З гэтай паэтычнай прыхільнасці ў Юрыя Несцярэнкі выцякае той факт, што амаль усе кампазіцыі баладнага гучання. Яны поўняцца чыстым гітарным гучаннем, якое адпавядзе нетаропкім, зgrabным меладычным мадуляцыям песень гурту «Nestar's Band». На новым дыску выкананіцы нельга не адзначыць кампазіцыю «Шукаеш кветачку», якой распачынаеца дыск. Гэта сапрэуды блюзовы гімн першаму каханню і юнацтву. Кампазіцыя адсылает слухача да часоў папулярнага гурту «Shadows» і яго рамантычных інструментальных п'ес. «Дзэве сязы» — сумесная праца вядомых беларускіх гітарыстаў Юрыя Несцярэнкі і Сяржука Трухановіча. Яе драматызм і нараджаеца ў спалученні гітарных стыляў двух вядомых выкананіццаў.

Галоўная кампазіцыя альбому «Свята Вялікіх Дажджоў» — цэлая вакальна-інструментальная

удзелу немагчымы быў бы стыль музыкі гурта — «душэўная музыка для душы».

З іншым бокам творчасці Юрыя Несцярэнкі можна пазнаёміцца з кампазіцыі «Па слядах вайка». Паганская матыўы, драматургія твору тут акрэсліваюцца сродкамі фолк і хард-року. Кампазіцыя вельмі інтрыгуючая. Выклікае шкадаванне той факт, што слухачы не могуць пазнаёміцца з яе поўным варыянтам. Значыць, ёсьць над чым падумаць выкананікам, каб іх твор не застаўся па-за межамі беларускага культурнага канцэктусу!

Нагадаю, што Ю. Несцярэнка — прадстаўнік магілёўскай плыні беларускага рок-руху. І паверджаннем гэтаму факт з'яўляецца кампазіцыя «Свой след», якую ён выканані з музыкам магілёўскага гурту «Osimira» дударом Кастусём Канцавым.

А вось пачуццёў «Блюз Белай Ночы» Юрый выканані разам з іншым беларускім блюзмэнам — Ігарам Варашкевічам і гуртом «Крама». Атрымаўся сапрэуды падарунак прыхільнікам абодвух гуртоў — сапрэуды блюз, але з выразнымі беларускімі меладычнымі акцэнтамі. Вартая праца, якая кранае сваёй дасканаласцю і гукавой выверанасцю. Да ме-

3 іншым бокам творчасці Юрыя Несцярэнкі можна пазнаёміцца з кампазіцыі «Па слядах вайка». Паганская матыўы, драматургія твору тут акрэсліваюцца сродкамі фолк і хард-року. Кампазіцыя вельмі інтрыгуючая

сяўта, у якой выявілася ансамбльевае майстэрства музыкаў гурту «Nestar's Band». Акрамя Юроя Несцярэнкі, тут трэба прыгадаць клавішніка Яўгена Даніленку, басіста Сяржука Мацкевіча, бубнара Яўгена Зверава. Без іх

людый альбома «Свята Белай Ночы» хочацца вяртацца зноў і зноў, каб прыгарнуцца сэрцам да цэплых мелодый і гуку гітары Юроя. Каб зноў жыццё падалося паўнакроўным і вартым гэтага цудоўнага свету.

Зараз трапіць у тэатр — не праблема. Прыйкладам, у мінулую нядзелью на вячэрнім спектаклі зала была запоўнена ледзве на палову. На жаль, спраўдзіліся прагнозы, якія рабілі некалькі месяцаў таму: узоровень тэатра апусціўся так нізка, што хутка парабаўнаецца са звычайнім сельскім клубам.

Пачалося ўсё ў май бычугачага года, калі ўсе зоркі пенсійнага ўзросту загадам дырэктара А. Ісаева былі пераведзены на часовыя дамовы. Тлумачылася гэта чыста эканамічнымі абставінамі, але некаторыя лічылі, што галоўнай была творчая зайдзрасць. Сапрэуды, «ветэраны» не такія ўжо і ста-

апаненты дырэктара, то зараз — яго паплечнікі. Сыходзяць не толькі ветэраны, але і маладыя таленты.

Тэатр імкліва губляе папулярнасць. Каб кампенсаваць страты «еканоміка» якасці падмніяеца «еканомікай» колькасці. Да апошніх часоў па аўторках спектакляў не было, толькі рэпетышы. Зараз ёсьць. Раней па суботах быў толькі адзін спектакль. Зараз — два. У савецкі час гэта называлася экспансіўнымі шляхамі. Тупіковым.

Я не тэатрал, але добра разумею, што калі нешта падобнае будзе працягвацца і далей, то гэты «очаг культуры» вельмі хутка згасне.

► ТЭАТР

МУЗЫКА БЕЗ КАМЕДЫ

Аляксандар ТАМКОВІЧ

Дзяржаўны музычны тэатр (першасная назва Тэатр музычнай камедыі) — раней лічыўся своеасаблівай візіткай беларускай сталіцы, і набыць белетры на чарговы спектакль было вельмі складана. Раней там спявалі сапрэуды зоркі беларускай сцэны, была выдатная балетная трупа. Ставіліся цікавыя эксперыментальныя спектаклі, не толькі аперэты, але і балетныя. Але ўсё гэта было «раней».

Новы Час

Масава-палітычная газета
Выдаецца з сакавіка 2002 г.

Галоўны рэдактар Алена Анісім
Шэф-рэдактар Аляксей Кароль

ЗАСНАВАЛЬНІК: Мінскага гарадской арганізацыі ГА ТБМ імя Ф. Скарыны. Пасведчанне аб рэгістрацыі № 1798 ад 17 сакавіка 2007. Адрас: 220005, г. Мінск, вул. Румянцева, 13. Тэл.: 288–23–52.

ВЫДАВЕЦ: Прыватнае выдавецкае ўнітарнае прадпрыемства «Час навінаў».

АДРAS: 220012, г. Мінск, зав. Інструментальны, 6-214. Тэл.: (+375 17) 280 17 91, (+375 29) 651 21 12. chasnavaia@gmail.com

Пасведчанне №64 ад 12.01.2007 г.

НАДРУКАВАНА ў друкарні УП «Плутос-Маркет». Мінск, вул. Кульман, 1.

Замова №

Падпісаны да друку 28.09.2007. 8.00.
Наклад 2500 асобнікаў.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы дзеля палемікі, не падзяляючы пазіцыі аўтара.
Пры выкарыстанні матэрыяляў газеты спасылка на «Новы Час» абавязковая.
Рукапісы рэдакцыі не вяртае і не рэцензуе мастацкія творы.
Чытальская пошта публікуеца паводле рэдакцыйных меркаванняў.